

Regional analyse Akershus 2013

Næringsutvikling, attraktivitet og innovasjon

KNUT VAREIDE OG MARIT NYGAARD

TF-notat nr. 31/2013

Tittel: Regional analyse Akershus 2013
Undertittel: Næringsutvikling, attraktivitet og innovasjon
TF-notat nr.: 31/2013
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit Owren Nygaard
Dato: 29. januar 2014
ISBN: 978-82-7401-652-1
ISSN: 1891-053X
Pris: 180,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Prosjekt: Regionale analyser 2013
Prosjektnr.: 20130140
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Akershus fylkeskommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf.: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

Arbeidsplass- og befolkningsutviklingen i Akershus fylkeskommune har blitt analysert gjennom å ta i bruk attraktivitetsmodellen. Vi har også analysert data for innovasjon og utdanning og lagt inn et kapittel om NæringsNM.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (Cand. Oecon.) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge som er utført av Telemarksforskning i 2013, og som er utgitt i januar 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Analysene av innovasjon bygger på et empirisk arbeid som er gjennomført og finansiert i forbindelse med Norges Forskningsråds VRI-program der Telemarksforskning og AFI har et felles forskningsprosjekt i VRI Telemark. Kapitlet om NæringsNM omhandler resultatene fra det arbeidet vi har gjort årlig for NHOs NæringsNM

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, i det at vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg. For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Dynamikken i den regionale utviklingen er imidlertid ganske kompleks, og våre modeller og forståelse av dem er ikke på langt nær ferdig utviklet. Det er dessuten en utfordring å presentere så mange tema og ulike analyser i en rapport av dette formatet som er ment å være kortfattet og enkel.

Bø, 29. januar 2014

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

SAMMENDRAG	5
1. ARBEIDSPLASSER	6
2. ATTRAKTIVITET FOR BEDRIFTER OG BESØK	28
3. BEFOLKNING	36
4. BOSTEDSATTRAKTIVITET	41
5. NÆRINGS-NM	50
6. INNOVASJON	59
7. UTDANNING	70

Sammendrag

Akershus har landet nest høyeste arbeidsplassvekst etter Rogaland, og den nest høyeste befolkningsveksten etter Oslo. Forklaringen til den høye arbeidsplassveksten er at næringslivet har hatt en svært gunstig bransjestruktur, hvor en stor andel av næringslivet har vært i bransjer med høy vekst. Akershus har også den mest gunstige beliggenheten i forhold til å trekke til seg nye innflyttere.

Akershus har hatt en sterk vekst i antall arbeidsplasser siden 2000. Veksten har vært spesielt sterk i næringslivet i fylket, selv om også antall arbeidsplasser i offentlig sektor øker raskere enn ellers i landet. Det er bare Rogaland som har en høyere vekst i antall arbeidsplasser enn Akershus.

Veksten i næringslivet er høyere enn ellers i landet for alle næringstypene. Basisnæringene, som omfatter primærnæringer, industri og teknologiske tjenester, har vokst mye raskere enn i resten av landet. Det skyldes først og fremst at Akershus har en spesielt gunstig bransjestruktur. En stor andel av arbeidsplassene i basisnæringene er innenfor teknologiske tjenester, som er en vekstnæring. Når vi justerer for bransjestrukturen, har Akershus hatt en svakere bransjustert vekst i basisnæringene enn ellers i landet de siste årene.

De regionale næringene, som omfatter bransjer som forretningsmessig tjenesteyting, engrosvirksomhet, bygg og anlegg og transport, vokser hurtig i Akershus. Besøksnæringene vokser også raskere i Akershus enn i resten av landet. Dette er næringer som i mindre grad konkurrerer nasjonalt og internasjonalt. Næringsstrukturen blir dermed vridd fra de mest konkurranseutsatte næringene til de mindre konkurranseutsatte.

I NHOs NæringsNM, som måler næringslivets prestasjoner når det gjelder lønnsomhet, vekst og nyetableringer, er Akershus rangert som nummer seks av de 19 fylkene. Næringslivet i Øvre Romerike og Akershus Vest er blant de beste regionene i NæringsNM, mens Nedre Romerike og Follo er som middels av regionene på disse målingene.

Andelen innovative foretak i Akershus er høyere enn i resten av landet, og er femte høyest blant fylkene. Det er imidlertid en høy andel av bedriftene i Akershus som har produktinnovasjoner som er nye for verdensmarkedet, her er Akershus nest best av fylkene. Den høye andelen innovative foretak er ikke et resultat av bransjestrukturen, næringslivet har også en høyere tilbøyelighet til å være innovative sammenliknet med bedrifter innen for samme bransje og størrelseskategori i andre deler av landet. Næringslivet i Akershus har lite innovasjonssamarbeid med partnere i Norge, men har hyppig innovasjonssamarbeid med partnere i utlandet. Akershus har en middels andel av bedrifter med eksport. Eksporttilbøyeligheten varierer en del i fylket, men næringslivet i Akershus Vest har en høy andel eksportbedrifter og høy eksporttilbøyelighet.

Akershus har nest høyest andel med høyere utdanning i både befolkning og næringsliv, etter Oslo. Akershus Vest skiller seg ut gjennom å ha det høyeste utdanningsnivået av alle regioner i landet. Den høye andelen med høy utdanning i næringslivet i Akershus kan ikke forklares av bransjestrukturen. Det er også et høyt bransjustert utdanningsnivå i Akershus, og da særlig i Vest. Akershus har også et høyere utdanningsnivå blant de som pendler ut av fylket enn de som pendler inn. Akershus framstår som et attraktivt fylke for personer med høy utdanning.

Befolkningsveksten i Akershus er nest høyest av fylkene. Bare Oslo har høyere vekst. Det som skiller Akershus fra andre fylker er at det er en svært høy netto innflytting til Akershus fra andre fylker. Innvandringen har vært litt lavere enn landsgjennomsnittet, og fødselsbalansen er litt høyere. Nettoflyttingen til Akershus er høyere enn hva arbeidsplassveksten skulle tilsi. Årsaken til det synes å være at kommunene i fylket har svært gunstige strukturelle betingelser på grunn av sin lokalisering. Kommunene inngår i landets største funksjonelle arbeidsmarked. Netto innflytting til fylket, medregnet innvandring, er faktisk noe lavere enn kombinasjonen av arbeidsplassveksten og de strukturelle faktorene skulle tilsi.

1. Arbeidsplasser

Arbeidsplassutviklingen er en viktig indikator for regional utvikling, og er kanskje den mest sentrale forklaringsfaktoren for flyttemønstrene. Arbeidsplasser finnes i både offentlig og privat sektor, men det er ofte sterkest interesse for arbeidsplassene i privat sektor, som en forsøker å påvirke gjennom næringsutvikling.

1.1 Antall arbeidsplasserⁱ

Akershus har hatt arbeidsplassvekst hvert år siden 2003. I 2012 var det 183 300 arbeidsplasser i privat sektor. Dette er en øking på 37 288 arbeidsplasser siden 2000.

Offentlig sektor hadde 73 435 arbeidsplasser. Dette er en øking på 13 422 arbeidsplasser siden 2000.

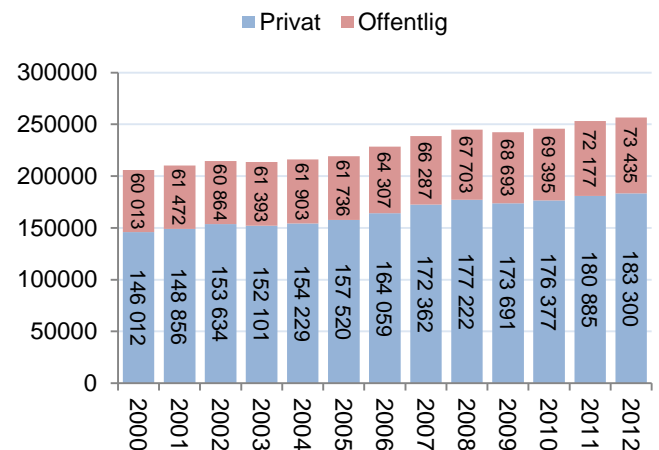
I 2012 var 71 prosent av arbeidsplassene i privat sektor. På landsbasis utgjør privat sektor 70 prosent av arbeidsplassene.

I figur 2 ser vi hvordan utviklingen i antall arbeidsplasser i fylkene har vært siden 2000, når vi sammenlikner utviklingen med veksten på landsbasis. Norges vekst er indekset til å være lik 100 i hele perioden. På den måten ser vi hvordan veksten i fylkene avviker fra veksten nasjonalt.

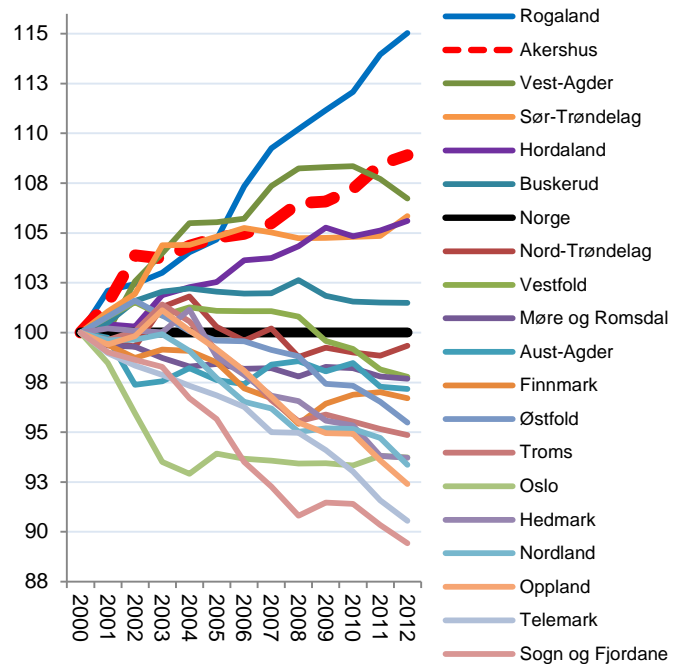
Veksten i Rogaland har vært veldig mye større enn veksten nasjonalt.

Akershus rangerer som nummer to. Gapet mellom veksten i Akershus og veksten på landsbasis har økt mye siden 2000.

Vi ser i figur 2 at noen store og folkerike fylker har hatt en vekst over veksten på landsbasis, mens mange, ofte mindre folkerike fylker, har hatt en lavere vekst enn veksten på landsbasis.

Figur 1: Antall arbeidsplasser i Akershus i privat og offentlig sektor mellom 2000 og 2012.

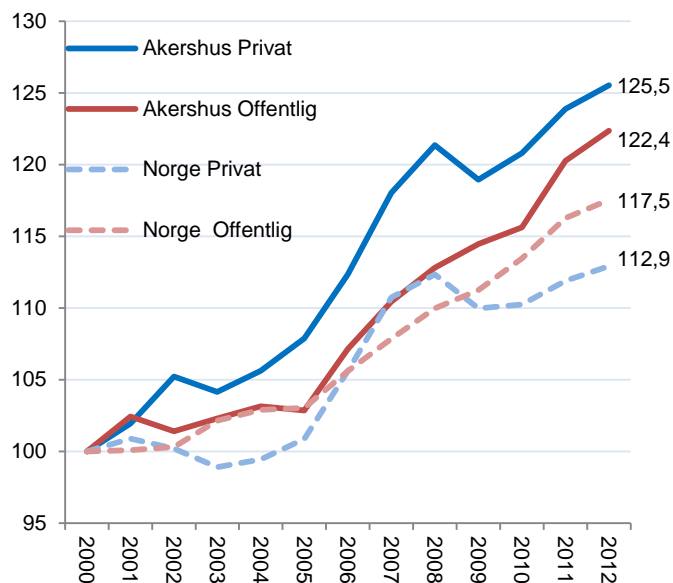

Figur 2: Utvikling i antall arbeidsplasser i fylkene, i forhold til utviklingen i Norge fra 2000 til 2012.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor er vist i figur 3, der vi har sammenliknet veksten i fylket med veksten på landsbasis.

Antall arbeidsplasser i privat sektor i Akershus har økt med 25,5 prosent fra 2000 til 2012. Utviklingen har vært lik utviklingen nasjonalt: En sterk vekst fra 2003 til 2008, en liten nedgang fra 2008 til 2010, og så en sterk vekst igjen. Arbeidsplassveksten i privat sektor i Akershus har vært 12,6 prosentpoeng høyere enn veksten i privat sektor på landsbasis i den siste tolvårsperioden.

Antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Akershus økte med 22,4 prosent fra 2000 til 2012. Veksten har vært 4,9 prosentpoeng høyere enn veksten i offentlig sektor på landsbasis.

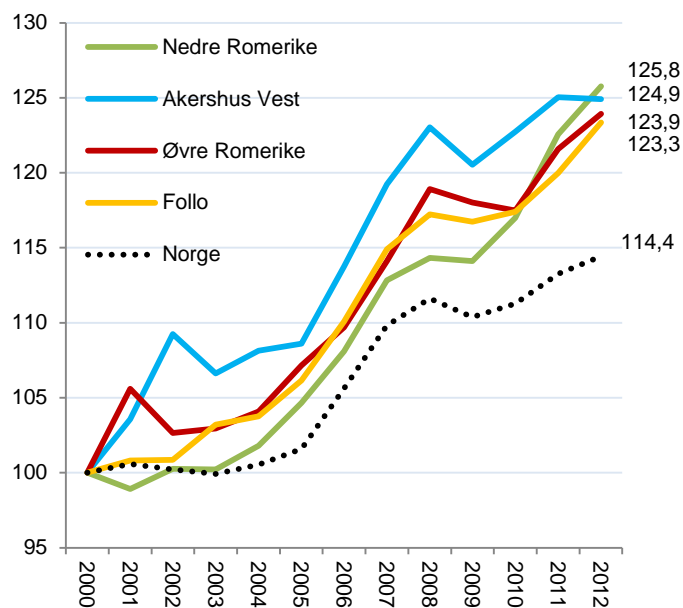
Figur 3: Utvikling i antall arbeidsplasser, alle sektorer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

I figur 4 ser vi hvordan arbeidsplassutviklingen i alle sektorer har vært i de enkelte regionene i Akershus. (Regioninndelingen er vist på siste side.) Veksten er sammenliknet med veksten i Norge i samme periode.

Alle regioner i Akershus har hatt en sterkere arbeidsplassvekst enn veksten på landsbasis i samme periode.

Nedre Romerike har hatt en arbeidsplassvekst på 25,8 prosent fra 2000 til 2012. Akershus Vest følger tett etter med en vekst på 24,9 prosent.

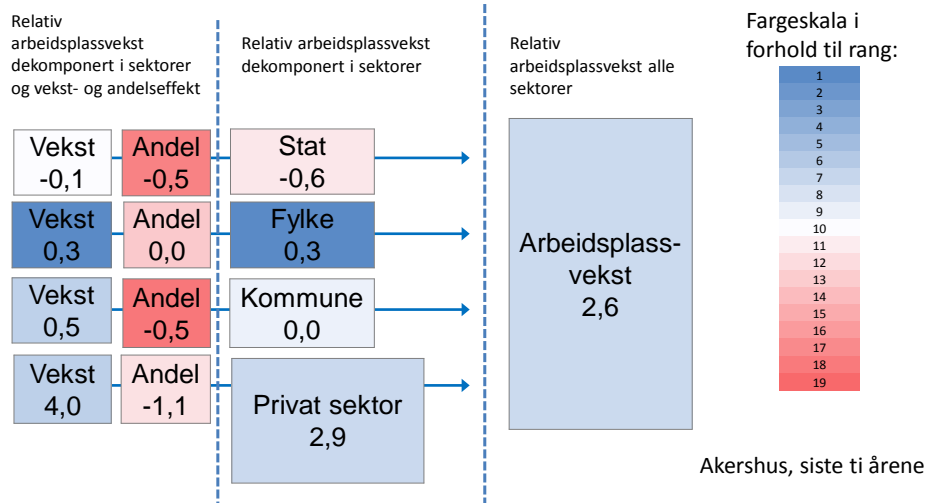
Antall arbeidsplasser i øvre Romerike har økt med 23,9 prosent, mens antall arbeidsplasser i Follo-regionen har økt med 23,3 prosent.

Figur 4: Arbeidsplassutviklingen i de enkelte regionene i Akershus, indeksert slik at nivået i 2000 = 100.

1.2 Oppsummering sektorer

Vi kan oppsummere utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene i Akershus med følgende modell:

Figur 5: Avvik mellom arbeidsplassveksten i Akershus og i Norge de ti siste årene. Alle tallene viser hva avviket utgjør som prosent av samlet sysselsetting i Akershus. Fargene viser hvordan kommunen rangerer blant de 19 fylkene i landet for det spesifikke avviket. Avviket for hver av de fire sektorene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Veksteffekten viser hvordan sektoren ville ha bidratt til samlet vekst dersom sektorens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan sektoren ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

I diagrammet over har vi forsøkt å illustrere hvordan arbeidsplassveksten i Akershus har avveket fra arbeidsplassveksten i landet i den siste tiårsperioden. Vi har samtidig målt endringer i arbeidsplassveksten som andel av samlet sysselsetting. Vi så i figurene på de forrige sidene at veksten i antall arbeidsplasser i Akershus har vært høyere enn veksten nasjonalt. Akershus er et typisk pendlingsfylke, og en stor del av pendlingen går til Oslo. I 2012 var det 102 316 personer som er bosatt i Akershus som jobbet i Oslo. Av de som bor i Akershus og som er i jobb, dvs. den sysselsatte befolkningen, er det 40 prosent som pendler ut. Samtidig er det mange av arbeidsplassene i Akershus som blir besatt av folk som ikke bor i Akershus. I 2012 var denne andelen på 32 prosent.

I diagrammet over justerer vi arbeidsplassveksten for sysselsettingen, og sammenlikner dette mot tilsvarende andel nasjonalt. Siden antallet sysselsatte i Akershus (292 928 i 2012) er høyere enn antallet arbeidsplasser (256 869 i 2012), gir verdiene i diagrammet over inntrykk av en svakere utvikling enn det vi så på de forrige sidene. Av fargene ser vi derimot at rangeringen av Akershus blant alle fylkene i landet er høy. Arbeidsplassveksten, som andel av sysselsettingen, var 2,6 prosentpoeng høyere i Akershus enn på landsbasis i perioden 2003-2012. Bidraget til denne veksten kommer hovedsakelig fra privat sektor (2,9). Fylkeskommunal sektor har også bidratt positivt (0,3). Statlig sektor har bidratt negativt (-0,6).

Vi dekomponerer den relative veksten i de ulike sektorene i en veksteffekt og en andelseffekt. Andelseffekten viser hvilken del av den relative veksten som skyldes sektorens størrelse, mens veksteffekten viser hvilken del av veksten som skyldes arbeidsplassvekst. Veksteffekten i privat sektor har vært positiv, og fargen indikerer at den rangerer høyt. Andelseffekten i privat sektor har vært negativ. Statlig og kommunal sektor har relativt lave andeler arbeidsplasser i Akershus sammenliknet med andelen nasjonalt. Veksteffekten i fylkeskommunal sektor har bidratt positivt til den relative veksten i fylkeskommunal sektor.

1.3 Utvikling i næringslivet

Vi har sett hvordan de ulike sektorene har bidratt til arbeidsplassutviklingen i Akershus. Det er utviklingen i privat sektor som er mest interessant å analysere, fordi den er størst, fordi den svinger mest, og fordi det gjerne er næringsutviklingen som er målet for regionalt utviklingsarbeid.

Når vi skal sammenlikne veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet mellom ulike områder, er det praktisk å bruke relativ vekst, som er differansen i den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser på stedet vi analyserer og veksten i antall arbeidsplasser i Norge. Da filtrerer vi bort konjunktursvingningene, og kan se hvordan veksten i de enkelte fylkene er i forhold til andre fylker i landet over tid.

Tabell 1: Relativ vekst, differanse mellom prosentvis vekst i fylket og veksten på landsbasis, i antall arbeidsplasser i næringslivet, i fylkene.

Fylke	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	prog. snitt	Trend
Rogaland	3,4	0,4	0,2	0,6	0,3	2,8	2,4	0,9	0,7	1,3	2,4	1,0	1,4	0,1
Akershus	1,2	3,8	0,3	0,8	0,6	-0,5	0,3	1,3	0,1	1,3	1,1	0,3	0,6	0,1
Hordaland	0,9	1,0	1,1	0,5	0,6	1,3	0,6	-0,2	1,1	-0,2	0,3	0,4	0,4	-0,1
Vest-Agder	0,0	2,5	1,5	1,1	0,4	1,6	1,5	1,8	0,5	-0,4	-1,1	-0,8	0,2	-0,3
Sør-Trøndelag	5,9	-3,2	0,8	-0,7	0,6	-0,3	-0,6	-0,1	0,4	0,1	-0,1	1,1	0,2	0,0
Finnmark	-2,1	1,2	1,1	-0,8	0,3	-0,7	-0,7	-1,1	1,7	0,2	0,7	0,1	0,1	0,0
Oslo (Fylke)	-1,5	-3,7	-2,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,6	-0,1	0,3	-0,5	0,6	0,8	0,1	0,2
Buskerud	0,3	0,8	1,1	0,8	0,0	-0,5	0,1	1,2	-1,8	0,8	0,6	-0,7	0,0	-0,1
Nord-Trøndelag	-0,7	0,4	2,9	0,4	0,0	-0,7	0,8	-1,4	0,5	-0,2	0,0	-0,6	-0,1	-0,2
Møre og Romsdal	-1,0	-0,4	-0,6	-0,8	0,8	0,0	0,2	0,0	0,5	0,1	-1,0	-0,5	-0,1	0,0
Aust-Agder	-1,3	-1,3	-0,6	1,6	0,3	1,2	1,1	0,1	-0,6	0,3	-1,6	-1,2	-0,2	-0,2
Vestfold	-0,2	1,4	-0,7	0,9	-0,5	-0,6	0,5	-0,6	-0,9	-0,5	-1,9	-0,6	-0,7	-0,1
Nordland	-1,3	0,9	0,1	-0,5	-1,2	-1,0	0,0	-0,8	-0,4	-0,4	-0,8	-1,8	-0,8	-0,1
Troms	-1,8	1,3	1,8	-0,8	-1,7	-1,8	-1,3	-1,2	0,0	-1,3	-0,8	-0,4	-0,9	-0,1
Østfold	0,2	1,6	-1,0	-1,1	-0,3	-0,2	-0,1	-1,3	-1,4	-0,7	-0,9	-1,8	-1,0	-0,1
Sogn og Fjordane	-2,1	-0,2	0,9	-2,6	-1,1	-2,1	-2,1	-1,2	0,2	-0,1	-1,6	-1,3	-1,1	0,0
Telemark	-1,8	0,0	-0,8	-0,8	-0,7	-0,4	-2,2	-0,2	-1,1	-1,2	-1,9	-0,9	-1,1	-0,1
Hedmark	-1,3	0,7	0,6	-0,4	-1,9	-1,4	-1,8	-0,8	-1,5	-1,3	-1,9	-0,7	-1,3	-0,1
Oppland	-1,7	0,9	1,0	-0,9	-0,6	-1,3	-0,6	-2,7	-0,5	-0,4	-1,7	-2,4	-1,3	-0,2

Fylkene er rangert etter såkalt progressivt gjennomsnittⁱⁱ for de ti siste årene. Rogaland, Akershus og Hordaland har hatt den beste utviklingen de siste årene. Innlandsfylkene Hedmark og Oppland har hatt den svakeste utviklingen.

I snitt har den årlige veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor var 0,6 prosentpoeng høyere enn veksten nasjonalt i den siste tiårsperioden. Bare Rogaland har hatt en bedre arbeidsplassutvikling i det private næringslivet enn det Akershus har.

Trenden for Akershus er positiv. Det betyr at retningen på verdiene har vært positiv de siste årene.

Med unntak av år 2006, har det vært en høyere vekst i antall arbeidsplasser i det private næringslivet i Akershus enn nasjonalt hvert år siden 2001. Av fargekodene ser vi at 2002 skiller seg ut som et særdeles godt år for arbeidsplassveksten i næringslivet i Akershus.

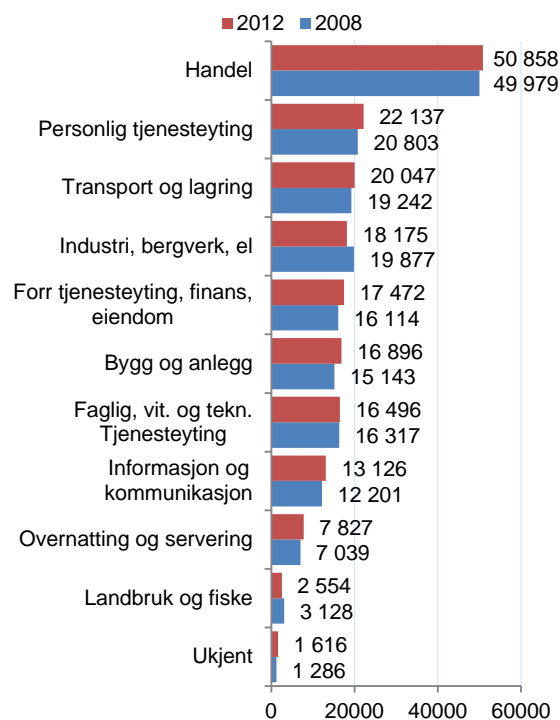
1.4 Bransjer i næringslivet

Vi kan se på næringslivets sammensetning i bransjer, og bruker da den bransjeinndelingen som er mest vanlig, og som også SSB bruker i sine framstillinger.

Handelen er den største bransjen i Akershus. Det var 50 858 arbeidsplasser i denne bransjen i 2012. Antallet har gått økt med 879 siden 2008.

Personlig tjenesteyting og transport og lagring hadde mer enn 20 000 arbeidsplasser i 2012, og antallet har gått opp siden 2008.

Industrien og landbruket og fisket har hatt en svak nedgang, mens de andre bransjene har vokst.

Figur 6: Antall arbeidsplasser i ulike bransjer i næringslivet i Akershus i 2008 og 2012.

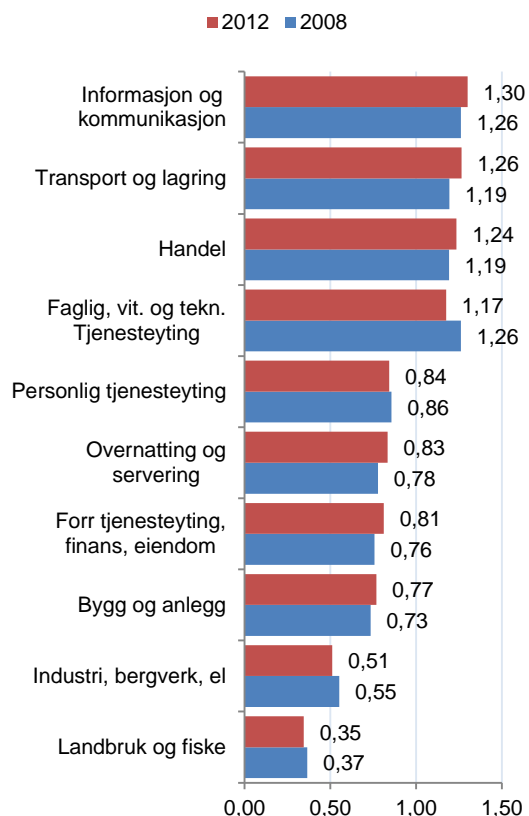
1.5 Bransjer og lokaliseringkvotienter

Vi så antallet arbeidsplasser i de ulike bransjene i figur 6, men det er også interessant å vurdere om Akershus har høye eller lave andeler i forhold til andre fylker. I figur 7 ser vi lokaliseringkvotientene til de ulike bransjene. Antall sysselsatte i bransjen er delt på totalt antall innbyggere, og andelen er delt på tilsvarende andel for landet. Når tallet er 1, er andelen den samme som andelen for Norge.

Andelen som jobber innenfor informasjon og kommunikasjon er 1,3 ganger høyere i Akershus enn nasjonalt. Andelen som jobber innen transport og lagring er 1,26 ganger høyere i Akershus enn nasjonalt.

Handelen og faglige, vitenskapelige og tekniske tjenester har en sysselsettingsandel som er høyere enn andelen nasjonalt.

Industrien og landbruket og fisket har lave andeler sysselsatte i Akershus sammenliknet med landet som helhet.

Figur 7: Andel arbeidsplasser i forhold til folketallet i Akershus i forhold til tilsvarende andel på landsbasis.

1.6 Næringstyper

Noen deler av næringslivet kan vi karakterisere som *basisnæringer*. Basisnæringer er de delene av næringslivet som genererer inntekter utenfra. Eksportnæringer er basisnæringer, men vi kan også legge til næringer som selger sine produkter eller tjenester ut av regionen, selv om salget ikke er til andre land. Alle primærnæringene og stort sett all industri kan regnes som basisnæringer. Vi kan også ta med tjenester som konkurrerer i et nasjonalt eller internasjonalt marked, som IT, telekom- og ingeniørtjenester. Basisnæringene sysselsatte 484 666 personer på slutten av 2012. Utviklingen i basisnæringene påvirkes kraftig av konjunkturer og har gått i bølger. De siste to årene har veksten vært ganske sterk.

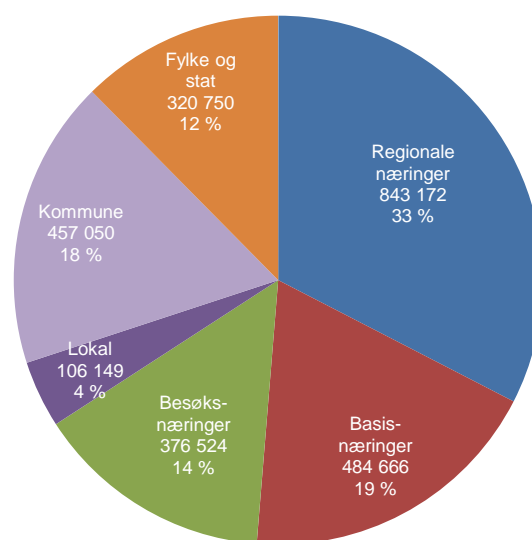
Besøksnæringer er de delene av næringslivet hvor kunden må være personlig til stede. Butikkhandel (men ikke internetthandel), servering, overnatting, opplevelser og personlige tjenester er bransjer som vi regner som besøksnæringer. Årsaken til at vi ønsker å isolere besøksnæringene, er at de vil reflektere om et område er attraktivt å besøke. Områder som trekker til seg besøkende fra andre områder vil normalt få høyere etterspørsel, og dermed også flere arbeidsplasser i besøksnæringene. Det vil være ulike stedskvaliteter som gjør et område attraktivt for besøk og for bedrifter i basisnæringene. Besøksnæringene sysselsatte 376 524 personer i 2012. Besøksnæringene i Norge vokste raskt fra 2000 til 2007, men har stagnert etter det.

Den tredje og største gruppen kaller vi *regionale næringer*. Denne kategorien inneholder bransjer som bygg og anlegg, engros- og agenturhandel, transport og forretningsmessige tjenester. Dette er store bransjer, som ofte er knyttet til regionen, men som er ganske ujevnt fordelt mellom enkeltkommuner.

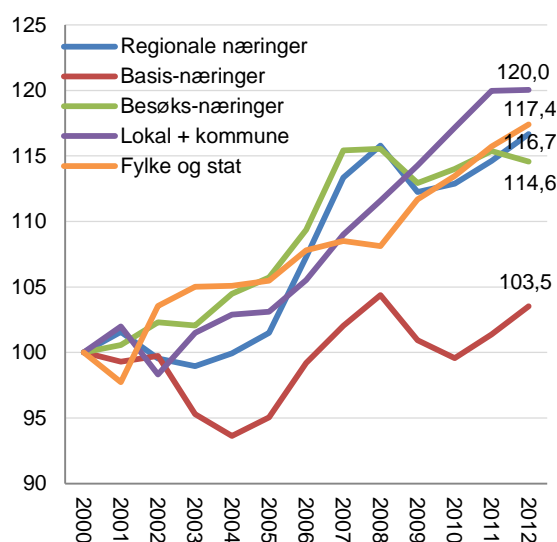
Til *lokale næringer* regnes privat virksomhet innenfor primærhelsetjenester, skoler, avfallshåndtering og barnehager. Dette er tjenester som er knyttet til lokalbefolkningen, og som i mange tilfeller er substitutter til de kommunale tjenestene. De lokale næringene kan vi derfor se i sammenheng mellom kommunal

sektor. Det er de lokale næringene som vokser raskest i Norge, og de er samtidig ganske upåvirket av konjunktorene.

Stat og fylkessektoren utgjør den siste delen av arbeidslivet, og hadde 320 750 sysselsatte i 2012. Veksten i antall arbeidsplasser i stat og fylke har vært litt høyere enn veksten i den totale sysselsettingen.

Figur 8: Antall arbeidsplasser i sektorer og næringstyper i Norge i 2012.

Figur 9: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge, indekstert slik at nivået i 2000=100.

1.6.1 Næringstyper i Akershus

De regionale næringene er desidert størst i Akershus. I 2012 var 37 prosent av alle arbeidsplassene i de regionale næringene. Dette tilsvarer 93 876 arbeidsplasser. Andelen er høyere enn den nasjonale andelen.

Basisnæringene utgjorde 17 prosent av arbeidsplassene i 2012. Andelen er litt lavere enn andelen nasjonalt. Det var 42 727 arbeidsplasser i basisnæringene i Akershus i 2012.

Besøksnæringene utgjorde 15 prosent av arbeidsplassene i 2012. Andelen er litt høyere enn den nasjonale andelen. Det var 39 371 arbeidsplasser i besøksnæringene i Akershus i 2012.

De lokale næringene sto for fire prosent av arbeidsplassene i 2012. Andelen er like stor som den nasjonale andelen. Det var 11 230 arbeidsplasser i de lokale næringene i 2012.

Kommunal sektor sto for 17 prosent av arbeidsplassene i 2012. Dette tilsvarer 43 830 arbeidsplasser. Andelen er litt lavere enn andelen nasjonalt.

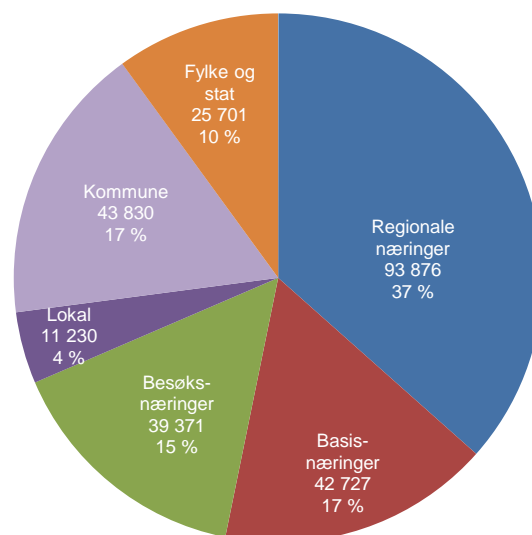
Fylkeskommunal og statlig sektor stod for 10 prosent av arbeidsplassene i Akershus i 2012. Dette tilsvarer 25 701 arbeidsplasser. Andelen er litt lavere enn andelen nasjonalt.

I figur 11 ser vi hvordan antallet arbeidsplasser i de ulike næringstypene i Akershus har utviklet seg fra 2000 til 2012. Antallet arbeidsplasser i 2000 er indekset til å være lik 100.

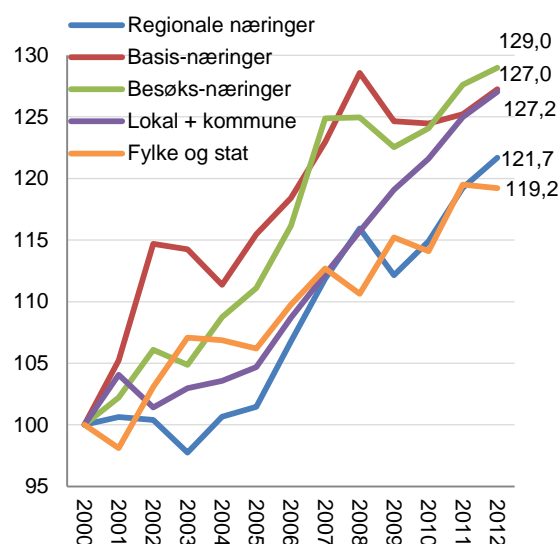
Besøksnæringene har økt mest. De vokste med 29 prosent mellom 2000 og 2012. Veksten er høyere enn veksten nasjonalt.

Basisnæringene har vokst med 27 prosent. Veksten er mye høyere enn veksten nasjonalt.

De regionale næringene har vokst med 21,7 prosent. Veksten er høyere enn veksten nasjonalt.

Figur 10: Antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Akershus.

Figur 11: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Akershus mellom 2000 og 2012.

1.7 Basisnæringer i Norge

Basisnæringene kan deles opp i tre ganske forskjellige næringer: Industri, teknologiske tjenester og naturbaserte næringer.

Vareproduserende industri er den klart største næringen, som sysselsatte 264 217 personer på landsbasis i 2012. Industrissysselsettingen var på nesten 300 000 i 2000. Antallet arbeidsplasser i industrien har vært nedadgående i flere tiår. Denne nedgangen skyldes i stor grad at industrien har hatt muligheter til rasjonalisering, og dermed har verdiskapingen per sysselsatt kunnet øke ganske mye. Noe av dette skyldes også såkalt strukturrasjonalisering, ved at industribransjer med lav verdiskaping per sysselsatt har blitt lagt ned.

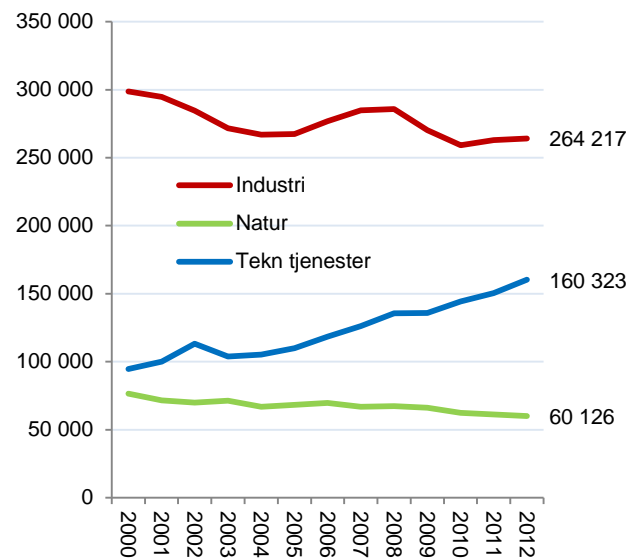
Naturbaserte næringer er primærnæringer som landbruk, fiske og gruvedrift. Antallet arbeidsplasser i primærnæringene har falt jevnt de siste årene, og utgjorde 60 126 arbeidsplasser på slutten av 2012.

De teknologiske tjenestene har etter hvert vokst seg store. Det er tjenester som IT, telekom, engineering, teknisk konsulentarbeid og forskning. Dette er bransjer som konkurrerer nasjonalt og internasjonalt. I 2000 var det under 100 000 arbeidsplasser i de teknologiske næringene i Norge, i 2012 hadde antallet økt til 160 323 arbeidsplasser.

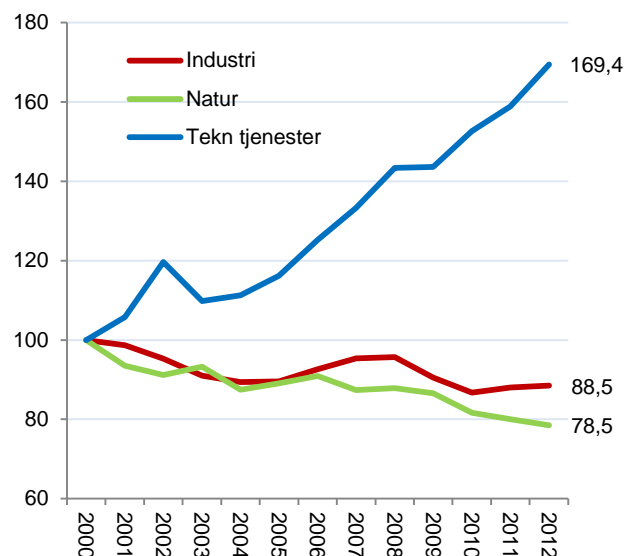
Vi kan se den indekserte utviklingen i de tre basisnæringene i figur 13. De teknologiske næringene har vokst med nesten 70 prosent siden 2000, og veksten ser ikke ut til å avta.

Industrien har hatt en nedgang på 11,5 prosent siden 2000. Nedgangen har ikke vært jevn, men fulgt konjunktorene.

De naturbaserte næringene har hatt en nedgang på 21,5 prosent av arbeidsplassene siden 2000. Nedgangen er jevn og sterk, og viser ingen tegn til å avta.

Figur 12: Antall arbeidsplasser i tre underkategorier av basisnæringer.

Figur 13: Indeksert utvikling i underkategoriene av basisnæringer.

1.7.1 Basisnæringer i Akershus

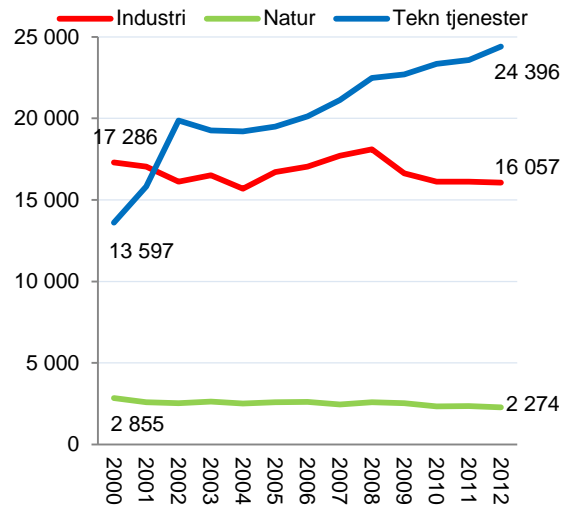
Figur 14 viser utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike kategoriene av basisnæringer mellom 2000 og 2012. Figur 15 viser den indekserte utviklingen, der nivået fra 2000 er indeksert til å være lik 100.

De teknologiske tjenestene hadde 24 396 arbeidsplasser i 2012. Dette er en oppgang fra 13 597 i 2000. Den prosentvise veksten har vært på 79 prosent. Veksten er nesten 10 prosentpoeng høyere enn veksten på landsbasis.

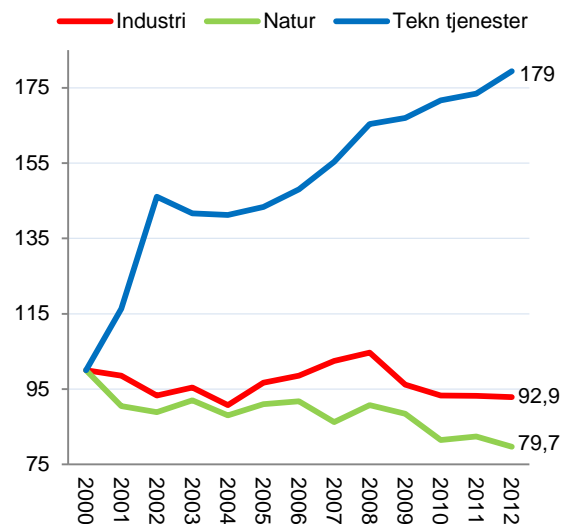
Industrien hadde 16 057 arbeidsplasser i 2012. Dette er en nedgang fra 17 286 i 2000. Den prosentvise nedgangen har vært på 7,1 prosent. Nedgangen er svakere enn nedgangen nasjonalt.

De naturbaserte næringene hadde 2 274 arbeidsplasser i 2012. Dette er en nedgang på 581 arbeidsplasser siden 2000. Den prosentvise nedgangen har vært på 20,3 prosent. Nedgangen er omtrent like stor som nedgangen nasjonalt.

Situasjonen i Akershus er ganske annerledes enn situasjonen i mange andre fylker i landet. De teknologiske tjenestene er store i Akershus, mens de naturbaserte næringene er små. I mange fylker er de teknologiske tjenestene små, mens de naturbaserte næringene er store. Det er en fordel for Akershus å ha mange arbeidsplasser i en bransje som er i vekst.

Figur 14: Antall arbeidsplasser i de tre typene av basisnæringer i Akershus.

Figur 15: Indeksert utvikling i de tre typene av basisnæringer i Akershus.

1.7.2 Basisnæringer - nivå

Basisnæringene blir tillagt stor betydning for regional utvikling. Dette er næringer som selger sine varer og tjenester til et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som bringer inntekter inn til regionen.

Basisnæringene skaper ringvirkninger til andre næringer, gjennom å kjøpe varer og tjenester fra bedrifter i andre bransjer. Basisnæringene har også større svingninger enn andre næringer. Etterspørselen avgjøres av nasjonale og internasjonale konjunkturer, og konkurransevnen kan også svinge ganske mye.

Tabell 2: Nivå for basisnæringene i regionene på Østlandet, målt som andel av samlet sysselsetting. Rangering med hensyn til nivå helt til venstre.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
1	Kongsberg/Numedal	35,5	35,2	35,8	33,9	32,5	33,6	36,6	38,1	41,1	41,5	41,4	44,4	46,1	10,6
6	Akershus Vest	20,4	23,8	27,6	28,2	27,6	28,0	28,0	28,9	30,3	30,1	30,8	30,7	30,9	10,5
11	Halden	28,9	28,1	29,1	28,0	26,6	26,1	26,3	26,7	25,7	25,5	24,4	24,6	25,4	-3,6
24	Gjøvikregionen	26,7	25,6	25,6	23,9	22,9	22,3	22,9	23,0	22,1	21,3	20,8	20,8	20,4	-6,3
32	Fjellregionen	23,7	22,8	23,9	22,4	22,1	22,4	22,7	21,1	21,3	21,5	19,9	19,4	18,9	-4,9
36	Midt-Gudbrandsdal	19,4	19,8	19,6	20,7	20,1	19,9	20,2	19,8	19,9	19,5	18,8	18,3	18,3	-1,1
38	Oslo	20,0	19,4	19,8	17,4	17,2	17,3	17,5	17,3	17,5	17,0	16,8	17,0	17,7	-2,2
42	Nord-Gudbrandsdal	23,9	22,8	27,0	26,5	25,8	22,3	21,7	20,6	20,4	20,4	19,1	18,2	17,5	-6,3
46	Tønsbergregionen	20,1	19,8	19,0	18,0	17,9	17,4	17,5	17,8	17,7	17,3	16,8	16,8	17,1	-3,0
48	Grenland	24,9	24,4	23,9	21,8	21,4	21,0	20,0	18,8	19,3	18,7	17,9	17,8	16,9	-8,0
50	Sandefjord/Larvik	19,4	19,1	18,6	17,9	18,3	18,2	18,6	17,8	17,4	16,8	16,5	16,4	16,5	-2,9
51	Glåmdal	21,5	20,6	19,6	19,3	18,3	18,8	18,5	17,9	17,8	17,0	15,9	15,9	16,1	-5,4
52	Nedre Glomma	23,9	22,7	22,2	21,3	20,4	19,3	18,9	18,5	17,9	17,1	16,5	16,5	16,1	-7,8
53	Ringerike/Hole	21,9	20,6	20,3	19,2	19,0	19,8	20,5	20,0	19,4	18,5	17,8	17,6	15,9	-6,0
56	Midt-Buskerud	19,4	18,4	17,7	17,0	17,1	17,9	17,8	17,9	17,4	16,6	16,1	15,7	15,5	-4,0
59	Hamarregionen	18,9	18,5	18,4	18,2	17,4	17,2	17,2	16,4	15,9	15,4	14,9	14,6	15,0	-3,9
60	Midt-Telemark	15,4	13,8	14,0	13,9	14,1	14,8	15,4	14,9	15,4	13,9	13,0	13,7	15,0	-0,5
63	Vest-Telemark	14,6	13,2	13,6	14,6	14,2	14,7	15,6	14,9	15,1	14,4	13,7	13,8	13,8	-0,7
64	Indre Østfold	16,9	16,5	16,6	16,5	16,3	16,2	15,9	15,7	15,7	14,9	14,4	14,4	13,8	-3,1
67	Øst-Telemark	19,4	18,2	18,6	17,7	16,4	16,9	17,3	16,0	15,7	15,6	14,2	13,2	13,4	-6,0
68	Valdres	16,5	16,6	18,3	18,1	16,9	16,1	16,9	15,6	15,1	14,9	13,9	13,9	13,3	-3,2
71	Mossregionen	18,4	17,7	17,6	17,4	17,2	17,0	16,5	16,4	15,5	14,0	13,7	13,4	12,6	-5,8
72	Sør Østerdal	18,5	18,0	16,9	16,5	15,9	15,4	15,4	14,6	14,6	14,1	13,5	12,8	12,5	-6,0
73	Hallingdal	17,1	16,4	16,3	15,8	16,1	16,5	16,4	15,6	14,8	14,3	13,7	13,3	12,4	-4,6
74	Drammensregionen	15,3	14,6	14,3	13,9	14,1	13,5	13,1	13,0	12,9	12,4	12,1	12,3	12,1	-3,2
76	Lillehammerregionen	14,0	13,9	14,7	14,5	13,9	14,3	13,5	13,3	13,0	12,7	12,2	11,9	12,0	-2,0
80	Hadeland	12,9	12,0	11,3	11,2	11,0	11,0	11,0	11,2	11,1	10,1	9,9	9,7	9,9	-3,1
81	Nedre Romerike	12,6	11,8	11,9	11,6	11,1	10,9	10,7	10,3	10,4	9,8	9,5	9,2	9,1	-3,5
82	Follo	8,3	8,2	8,5	8,5	8,5	8,0	7,8	7,7	7,7	7,7	7,3	7,1	7,0	-1,3
83	Øvre Romerike	9,0	8,4	8,3	8,5	8,2	10,1	9,8	9,0	8,7	8,1	7,2	6,7	6,7	-2,3

Kongsberg/Numedal har den høyeste konsentrasjonen av basisnæringer av alle regionene i landet.

Samtidig har regionen fått en sterk økning i konsentrasjonen siden 2000. Akershus Vest har etter hvert blitt nummer seks av de 83 regionene i landet, etter en nesten like sterk vekst som Kongsberg/Numedal. Alle de andre regionene på Østlandet har hatt en nedgang i basisnæringenes andel av samlet sysselsetting etter 2000.

Mens Akershus Vest rangerer nesten øverst i landet med hensyn til andel arbeidsplasser i basisnæringene, så rangerer de øvrige regionene i Akershus helt nederst. I Øvre Romerike tilsvarte antallet arbeidsplasser i basisnæringene 6,7 prosent av sysselsettingen i 2012.

1.7.3 Vekstimpulser fra basisnæringeneⁱⁱⁱ

Vi måler vekstimpulser som endringer i antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting. Ofte måles vekst som prosentvis endring fra år til år, men da blir det ofte sterk vekst i regioner som i utgangspunktet hadde en liten basisnæring. Med dette målet får vi bedre fram hvordan utviklingen i basisnæringene bidrar til samlet vekst i regionen.

Tabell 3: Vekstimpulser fra basisnæringene, målt som bidrag til samlet sysselsetting i prosent. Rangering med hensyn til progressivt gjennomsnitt helt til venstre.

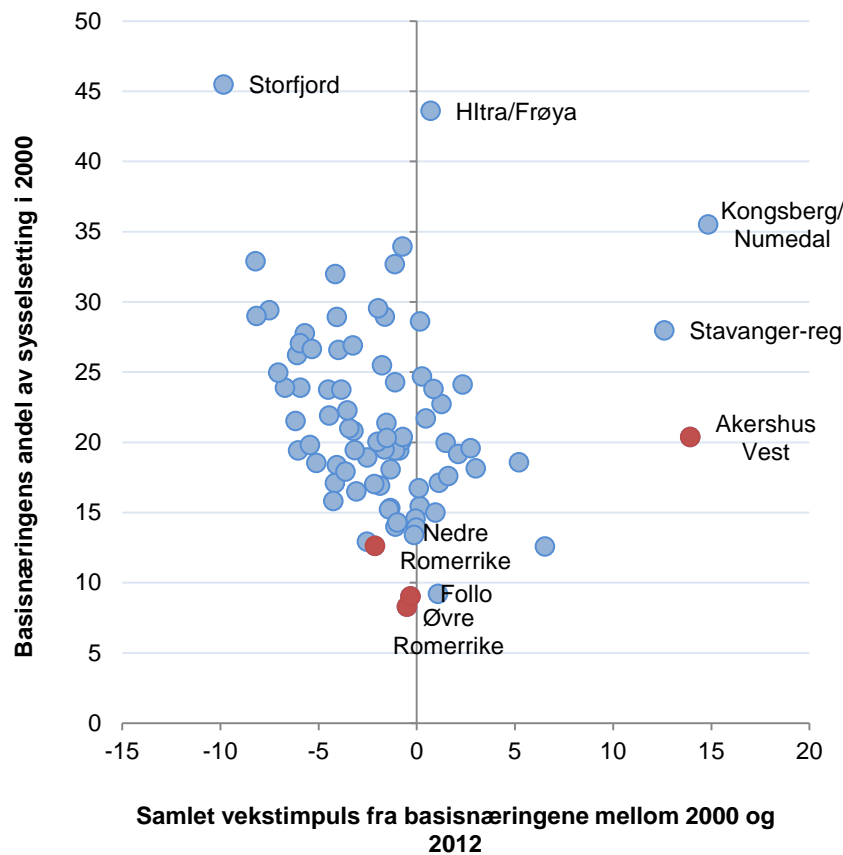
Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog.-snitt
1	Kongsberg/Numedal	-0,1	0,5	-2,0	-1,3	1,0	4,2	2,9	3,9	-0,4	0,1	3,8	2,1	1,9
4	Akershus Vest	3,3	4,0	0,1	-0,5	0,7	1,0	1,8	1,9	-0,5	0,9	0,6	0,7	0,8
9	Oslo	-0,5	0,3	-2,4	0,1	0,5	1,1	0,6	0,7	-0,6	0,1	0,8	1,0	0,4
14	Midt-Telemark	-1,6	0,0	-0,3	0,1	1,0	1,1	-0,3	0,7	-1,7	-1,0	0,8	1,4	0,2
22	Tønsbergregionen	0,0	-0,7	-1,3	0,1	-0,2	0,8	1,0	0,2	-0,8	-0,4	0,3	0,4	0,1
26	Drammensregionen	-0,6	-0,3	-0,6	0,2	-0,3	0,0	0,4	0,1	-0,6	-0,2	0,5	0,0	0,0
27	Halden	-0,6	1,1	-1,3	-1,8	-0,2	1,2	1,0	-0,6	-0,8	-0,8	0,5	0,7	0,0
32	Vest-Telemark	-1,4	0,3	0,8	-0,3	0,7	1,6	-0,6	0,5	-0,9	-0,9	0,2	0,1	-0,1
34	Follo	-0,1	0,2	0,0	-0,1	-0,3	0,1	0,2	0,1	-0,1	-0,4	0,0	-0,1	-0,1
36	Sandefjord/Larvik	-0,1	-0,4	-0,8	0,6	0,3	0,7	0,1	-0,3	-1,0	-0,3	0,1	0,1	-0,1
38	Nedre Romerike	-0,8	0,0	-0,4	-0,5	0,1	0,1	0,1	0,2	-0,7	-0,2	-0,1	0,1	-0,1
39	Hadeland	-0,9	-0,8	-0,1	-0,3	0,1	0,2	0,6	-0,2	-1,2	-0,1	-0,1	0,1	-0,1
43	Øvre Romerike	-0,4	-0,1	0,2	-0,3	2,2	0,1	-0,4	-0,1	-0,6	-0,9	-0,3	0,1	-0,1
44	Lillehammerregionen	-0,1	0,6	-0,3	-0,6	0,6	-0,3	0,1	-0,1	-0,5	-0,3	-0,3	0,1	-0,2
46	Hamarregionen	-0,2	-0,1	-0,3	-0,6	-0,2	0,5	-0,2	-0,5	-0,7	-0,5	-0,1	0,5	-0,2
52	Midt-Buskerud	-1,0	-0,6	-0,9	0,2	0,7	0,3	0,6	-0,2	-1,1	-0,7	-0,3	-0,1	-0,2
53	Indre Østfold	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	-1,1	-0,5	0,1	-0,5	-0,2
56	Midt-Gudbrandsdal	0,6	-0,5	1,4	-0,9	-0,2	0,7	-0,2	0,6	-1,1	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3
60	Gjøvikregionen	-1,1	0,0	-1,7	-1,1	-0,6	1,1	0,7	-0,8	-1,2	-0,5	0,2	-0,4	-0,3
61	Nedre Glomma	-0,9	-0,5	-1,1	-0,8	-0,9	0,3	0,3	-0,5	-1,2	-0,4	0,2	-0,3	-0,4
64	Sør Østerdal	-0,4	-1,1	-0,6	-0,4	-0,6	0,4	-0,5	0,3	-0,7	-0,6	-0,8	-0,2	-0,4
65	Glåmdal	-1,0	-1,3	-0,6	-0,9	0,2	0,1	-0,4	0,2	-1,4	-1,3	0,0	0,2	-0,4
71	Mossregionen	-0,5	-0,2	-0,2	-0,2	0,0	0,0	0,5	-0,6	-1,9	-0,2	-0,1	-0,7	-0,4
72	Ringerike/Hole	-1,3	-0,5	-1,1	-0,3	1,1	1,3	0,2	-0,2	-1,2	-0,7	0,0	-1,7	-0,5
73	Hallingdal	-0,7	-0,4	-0,6	0,4	0,5	0,3	-0,5	-0,6	-0,8	-0,6	-0,3	-0,8	-0,5
75	Grenland	-0,7	-0,7	-2,3	-0,4	0,0	-0,3	-0,5	0,7	-1,0	-0,8	-0,1	-0,9	-0,5
76	Valdres	0,3	1,6	-0,4	-1,4	-0,5	0,9	-0,8	-0,5	-0,5	-1,1	0,1	-0,7	-0,5
77	Fjellregionen	-1,0	1,1	-1,8	0,0	0,2	0,8	-0,8	-0,1	-0,4	-1,1	-0,4	-0,9	-0,5
78	Øst-Telemark	-1,2	0,3	-1,2	-1,4	0,9	0,6	-1,0	-0,2	-0,7	-1,4	-0,9	0,2	-0,5
83	Nord-Gudbrandsdal	-1,1	3,8	-0,1	-0,8	-3,6	0,1	-1,1	-0,2	-0,5	-1,4	-1,0	-0,8	-0,9

Når vi rangerer regionene etter såkalt ti års progressivt gjennomsnitt, teller også trenden med, ettersom de siste årene blir gitt større vekst enn de første.

På Østlandet er Akershus Vest bare forbigått av Kongsberg/Numedal når det kommer til vekstimpulser fra basisnæringene. I snitt har det vært en årlig vekstimpuls på 0,8 prosent i basisnæringene i Akershus Vest de siste ti årene.

De øvrige regionene i Akershus, Follo, Nedre og Øvre Romerike har fått negative vekstimpulser fra basisnæringene, men vekstimpulsene har vært høyere enn for de fleste andre regioner. Alle regionene rangerer over medianregionen. Det årlige bidraget fra basisnæringene har i snitt vært på -0,1 prosent av sysselsettingen i Follo, Nedre Romerike og Øvre Romerike i den siste tiårsperioden.

1.7.4 Nivå og vekst basisnæringer

Figur 16: Nivå for basisnæringer i 2000 samt endring i nivå fram til 2012.

Et mindretall av regionene har hatt vekstimpulser fra basisnæringene fra 2000 til 2012. Regioner som Kongsberg/Numedal, Stavangerregionen og Akershus Vest skiller seg ganske markant ut i diagrammet, gjennom å ha hatt sterk vekst. Dette er regioner med mye leverandørnæringer til olje- og gassutvinning. Regioner med stor nedgang har stort sett sitt tyngdepunkt i tradisjonell eksportindustri. Den såkalte todelingen av norsk næringsliv er dermed ganske synlig i dette diagrammet.

Når man ser på plasseringen til de andre regionene, er det tydelig at det har vært en ulempe med en stor basisnæring. Dess større basisnæring, dess større nedgangsimpulser.

Akershus Vest hadde 20 prosent av arbeidsplassene i basisnæringene i 2000, og vekstimpulsene har vært på 14 prosent mellom 2000 og 2012. Igjen vises fordelene ved å ha en stor andel av arbeidsplassene sine i vekstbransjer.

Follo og Øvre Romerike hadde lavest andel arbeidsplasser i basisnæringene i 2000, og vekstimpulsene har vært nøytrale. Nedre Romerike, som hadde en litt høyere andel i 2000, har fått negative vekstimpulser fra basisnæringene. Vekstimpulsene har derimot vært svakere for de aller fleste regioner i landet.

1.8 Besøksnæringer

Besøksnæringene kan vi dele opp i fire ulike næringer. Den første og desidert største er handel, og da har vi tatt med butikkhandel, og ikke f.eks. internetthandel som ikke er avhengig av personlig tilstedeværelse. Det var 246 808 arbeidsplasser i butikkhandelen i 2012.

Antallet har gått ned siden 2008, da det var over 254 000 arbeidsplasser i handelen. Antallet arbeidsplasser i handelen har gått spesielt mye tilbake i de største byene, mens distriktene har hatt en vekst. Overgang fra butikk- til internetthandel kan ha vært en faktor i denne utviklingen, samtidig som det har blitt flere kjøpesentra med kjedebutikker i distriktene. Det har kanskje blitt mindre behov for å «dra til byen» for å handle?

Aktivitetsnæringene består av forskjellige bransjer innen underholdning, kultur, fritidsaktiviteter og sport, og inkluderer også bransjer som frisører og drosjer.

Aktivitetsnæringene har samlet 57 877 arbeidsplasser i 2012.

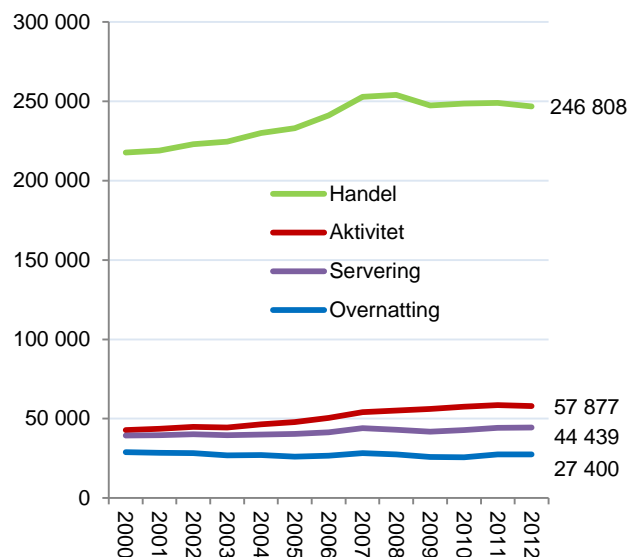
Serveringsnæringen, dvs. kaféer, restauranter og barer hadde 44 439 arbeidsplasser i 2012, mens overnattingsnæringene, hoteller, hytteutleie og campingplasser hadde 27 400.

I figur 18 ser vi den indekserte utviklingen i de ulike næringene på landsbasis siden 2000.

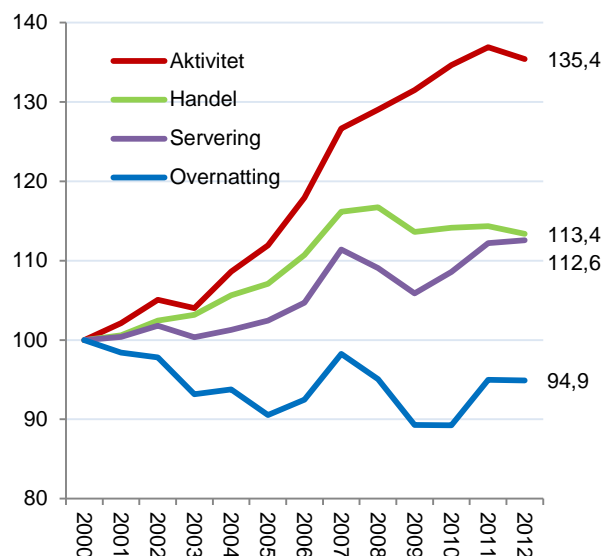
Aktivitetsnæringene har hatt en kraftig vekst, med 35,4 prosent økning i antall arbeidsplasser siden 2000. Det siste året var det imidlertid en noe overraskende nedgang.

Overnattingsnæringene har 5,1 prosent færre arbeidsplasser i 2012 enn i 2000. Antall overnattinger har økt, så det har nok skjedd en rasjonalisering i overnattingsnæringene på samme måte som i industrien.

Servering og handel har økt omtrent i samme takt som resten av økonomien.

Figur 17: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge.

Figur 18: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge.

1.8.1 Besøksnæringer i Akershus

Vi ser utviklingen av antall arbeidsplasser i de oppmøtebaserte næringene, besøksnæringene, i Akershus mellom 2000 og 2012 i figur 19.

Figur 20 viser den indekserte utviklingen med utgangspunkt i antallet arbeidsplasser i 2000.

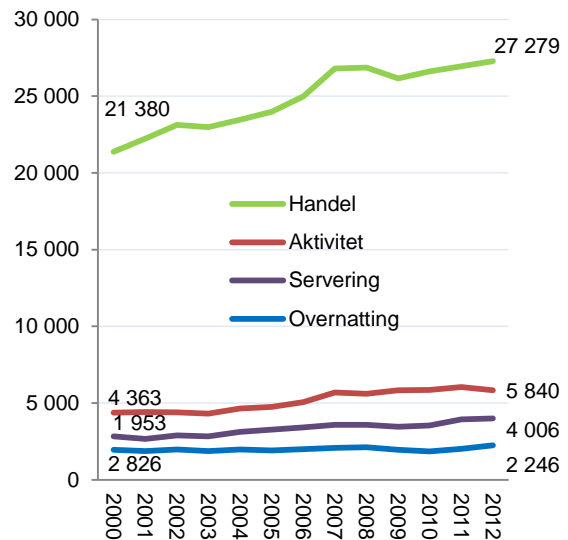
Det var 27 279 arbeidsplasser i handelsnæringene i Akershus i 2012. Dette er en oppgang på 5 899 arbeidsplasser fra 2000. Den prosentvise veksten har vært på 27,6 prosent. Veksten er mer enn det dobbelte av veksten på landsbasis.

Aktivitetsnæringene hadde 5 840 arbeidsplasser i 2012. Veksten har vært på 33,8 prosent. Det har vært en nedgang mellom 2011 og 2012. Veksten er litt lavere enn veksten nasjonalt i samme periode.

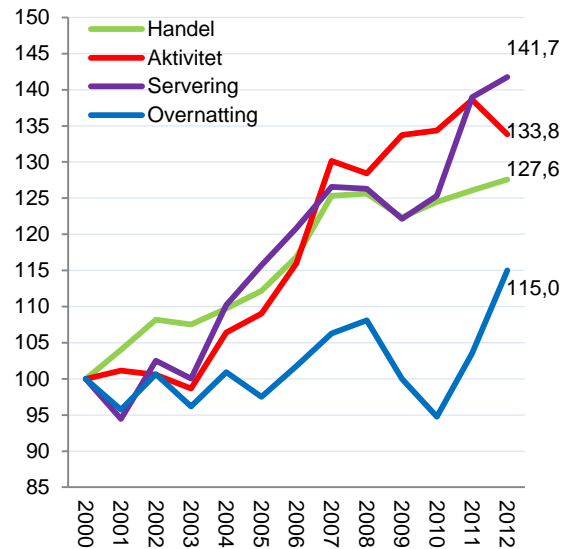
Serveringsbransjen hadde 4 006 arbeidsplasser i 2012. Antallet er 41,7 prosent høyere enn det var i 2000. Veksten har vært mer enn tre ganger så stor som veksten nasjonalt.

Overnattingsbransjen hadde 2 246 arbeidsplasser i 2012. Vi ser av figur 20 at antallet har vekslet på å være over og under 2000-nivået. Det har derimot vært en sterk vekst mellom 2010 og 2012, og i 2012 var antallet 15 prosent høyere enn i 2000. Vi så på forrige side at det har vært en nedgang i antall arbeidsplasser i overnattingsbransjen nasjonalt. Forskjellen mellom utviklingen i antall arbeidsplasser i overnattingsbransjen i Akershus og utviklingen nasjonalt er derfor stor.

Med unntak av utviklingen i aktivitetsnæringene, har det vært en sterkere egenvekst i samtlige oppmøtebaserte næringer (besøksnæringer) i Akershus enn i landet som helhet fra 2000 til 2012.

Figur 19: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Akershus.

Figur 20: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i Akershus i besøksnæringene.

1.8.2 Besøksnæringenes utvikling

Vi har sett utviklingen i besøksnæringene i kapittel 2. Der kom det frem at veksten i besøksnæringene i Akershus har vært mye høyere enn veksten nasjonalt. Besøksnæringene omsetter imidlertid ikke bare til besøkende, men i stor grad til den lokale befolkningen. Befolkningsveksten påvirker derfor utviklingen i besøksnæringene direkte. Det må vi justere for, for å få fram det vi kan kalle for besøksoverskuddet. En enkel og direkte metode er å bruke antall arbeidsplasser i besøksnæringene på landsbasis som andel av folketallet, og trekke fra denne andelen for hver enkelt kommune, region eller fylke.

Tabell 4: Besøksoverskudd målt som prosent av samlet sysselsetting i regionene på Østlandet. Endring i nivået mellom 2000 og 2012 i kolonnen til høyre.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
1	Hallingdal	11,3	11,2	11,6	10,3	10,5	10,8	10,4	10,9	10,5	10,0	10,0	9,1	8,7	-2,6
2	Lillehammerregionen	6,8	6,1	6,1	5,6	6,1	5,6	6,3	6,1	6,5	5,9	6,0	5,9	5,2	-1,6
7	Valdres	4,3	4,5	4,8	4,0	4,5	5,0	4,8	4,9	4,4	4,5	3,9	3,8	3,6	-0,7
9	Oslo	4,8	5,1	4,9	4,8	4,3	4,4	4,3	3,9	3,2	3,0	3,0	3,1	3,0	-1,8
11	Vest-Telemark	1,4	1,3	1,4	1,3	1,8	1,9	2,0	1,7	2,1	1,8	2,3	2,8	2,6	1,2
12	Nord-Gudbrandsdal	3,3	2,7	2,5	2,9	3,5	3,6	4,1	3,6	3,0	2,6	2,1	2,9	2,3	-1,0
13	Sør Østerdal	1,9	2,0	1,1	1,4	1,0	1,5	1,6	1,7	1,9	1,9	1,3	1,2	2,3	0,3
20	Øst-Telemark	0,8	1,1	0,3	-0,1	0,8	0,7	0,2	0,1	0,3	0,5	0,5	1,0	0,7	-0,1
23	Midt-Gudbrandsdal	3,4	2,9	3,0	3,0	2,2	2,6	2,6	2,0	3,3	2,1	1,6	2,0	0,5	-2,9
27	Ringerike/Hole	1,0	0,5	1,0	0,9	0,8	0,8	0,6	0,5	0,6	0,6	0,8	0,3	0,2	-0,7
31	Øvre Romerike	-0,1	0,0	-0,3	-0,4	-0,5	-0,3	-0,3	-0,2	0,0	0,1	-0,5	-0,2	0,0	0,0
34	Kongsberg/Numedal	-0,3	0,3	0,8	1,1	0,8	0,5	1,0	0,8	0,9	0,7	0,8	0,1	-0,1	0,1
35	Akershus Vest	-1,4	-1,0	-0,6	-0,9	-0,6	-0,8	-0,4	0,4	0,4	-0,6	-0,5	-0,3	-0,2	1,2
36	Grenland	-0,6	-0,6	-1,0	-0,8	-0,8	-0,9	-0,7	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	-0,4	-0,2	0,4
39	Mossregionen	-1,1	-1,2	-1,1	-1,1	-1,0	-0,8	-0,3	0,0	-0,1	0,1	-0,5	-0,9	-0,6	0,5
41	Sandefjord/Larvik	-0,1	-0,5	0,3	0,1	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	-0,2	-0,6	-0,7	-0,6
46	Nedre Romerike	-0,8	-0,8	-0,9	-1,2	-1,4	-1,2	-1,6	-1,5	-1,8	-1,6	-1,5	-1,3	-1,0	-0,2
48	Fjellregionen	-1,7	-2,1	-1,7	-1,7	-1,1	-0,9	-0,7	-0,5	-0,8	-0,6	-0,5	-1,2	-1,3	0,4
49	Tønsbergregionen	-1,1	-0,9	-0,7	-0,7	-0,6	-0,3	-0,7	-0,7	-0,9	-1,1	-1,6	-1,3	-1,5	-0,4
50	Hamarregionen	-1,3	-1,9	-1,6	-1,3	-1,4	-1,5	-1,3	-1,3	-1,4	-1,9	-1,7	-1,8	-1,5	-0,2
51	Drammensregionen	-2,0	-1,8	-1,9	-1,5	-1,6	-1,4	-1,7	-1,8	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,5	0,5
54	Nedre Glomma	-1,1	-1,0	-1,1	-1,5	-1,3	-1,3	-1,3	-1,4	-1,2	-1,3	-1,5	-1,7	-1,7	-0,6
57	Gjøvikregionen	-2,2	-2,0	-2,4	-2,2	-2,3	-2,6	-2,8	-2,4	-2,3	-2,1	-2,4	-2,4	-2,0	0,1
58	Midt-Buskerud	-2,9	-3,5	-3,0	-2,8	-2,2	-3,1	-3,2	-3,9	-2,9	-2,7	-3,0	-2,7	-2,2	0,8
62	Follo	-3,5	-3,5	-3,4	-3,4	-3,4	-3,2	-3,1	-3,0	-2,9	-3,0	-2,7	-2,8	-2,7	0,8
63	Hadeland	-3,7	-3,2	-3,2	-3,3	-2,9	-3,3	-3,6	-4,0	-4,3	-3,3	-3,0	-3,2	-2,8	0,9
69	Midt-Telemark	-0,7	-1,7	-1,0	-1,5	-2,4	-2,4	-2,5	-3,0	-3,4	-2,6	-3,3	-3,4	-3,3	-2,6
74	Halden	-2,8	-3,1	-2,9	-3,1	-2,9	-3,4	-3,4	-3,2	-3,0	-3,9	-3,8	-3,8	-4,1	-1,3
76	Glåmdal	-4,5	-4,2	-4,1	-3,7	-3,9	-4,1	-4,3	-4,9	-4,7	-4,4	-4,6	-4,6	-4,6	-0,2
77	Indre Østfold	-4,5	-4,7	-4,6	-4,3	-4,4	-4,3	-4,2	-4,4	-4,1	-4,3	-4,7	-5,0	-4,9	-0,4

Vi ser at situasjonen straks blir annerledes når vi justerer for befolkningsveksten. Det har vært en høy befolkningsvekst i samtlige regioner i Akershus siden 2000, og dette kan ha ført til høyere etterspørsel av butikker, cafeer o.l.

Øvre Romerike har høyest besøksoverskudd i Akershus. Det kan kanskje skyldes mange spise- og overnattingssteder rundt hovedflyplassen. Likevel var besøksoverskuddet nøytralt i 2012, og det har vært negativt i mange år. Akershus Vest har også hatt negativt besøksoverskudd i samtlige år siden tusenårsskiftet, men endringen i besøksoverskuddet har vært positiv. Follo har lavt besøksoverskudd, men endringen har vært positiv.

1.8.3 Vekst i besøksnæringenes overskudd

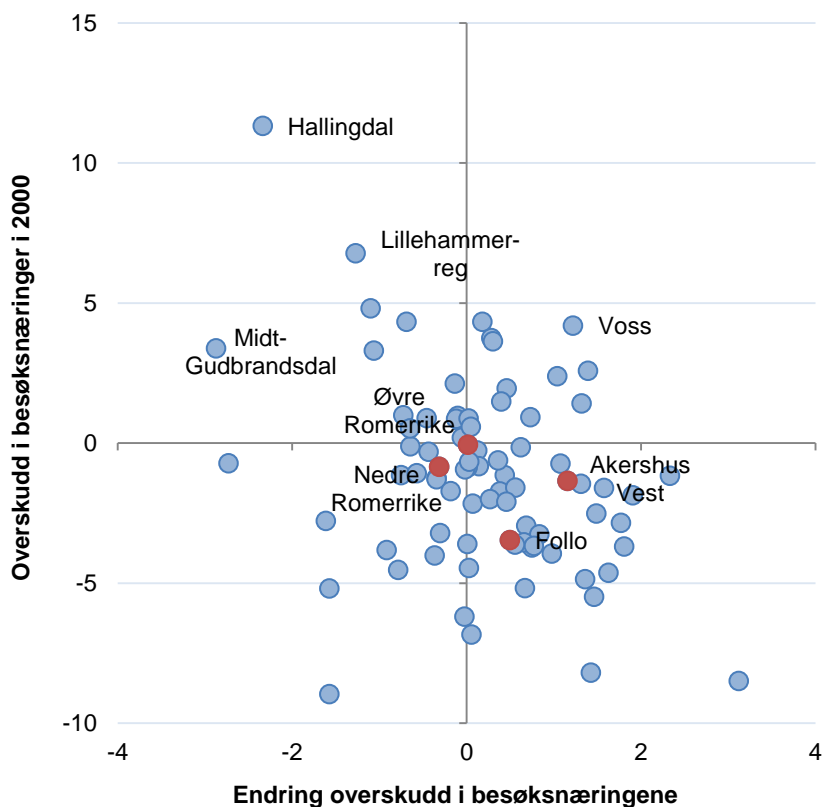
På forrige side så vi hvordan besøksnæringenes overskudd har utviklet seg. Vi så da på besøksnæringenes nivå, eller besøksnæringenes konsentrasjon, i de ulike regionene. I tabell 5 ser vi på utviklingen i besøksoverskuddet fra ett år til et annet.

Tabell 5: Årlig endring i besøksnæringenes sysselsettingsoverskudd. Regionene er rangert med hensyn til gjennomsnittlig vekst helt til venstre. Samlet impuls mellom år 2001 og 2012 i kolonnen til høyre.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog. snitt	Samlet impuls
10	Sør Østerdal	0,0	-0,9	0,4	-0,5	0,5	0,1	0,2	0,2	0,0	-0,6	-0,1	1,0	0,2	0,5
12	Vest-Telemark	-0,1	0,1	-0,1	0,5	0,1	0,2	-0,3	0,5	-0,3	0,5	0,4	-0,1	0,1	1,3
15	Midt-Buskerud	-0,6	0,5	0,2	0,6	-0,9	-0,2	-0,8	0,9	0,2	-0,3	0,3	0,5	0,1	0,7
20	Hadeland	0,5	0,0	0,0	0,4	-0,5	-0,4	-0,5	-0,2	1,0	0,4	-0,2	0,3	0,1	0,7
25	Gjøvikregionen	0,1	-0,3	0,2	-0,1	-0,3	-0,2	0,3	0,1	0,2	-0,3	0,0	0,4	0,1	0,1
27	Grenland	0,0	-0,3	0,2	-0,1	-0,1	0,2	0,4	0,1	0,0	0,0	-0,2	0,2	0,1	0,4
29	Øst-Telemark	0,3	-0,8	-0,4	0,9	-0,1	-0,5	-0,1	0,1	0,2	0,0	0,4	-0,3	0,0	-0,1
31	Nedre Romerike	0,0	0,0	-0,4	-0,1	0,2	-0,4	0,0	-0,4	0,3	0,1	0,1	0,3	0,0	-0,3
35	Øvre Romerike	0,1	-0,4	-0,1	-0,1	0,2	0,0	0,1	0,2	0,1	-0,6	0,4	0,1	0,0	0,0
37	Akershus Vest	0,4	0,4	-0,4	0,4	-0,2	0,4	0,8	-0,1	-0,9	0,1	0,2	0,1	0,0	1,2
38	Follo	0,0	0,2	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	-0,1	0,1	0,0	0,5
48	Hamarregionen	-0,6	0,3	0,3	-0,1	-0,1	0,1	0,0	-0,1	-0,5	0,2	-0,1	0,3	0,0	-0,3
52	Drammensregionen	0,2	-0,1	0,4	0,0	0,1	-0,3	-0,2	0,3	0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,3
55	Mosseregionen	-0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,5	0,3	0,0	0,2	-0,6	-0,5	0,3	0,0	0,4
58	Glåmdal	0,2	0,2	0,4	-0,2	-0,2	-0,2	-0,7	0,1	0,5	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
63	Fjellregionen	-0,4	0,4	0,0	0,6	0,2	0,2	0,2	-0,3	0,3	0,1	-0,7	-0,1	-0,1	0,4
65	Nedre Glomma	0,1	-0,1	-0,3	0,1	0,1	-0,1	-0,1	0,1	-0,1	-0,2	-0,2	0,0	-0,1	-0,7
66	Ringerike/Hole	-0,5	0,5	-0,1	-0,1	0,0	-0,2	-0,1	0,1	0,0	0,2	-0,5	0,0	-0,1	-0,7
67	Oslo	0,3	-0,2	-0,1	-0,4	0,1	0,1	-0,2	-0,6	-0,2	0,0	0,2	0,0	-0,1	-1,1
70	Lillehammerregionen	-0,7	0,0	-0,6	0,5	-0,4	0,9	0,0	0,4	-0,7	0,3	-0,1	-0,8	-0,1	-1,3
71	Indre Østfold	-0,2	0,1	0,4	-0,1	0,1	-0,1	-0,3	0,2	-0,1	-0,4	-0,4	0,1	-0,1	-0,8
72	Tønsbergregionen	0,2	0,2	0,0	0,0	0,3	-0,3	-0,1	-0,2	-0,2	-0,5	0,3	-0,1	-0,1	-0,6
73	Sandefjord/Larvik	-0,4	0,8	-0,1	-0,2	0,3	-0,2	0,0	0,1	0,2	-0,5	-0,4	-0,1	-0,1	-0,6
75	Nord-Gudbrandsdal	-0,6	-0,2	0,4	0,6	0,1	0,7	-0,5	-0,6	-0,5	-0,5	0,8	-0,7	-0,2	-1,1
76	Valdres	0,3	0,2	-0,8	0,5	0,6	-0,2	0,3	-0,5	0,0	-0,6	-0,1	-0,2	-0,2	-0,7
77	Kongsberg/Numedal	0,5	0,6	0,3	-0,3	-0,4	0,5	-0,1	0,1	-0,2	0,0	-0,6	-0,3	-0,2	0,1
78	Midt-Telemark	-1,0	0,7	-0,5	-0,9	0,0	-0,2	-0,5	-0,4	0,8	-0,7	-0,2	0,1	-0,2	-2,7
79	Halden	-0,3	0,1	-0,2	0,2	-0,5	-0,2	0,2	0,1	-0,8	0,0	0,0	-0,3	-0,2	-1,6
82	Hallingdal	-0,1	0,2	-1,3	0,1	0,5	-0,2	0,7	-0,3	-0,7	0,1	-0,9	-0,3	-0,3	-2,3
83	Midt-Gudbrandsdal	-0,4	0,0	0,1	-0,8	0,3	0,1	-0,6	1,4	-1,3	-0,5	0,5	-1,5	-0,3	-2,9

Endringen i besøksoverskuddet har i snitt vært lik null for samtlige regioner i Akershus. Regionene i Akershus rangerer litt over medianregionen. Den største vekstimpulsen i besøksnæringene har Akershus Vest hatt, etterfulgt av Follo. Nedre Romerike har hatt en negativ samlet impuls.

1.8.4 Nivå og vekst

Figur 21: Nivå og vekst i besøksnæringene i regioner i Norge.

Figur 21 viser hvordan regionene plasserer seg i forhold til overskudd i besøksnæringene i 2000 og endring i overskudd i besøksnæringene fra 2000 til 2012. På den vertikale aksene er de samme verdiene som i kolonnen «2000» i tabell 4, og på den horisontale aksene vises siste kolonne, «Samlet impuls», fra tabell 5.

Ingen av regionene i Akershus hadde overskudd i besøksnæringene i 2000, det vil si vekst utover det befolkningsveksten tilsier. Øvre Romerrike har hatt nøytralt overskudd i 2000, og det har ikke vært noen endring i besøksoverskuddet i den siste tolvårsperioden.

Akershus Vest har hatt sterkest overskudd. Follo hadde et lavt besøksoverskudd i 2000, men endringen har vært positiv. Nedre Romerrike har hatt en negativ endring i besøksoverskuddet.

Vi ser at de fleste regionene i Norge hadde negativt besøksoverskudd i 2000, mens litt mer enn halvparten av regionene har hatt en positiv endring i besøksoverskuddet i den siste tolvårsperioden.

1.9 De regionale næringene

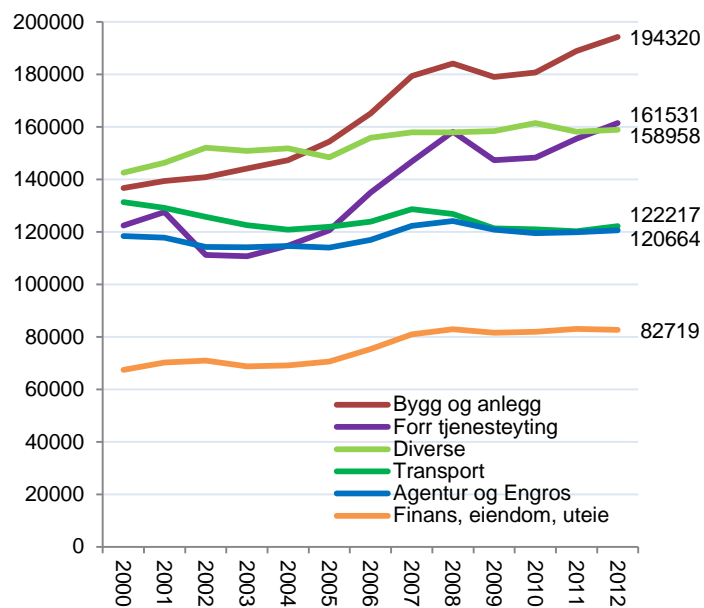
De regionale næringene er de som ikke regnes som basisnæringer, besøksnæringer eller lokale næringer. De består av bransjer som bygg og anlegg, forretningsmessig tjenesteyting, transport, agenturhandel, finans og eiendom. De regionale næringene får ofte lite oppmerksomhet i regional utvikling, der det oftest fokuseres på basisnæringer og på reiseliv. Årsaken er antakelig at en regner med at det er basisnæringer og turisme som er motorer i utviklingen, og at de regionale næringene påvirkes av hva som skjer i basis- og turistnæringene. De regionale næringene er imidlertid store, og utgjør omtrent like mange arbeidsplasser som basisnæringer og besøksnæringer til sammen. Vi må dermed også ta med utviklingen i disse næringene for at bildet av næringsutviklingen skal bli komplett.

I 2012 er det bygg og anlegg som er den største enkeltbransjen innenfor de regionale næringene. Antall arbeidsplasser innen bygg og anlegg har vokst sterkt siden 2000, fra under 140 000 til nesten 200 000 i 2012. Veksten har vært på nesten 60 000 arbeidsplasser, og den prosentvise veksten er også høyest av de regionale næringene, som vi ser av figur 23. Bygg og anleggsnæringen er ganske spredt, og er viktig for mange av de små og perifere kommunene.

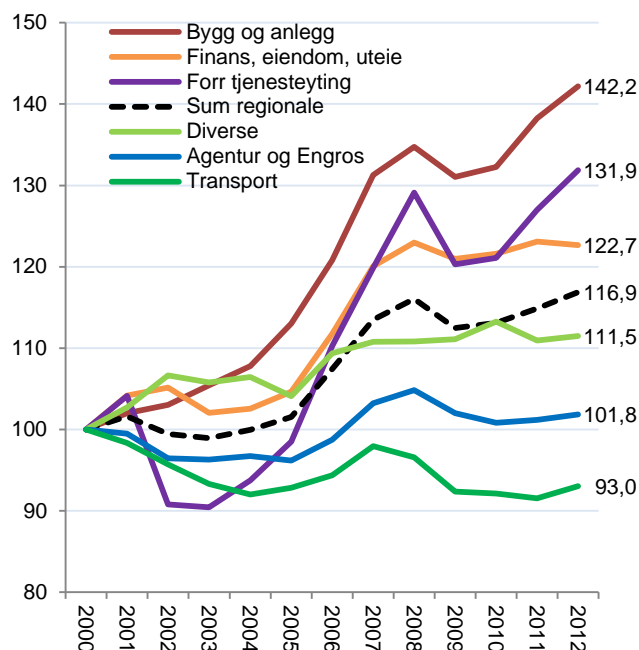
Forretningsmessig tjenesteyting, som er regnskap, revisjon, utleie av arbeidskraft etc., har også hatt sterk vekst siden 2000, men er ganske følsom for konjunktorene. Det samme gjelder finans, eiendom og utleie. Disse bransjene er typiske by-bransjer, som har størst konsentrasjon i de store byene.

Agentur og engroshandel har ikke hatt særlig vekst etter 2000.

Transportbransjen har hatt fallende sysselsetting i Norge. Dette er bransjer som buss, tog, fly, sjøfart, posttjenester og lagertjenester. Drosjenæringen er ikke med her, ettersom vi har kategorisert denne næringen som en besøksnæring.

Figur 22: De regionale næringene, antall arbeidsplasser i Norge.

Figur 23: De regionale næringene i Norge, utvikling indeksert slik at antall arbeidsplasser i 2000=100.

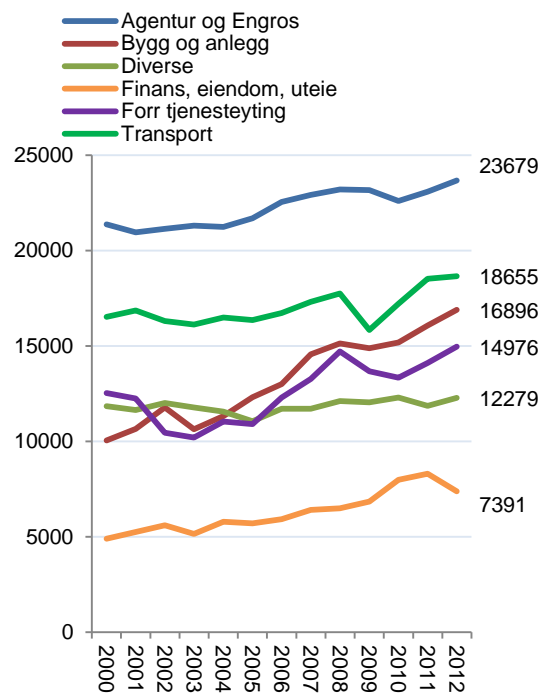
1.9.1 De regionale næringene i Akershus

Agentur og engros er den største bransjen innenfor de regionale næringene i Akershus. Det var 23 679 arbeidsplasser i disse næringene i 2012. Av figur 25 ser vi at dette er en oppgang på 12 prosent fra 2000. Transportnæringen er nest størst. Det var 18 655 arbeidsplasser i transportnæringen i 2012. Av figur 25 ser vi at det har vært en vekst på 14,4 prosent. Det var en nedgang etter finanskrisetåret 2008, men en sterk oppgang etter 2009.

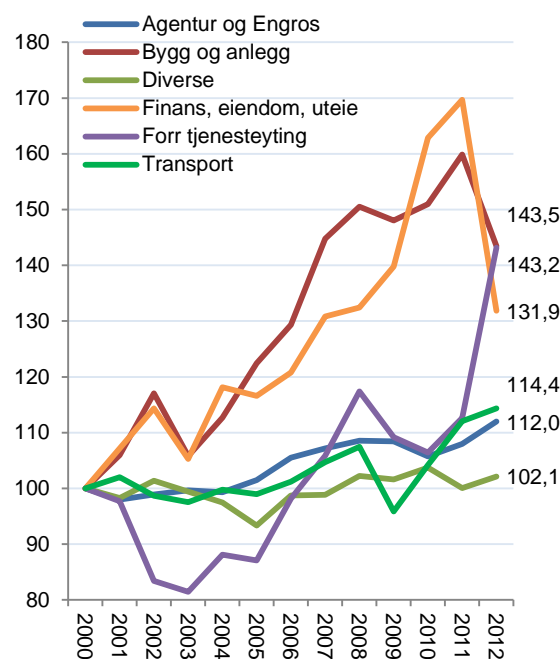
Bygg- og anleggsbransjen hadde 16 896 arbeidsplasser i 2012. Denne bransjen vokste mest mellom 2000 og 2008. Så var det nullvekst en periode. I 2011 nådde antallet arbeidsplasser i bygg- og anleggsbransjen et nivå som er 60 prosent høyere enn 2000-nivået. Det har vært en nedgang mellom 2011 og 2012, og nivået på antall arbeidsplasser var 43,5 prosent høyere i 2012 enn i 2000.

Forretningsmessig tjenesteyting hadde 14 976 arbeidsplasser i 2012. Det var en nedgang i antall arbeidsplasser frem til 2003, så en svak oppgang frem til 2008. Etter 2010 har det vært en kjempestor vekst. Det var 43,2 prosent flere arbeidsplasser i denne bransjen i 2012 enn i 2000. Finans, eiendom og utleie hadde 7 391 arbeidsplasser i 2012. Det var en formidabel vekst i antall arbeidsplasser frem til 2011. I 2011 var antallet 70 prosent høyere enn 2000-nivået. Det har derimot vært et brått fall mellom 2011 og 2012, og 2012-nivået er 31,9 prosent høyere enn 2000-nivået.

Kategorien «diverse» hadde 12 279 arbeidsplasser, og antallet har holdt seg stabilt siden 2000. Det var 2,1 prosent flere arbeidsplasser i denne kategorien i 2012 enn ved begynnelsen av 2000-tallet. Eksempler på yrker innen denne kategorien er jobber innen internasjonale organisasjoner, partipolitiske og religiøse organisasjoner, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner. Reparasjon av elektronisk utstyr, datautstyr, møbler, gull- og sølvvarer går også inn i denne kategorien. Privat undervisning ved trafikkskoler og folkehøgskoler er også en del av denne kategorien.

Figur 24: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Akershus.

Figur 25: Utvikling i de regionale næringene i Akershus, indekset slik at nivået i 2000=100.

1.9.2 De regionale næringene - nivå

De regionale næringene har en viss tendens til å konsentrere seg i regionale sentra, det gjelder spesielt innenfor bransjer som forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom. Andre bransjer innenfor de regionale næringene, som bygg og anlegg og transport, er ganske jevnt fordelt. Nivået, målt som antall arbeidsplasser i de regionale næringene som prosentvis andel av samlet sysselsetting, er vist i tabellen under.

Tabell 6: Nivå på de regionale næringene i regionene på Østlandet. Endring mellom nivået i 2000 og 2012 i kolonnen til høyre.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
1	Oslo	73,3	72,4	68,4	67,3	66,1	66,3	65,9	65,7	65,2	63,7	62,0	61,2	61,3	-12,0
3	Øvre Romerike	38,0	41,0	38,9	37,7	37,4	35,6	34,9	34,9	36,7	36,2	35,8	36,7	37,0	-1,0
4	Akershus Vest	37,1	36,3	36,3	34,9	36,4	35,6	36,9	36,9	37,4	36,4	36,4	36,8	35,4	-1,6
6	Sandefjord/Larvik	31,3	30,5	30,0	30,4	30,8	30,9	31,4	32,5	33,8	32,6	32,6	31,9	32,4	1,1
10	Valdres	27,6	27,9	27,8	29,3	28,4	29,4	29,7	30,8	30,6	31,0	31,9	31,0	30,3	2,8
12	Nedre Romerike	24,4	23,8	24,8	24,4	25,3	25,9	26,5	26,9	26,8	26,2	27,8	28,6	29,4	5,0
13	Drammensregionen	26,7	27,7	27,2	26,9	27,0	27,4	28,2	28,6	28,8	28,6	28,9	28,9	29,4	2,7
14	Hamarregionen	28,1	28,2	29,4	29,0	28,8	27,7	28,4	29,3	30,0	28,9	28,8	28,6	28,8	0,8
16	Nedre Glomma	26,6	27,1	29,0	27,2	26,7	26,9	28,2	28,8	29,0	28,0	27,9	28,0	28,6	2,0
19	Hallingdal	22,7	23,5	24,8	25,5	25,7	26,2	26,8	28,0	28,3	28,1	27,9	27,7	28,3	5,6
21	Lillehammerregionen	25,6	26,1	26,3	27,3	27,4	27,5	28,5	28,7	29,0	28,4	28,5	27,8	27,8	2,2
22	Midt-Buskerud	21,9	23,1	22,9	23,6	23,7	24,3	24,6	25,7	25,0	25,2	26,2	26,8	27,8	5,9
23	Follo	24,0	23,9	23,5	24,5	25,0	25,3	25,6	26,4	26,9	26,3	26,4	26,2	27,5	3,6
24	Mossregionen	27,1	28,0	25,7	24,9	25,3	26,0	27,3	27,3	28,5	28,0	28,9	28,3	27,4	0,3
26	Grenland	24,2	24,7	24,7	25,0	25,4	25,6	26,8	27,5	27,5	26,9	26,8	26,4	26,9	2,7
33	Nord-Gudbrandsdal	21,6	22,9	22,0	22,4	22,8	23,3	22,1	23,8	23,6	24,3	25,6	25,4	25,8	4,2
34	Tønsbergregionen	26,0	25,9	26,5	26,5	26,1	25,7	27,2	27,0	27,1	26,1	26,4	25,4	25,7	-0,3
38	Gjøvikregionen	21,5	21,7	22,6	22,9	24,1	24,2	24,5	25,4	25,0	24,9	25,2	24,6	25,1	3,6
42	Indre Østfold	21,4	21,6	22,1	22,3	23,7	23,9	24,2	24,3	24,3	25,0	25,2	25,3	24,6	3,3
44	Vest-Telemark	20,8	21,1	21,8	23,8	24,0	22,3	24,0	22,9	23,2	23,3	23,9	23,4	24,5	3,7
50	Ringerike/Hole	20,7	20,9	21,4	21,8	23,0	21,6	21,8	22,3	22,7	22,7	22,9	23,2	23,8	3,1
51	Midt-Gudbrandsdal	25,5	25,4	25,1	24,9	25,4	24,5	24,3	26,8	24,7	23,7	23,9	22,8	23,4	-2,1
53	Fjellregionen	20,6	20,4	19,8	21,1	21,0	20,1	20,2	22,1	22,6	21,7	22,9	23,0	22,8	2,2
54	Glåmdal	18,0	18,7	18,9	19,1	20,5	20,4	21,7	22,4	23,0	22,0	22,3	22,1	22,8	4,7
56	Øst-Telemark	21,3	21,5	20,8	21,5	21,3	20,4	20,4	20,6	20,6	22,1	22,8	22,3	22,6	1,2
63	Midt-Telemark	18,2	18,7	19,2	20,1	20,8	20,0	19,9	20,4	19,7	20,1	20,9	20,8	21,2	3,0
67	Hadeland	17,5	17,5	18,5	19,1	19,0	19,6	19,5	19,7	19,9	19,7	20,0	20,3	20,6	3,1
70	Sør Østerdal	20,1	19,4	20,5	20,8	21,7	21,6	20,8	21,9	22,5	22,2	22,9	22,1	20,3	0,2
71	Kongsberg/Numedal	20,6	20,0	18,4	19,2	19,8	21,3	21,5	22,8	22,2	21,4	21,4	21,2	20,3	-0,3
77	Halden	20,2	21,8	21,9	22,1	21,4	22,7	23,4	23,9	23,4	22,5	20,8	19,9	19,4	-0,8

Oslo har et spesielt høyt nivå på de regionale næringene, og ligger skyhøyt over alle andre regioner i landet. Variasjonen mellom regionene i nivå for de regionale næringene er mye mindre enn for basisnæringer og besøksnæringer, hvis vi ser bort fra Oslo. De fleste regionene har fått økt nivå på de regionale næringene, unntatt de som hadde høyest nivå i 2000. Det har nærmest skjedd en liten desentralisering av de regionale næringene siden 2000. Øvre Romerike og Akershus Vest hadde henholdsvis 37 og 35,4 prosent av arbeidsplassene, målt som andel av sysselsettingen, i de regionale næringene i 2012. Begge regionene har fått sine andeler redusert i den siste tolvårsperioden. De rangerer som nummer tre og fire blant landets 83 regioner. Nedre Romerike har økt sin andel arbeidsplasser i de regionale næringene mellom 2000 og 2012. Andelen var på 29,4 prosent i 2012. Nedre Romerike rangerer som nummer 12 blant landets 83 regioner, dvs. et godt stykke over medianregionen. Follo rangerer som nummer 23. 27,5 prosent av arbeidsplassene, målt som andel av sysselsettingen, var i de regionale næringene i 2012. Andelen har økt med 3,6 prosentpoeng siden 2000.

1.9.3 Vekstimpulser fra de regionale næringene

Vekstimpulser måles som vekst i antall arbeidsplasser som prosentvis andel av samlet sysselsetting.

Tabell 7: Vekstimpulser fra de regionale næringene i regionene på Østlandet.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog. snitt	Hele perioden
1	Nedre Romerike	-0,5	0,9	-0,7	0,9	1,1	1,5	1,6	0,4	-0,8	1,8	1,4	1,3	1,0	9,3
7	Øvre Romerike	4,0	-1,9	-1,1	0,2	-0,9	0,6	1,6	2,9	-0,8	0,2	2,0	0,9	0,9	8,7
11	Oslo	-0,7	-4,3	-1,5	-0,1	1,6	2,8	3,0	1,4	-1,8	-0,8	1,1	1,0	0,7	2,4
12	Follo	-0,1	-0,5	0,8	0,3	0,8	1,2	1,7	1,0	-1,1	0,4	0,4	1,6	0,7	6,7
13	Drammensregionen	1,2	-0,5	-0,4	0,1	0,8	1,7	1,7	0,6	-0,6	0,6	0,6	0,9	0,7	7,1
15	Midt-Buskerud	1,2	0,0	0,3	0,3	0,5	0,8	1,8	-0,4	-0,3	0,8	0,6	1,3	0,7	7,2
27	Ringerike/Hole	0,2	0,3	0,3	1,2	-1,2	0,9	1,3	0,8	-0,4	0,3	0,5	0,7	0,4	5,0
34	Nedre Glomma	0,8	1,9	-2,0	-0,4	0,4	2,3	1,6	0,5	-1,7	0,1	0,5	0,8	0,4	5,0
35	Hallingdal	0,9	0,9	0,5	0,2	0,8	1,2	1,8	0,6	-0,8	-0,2	-0,1	0,6	0,4	6,4
37	Sandefjord/Larvik	-0,3	-0,5	0,2	0,6	0,8	1,1	2,5	1,6	-2,0	-0,1	-0,4	0,6	0,3	4,3
39	Mossregionen	1,2	-2,4	-0,8	0,3	1,0	2,2	1,1	1,6	-1,3	1,1	-0,1	-0,8	0,3	3,2
40	Akershus Vest	-0,9	0,1	-2,0	1,6	-0,4	2,6	1,1	1,1	-1,4	0,3	1,1	-0,8	0,3	2,6
41	Vest-Telemark	0,3	0,4	1,7	0,2	-1,3	2,7	-0,9	0,7	-0,2	0,3	-0,5	1,2	0,3	4,7
42	Nord-Gudbrandsdal	1,2	-1,1	0,7	0,3	0,4	-0,4	1,6	-0,2	0,1	1,1	-0,3	0,2	0,3	3,7
47	Hadeland	0,1	1,0	0,5	-0,2	0,8	0,3	0,8	0,1	-0,5	0,4	0,5	0,4	0,3	4,1
48	Midt-Telemark	0,5	0,2	0,7	0,5	-0,4	0,5	0,7	-0,3	0,0	0,8	0,1	0,5	0,3	3,8
49	Indre Østfold	0,6	0,3	0,1	1,4	0,4	1,0	0,8	0,5	0,1	0,1	0,1	-0,4	0,3	5,3
51	Fjellregionen	-0,3	-0,6	1,0	0,3	-1,1	0,6	2,6	0,3	-1,6	1,8	0,1	-0,6	0,3	2,6
52	Grenland	0,3	-0,3	0,1	0,5	0,6	2,1	1,7	0,5	-1,3	-0,1	-0,4	0,5	0,3	4,1
54	Øst-Telemark	0,2	-0,8	0,3	-0,3	-0,5	0,3	0,6	0,1	0,7	0,8	-0,5	0,3	0,2	1,2
60	Hamarregionen	0,4	1,2	-0,6	0,0	-1,0	1,5	1,9	0,9	-1,6	-0,1	0,1	0,5	0,2	3,3
61	Glåmdal	0,7	-0,1	0,0	1,4	-0,3	1,7	1,1	0,9	-1,8	0,0	-0,4	0,8	0,2	3,7
62	Gjøvikregionen	0,2	0,9	0,3	1,0	0,2	0,8	1,6	-0,3	-0,6	0,2	-0,4	0,5	0,2	4,3
64	Tønsbergregionen	0,2	0,7	-0,5	-0,2	0,0	2,4	0,9	0,5	-1,5	0,5	-0,7	0,5	0,2	3,1
66	Lillehammerregionen	0,5	0,0	0,8	0,2	0,5	1,9	1,0	0,5	-1,1	0,7	-0,6	-0,2	0,2	4,1
68	Kongsberg/Numedal	-0,5	-1,6	0,8	0,6	1,5	0,9	2,2	-0,2	-1,2	0,1	0,1	-0,7	0,1	1,9
74	Valdres	0,6	-0,3	1,3	-1,2	1,4	0,6	2,0	-0,3	0,0	0,5	-0,9	-0,8	0,0	3,0
78	Sør Østerdal	-0,6	1,1	0,1	1,1	-0,1	-0,3	1,7	1,0	-0,7	0,8	-0,9	-1,6	-0,1	1,5
81	Midt-Gudbrandsdal	0,2	-0,6	0,1	0,1	-0,9	0,4	2,8	-1,5	-1,9	0,4	-0,9	0,2	-0,2	-1,9
83	Halden	1,8	0,2	0,0	-1,0	1,5	1,6	1,0	-0,1	-1,4	-1,5	-0,6	-0,5	-0,4	0,7

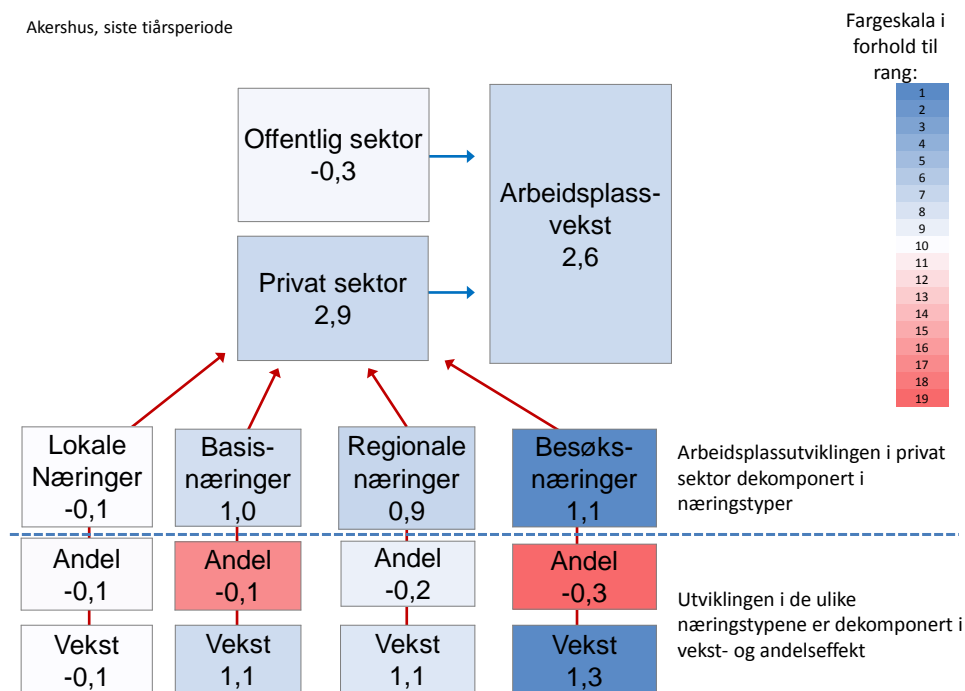
Det er de sentrale regionene på Østlandet som har fått de sterkeste vekstimpulsene fra de regionale næringene de siste årene. Det er også de mest sentrale regionene som har hatt sterkeste vekstimpulser i hele perioden etter 2000, med unntak av Oslo som hadde nedgang i de første årene. Nesten alle regionene har hatt vekst i de regionale næringene, det er bare tre regioner på Østlandet som har hatt nedgang i sysselsettingen i de regionale næringene.

Nedre Romerike har hatt en samlet vekstimpuls på 9,3 prosent. I snitt har den årlige vekstimpulsen vært på 1 prosent i de siste ti årene. Dette rangerer Nedre Romerike øverst i landet med hensyn til progressivt gjennomsnitt. Øvre Romerike har også hatt sterke vekstimpulser fra de regionale næringene. I snitt har det vært en årlig vekstimpuls på 0,9 prosent. Den samlede vekstimpulsen for hele perioden er på 8,7 prosent.

Follo, som i utgangspunktet rangerte lavest i Akershus, har også hatt over gjennomsnittet høye vekstimpulser fra de regionale næringene, mens Akershus Vest rangerer midt på treet, med en årlig gjennomsnittsvækstimpuls på 0,3 prosent.

1.9.4 Oppsummering arbeidsplassutvikling

Nå har vi gått gjennom arbeidsplassutviklingen i fylket, og sett hvordan utviklingen har vært i ulike sektorer og ulike næringstyper i fylket. Vi har sammenliknet utviklingen i Akershus med utviklingen på landsbasis. I figuren under har vi satt utviklingen inn i en modell, der vi kan se den relative betydningen av utviklingen i de ulike sektorer og næringstyper. Fargene angir hvordan fylket kommer ut i forhold til andre fylker.

Figur 26: Oppsummering av arbeidsplassutvikling i Akershus, alle tallene viser endring de siste 10 årene, i prosent av samlet sysselsetting i fylket, og i forhold til landsgjennomsnittet. Avviket for hver av de fire næringstypene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Veksteffekten viser hvordan næringstypen ville ha bidratt til samlet vekst dersom næringstypens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan næringstypen ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

Arbeidsplassveksten, målt som prosentvis andel av sysselsettingen, har vært 2,6 prosentpoeng høyere i Akershus enn på landsbasis i den siste tiårsperioden. Veksten i offentlig sektor har vært svakere enn veksten nasjonalt, mens veksten i privat sektor har vært sterkere enn veksten nasjonalt. Privat sektor dekomponeres i fire næringstyper: Lokale næringer, basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer. Boksene over den stiplede linjen viser differansen mellom vekstimpulsene i disse næringene i Akershus og vekstimpulsen i disse næringene på landsbasis.

Veksten i basisnæringene har vært høyere enn veksten nasjonalt i den siste tiårsperioden. Dette skyldes en positiv veksteffekt. Andelseffekten har vært negativ. De regionale næringene har også hatt en kraftigere vekst enn veksten på landsbasis. Dette skyldes også en positiv veksteffekt. Andelseffekten har vært negativ. Besøksnæringene har hatt en mye større vekst i Akershus enn på landsbasis. Dette skyldes en kraftig veksteffekt som kompenseres for en svak andelseffekt. De lokale næringene har hatt en utvikling som er omtrent lik som utviklingen nasjonalt.

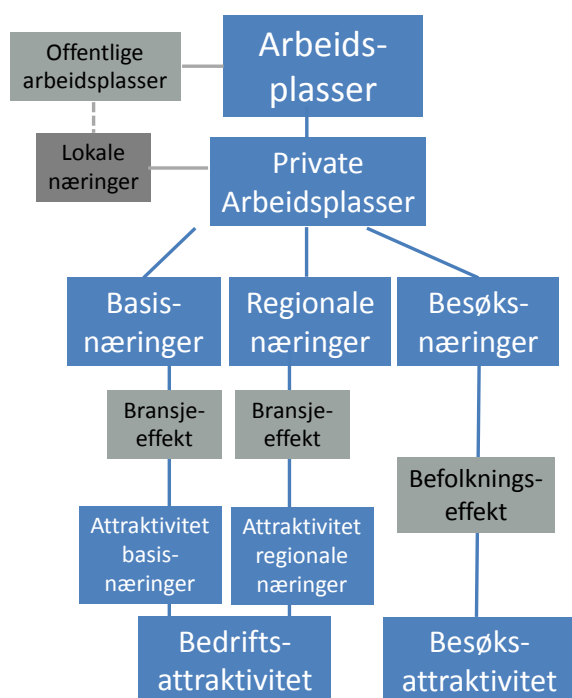
Merk at fargene indikerer hvor fylket rangeres blant øvrige fylker i landet. Veksten i besøksnæringene har vært blant de beste i landet. Andelen arbeidsplasser i basis- og besøksnæringene har vært blant de laveste i landet.

Akershus har hatt lave andelseffekter i samtlige næringstyper i den siste tiårsperioden. Dette skyldes til dels mye inn- og utpendling. Sysselsettingen i Akershus er stor, men 40 prosent av de som er bosatt i Akershus og som er i jobb, jobber utenfor fylket.

2. Attraktivitet for bedrifter og besøk

Vi har så langt beskrevet næringsutviklingen gjennom å se på utviklingen i de ulike næringstypene. Vi ønsker nå å se om vi kan forklare en del av avvikene mellom veksten i de ulike næringstypene i Akershus og veksten ellers i landet. Ulike bransjestrukturer forklarer mye av forskjellene mellom regioner når det gjelder vekst i basisnæringer og regionale næringer. Besøksnæringene blir i stor grad påvirket av egen befolkningsutvikling. Når vi kan korrigere for slike forskjeller, får vi fram bedre mål for bedrifts- og besøksattraktivitet.

I figuren under ser vi hvordan vi tenker oss en modell hvor vi identifiserer de viktigste drivkreftene for næringsutvikling, målt gjennom arbeidsplassveksten i næringslivet.

Figur 27: Modell for bedrifts- og besøksattraktivitet.

Vi har vist utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Akershus, hvor vi har delt opp næringslivet i fire næringstyper. Lokale næringer er bedrifter innenfor primærhelsetjenester, barnehager, grunnskole og liknende. Dette er bedrifter som har befolkningen på stedet som kunder, og som i stor grad substituerer kommunen som tjenesteleverandør. Utviklingen i denne sektoren er derfor i stor grad et utslag av hvordan fordelingen mellom kommune og næringslivet er når det gjelder tjenesteleveranser. F.eks. har noen skoler blitt privatisert etter nedleggelsesvedtak i kommunen, og fortsetter virksomheten i privat regi. Dette er ikke en næringslivsvekst som er spesielt interessant, ettersom antall arbeidsplasser i stor grad er de samme før og etter privatisering. Derfor har vi sett på utviklingen i lokale næringer i sammenheng med kommunal sektor.

De tre næringstypene som gjenstår er dermed basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer. Utviklingen i besøksnæringene må ses i sammenheng med befolkningsutviklingen på stedet. Et steds innbyggere er i stor grad kunder også i besøksnæringene. Høy besøksattraktivitet vil gi seg utslag i at antall arbeidsplasser i besøksnæringene øker raskere enn befolkningsveksten skulle tilsi. Noen steder med høy befolkningsvekst vil

kunne se en vekst i besøksnæringene, men uten at stedet egentlig trekker til seg flere besøkende. Besøksattraktivitet blir derfor målt som økning i antall arbeidsplasser i besøksnæringene utover det som befolkningsutviklingen tilsier.

Basisnæringene er de som produserer varer og tjenester for et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som skaper ny kjøpekraft til stedet. De fleste av bransjene som inngår her omtales som konkurranseutsatte bransjer. Utviklingen i slike bransjer må ses på i lys av bransjestrukturen. Noen steder har en høy andel av basisnæringene i bransjer som er i kraftig vekst på landsbasis, som f.eks. olje- og gassrelatert virksomhet. Da er det «normalt» med vekst i basisnæringene. Andre steder har tyngdepunktet i basisnæringene i bransjer som landbruk og prosessindustri, bransjer som har hatt kraftig nedgang i Norge de siste årene. Da er det en prestasjon å unngå nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Høy bedriftsattraktivitet vil vi anta at gir seg utslag i at veksten i disse næringene er høyere enn bransjestrukturen tilsier.

Det vi kaller regionale næringer, som omfatter bransjer som transport, engroshandel, bygg og anlegg og forretningsmessig tjenesteyting, vil i mange tilfeller utvikle seg i tråd med regionens befolknings- og næringsvekst. Veksten blir da et resultat av vekst i andre næringer og som følge av økt etterspørsel fra en økende befolkning. Men de regionale næringene er svært ujevnt fordelt mellom kommunene. De regionale næringenes utvikling i en enkeltkommune kan derfor være svært interessant, og kan kanskje påvirkes sterkt gjennom å gjøre kommunene mer attraktive for slike næringer. For et større område, som et helt fylke, er kanskje utviklingen i disse næringene mindre interessant, fordi utviklingen ses på som et resultat av vekst andre steder. Vi vil derfor også se på hvordan utviklingen i de regionale næringene har vært, justert for virkninger av bransjestrukturen.

Hensikten med å beregne effekter av bransjestrukturen på basisnæringene og de regionale næringene, samt befolkningsendringseffekten på besøksnæringene, er at vi ønsker å se på næringsutviklingen når vi har korrigert for strukturelle effekter som ikke kan påvirkes regionalt eller lokalt. Hvor god eller dårlig er utviklingen i de ulike delene av næringslivet, når vi har korrigert for disse strukturelle forholdene? Bransjestrukturen i begynnelsen av en periode er gitt, den er et forhold som ikke kan endres på kort sikt. Det er derfor den relative utviklingen i de bransjene en region faktisk har, i forhold til utviklingen i resten av landet, som er målet for om næringslivet har lyktes eller ikke. Dette blir derfor et mål for stedets bedriftsattraktivitet.

For besøksnæringene har vi korrigert for befolkningsutviklingen. Besøksnæringene på et sted har svært begrenset innflytelse på egen befolkningsutvikling. Men befolkningsutviklingen har stor betydning for veksten i besøksnæringene, ettersom stedets egen befolkning i stor grad er kunder for stedets besøksnæring. Derfor måler vi arbeidsplassutviklingen i stedets besøksnæringer i relasjon til befolkningsutviklingen. Steder der besøksnæringene vokser hurtigere enn befolkningsutviklingen skulle tilsi, øker sine markedsandeler, enten ved å trekke til seg besøkende kunder utenfra, eller at egne innbyggere i større grad bruker stedets egne besøksnæringer.

I resten av kapitlet skal vi vise hvordan vi har beregnet næringsattraktiviteten, gjennom å se på utviklingen i basisnæringene, de regionale næringene og besøksnæringene i relasjon til de strukturelle forholdene.

2.1 Bransjestrukturens betydning for basisnæringene

Vi så tidligere at bransjestrukturen har en sterk og klar påvirkning på veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet. Når vi skal analysere den regionale veksten i de ulike næringstypene, er det derfor naturlig å se på bransjestrukturens betydning. Vi så tidligere i dette kapitlet at det var stor forskjell på veksten innad i de ulike næringstypene. Innenfor basisnæringene var det eksempelvis en sterk vekst innenfor det vi kalte teknologiske tjenester, mens naturbaserte næringer hadde sterk nedgang.

I tabellen under er de tre næringstypene splittet opp ytterligere, og antall arbeidsplasser er indeksert slik at vi ser veksten fra 2000 til 2012.

Tabell 8: Antall arbeidsplasser i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

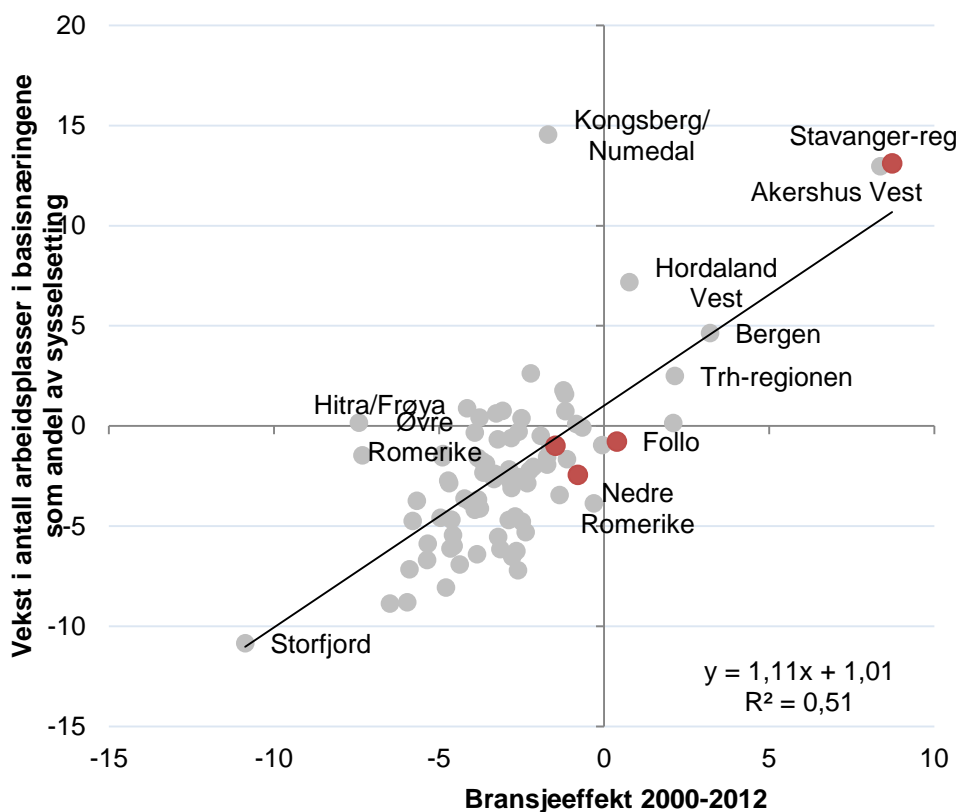
Næring	Næringstype-sub	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Industri	Anna industri	100	93,4	88,9	84,0	83,8	83,3	85,5	87,0	83,2	80,6	78,5	78,4	75,8
	Næringsmidler	100	98,9	97,2	95,7	92,4	89,5	88,5	88,9	87,9	84,6	84,4	85,7	86,3
	Olje og gass utvinning	100	102,2	103,0	103,5	103,6	107,1	117,5	120,8	128,7	131,0	137,8	147,3	157,5
	Prosessindustri	100	96,1	95,4	92,9	89,2	86,8	84,5	82,7	82,6	75,8	74,7	73,6	68,0
	Verkstedindustri	100	102,4	97,2	90,3	89,3	92,1	99,1	105,6	108,1	100,4	91,1	93,0	96,3
Natur	Fiske/havbruk	100	95,8	94,9	91,8	88,4	86,2	86,1	83,2	84,4	84,1	81,8	83,8	80,1
	Gruve	100	99,1	96,4	95,9	100,5	102,0	102,8	107,6	109,3	100,2	103,4	109,0	112,8
	Landbruk	100	92,3	89,5	93,5	86,1	89,0	91,7	87,2	87,4	85,3	79,0	75,6	74,4
Tekn. tjenester	Olje og gass	100	108,0	106,0	101,5	102,8	107,0	121,7	139,3	151,3	158,2	216,9	230,8	264,4
	Teknisk/vitenskap	100	101,4	147,1	129,9	132,2	136,6	149,1	154,4	168,5	148,9	149,1	156,6	165,0
	Telekom og IKT	100	109,0	99,7	94,7	95,6	101,2	105,7	113,8	120,0	120,7	124,0	126,5	132,1

Tjenester til olje- og gassektoren har økt med hele 164,4 prosent fra 2000 til 2012. Teknologiske og vitenskapelige tjenester og olje- og gassutvinning har også hatt sterk vekst. Telekommunikasjoner og IKT, samt gruvedrift er andre subtyper av basisnæringene som har hatt vekst.

De andre subtypene har hatt nedgang. Størst nedgang har det vært i prosessindustri, landbruk, anna industri (bl.a. møbel) og fiske/havbruk.

Regionene har svært ulik fordeling av sine basisnæringer, og det forklarer ganske mye av forskjellene i vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Det er klart at en region som har hatt mye av sine basisnæringer i landbruk, fiske eller prosessindustri har hatt vanskeligheter med å oppnå vekst i denne perioden. Regioner med store andeler av basisnæringene innenfor olje- og gass eller teknologiske tjenester vil på sin side nesten ikke kunne ha unngått vekst.

I figuren under har vi satt veksten i basisnæringene opp mot effekten av bransjestrukturen. Bransjeeffekten har blitt målt hvert år i perioden, og det er den akkumulerte effekten for hele perioden som er blitt anvendt på den horisontale akse. Veksten i basisnæringene er målt som veksten i antall arbeidsplasser i basisnæringene i perioden som prosentvis andel av samlet sysselsetting i regionene i 2000. Bransjeeffekten er den delen av veksten som kan forklares av bransjestrukturen. Det er den teoretiske veksten stedet vi analyserer ville hatt, dersom veksten hadde vært lik som på landsbasis. På engelsk refereres ofte bransjeeffekten til som *Industry mix effect*^{iv}.

Figur 28: Vekst i basisnæringene, som andel av samlet sysselsetting, og bransjeeffekten for perioden 2000-2012.

I figuren over ser vi at det er en sterk korrelasjon mellom veksten i basisnæringene og bransjeeffekten. Kongsberg/Numedal skiller seg sterkt ut gjennom at de har hatt den sterkeste veksten i basisnæringene, til tross for at bransjeeffekten ikke er spesielt positiv. Kongsberg/Numedal har mye av sine basisnæringer innenfor verkstedindustri. Veksten i basisnæringene i Kongsberg/Numedal fra 2000 til 2012 tilsvarte nesten 15 prosent av samlet sysselsetting i regionen. Stavangerregionen og Akershus Vest har hatt den klart mest gunstige bransjestrukturen, og har de også hatt en kraftig vekst i sine basisnæringer. Hordaland Vest, Bergen, Trondheimsregionen, Oslo og Follo er andre regioner med gunstig bransjestruktur.

Noen få regioner har hatt vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene, mens flesteparten av Norges regioner har hatt nedgang. Flesteparten av Norges regioner har store andeler arbeidsplasser i industrien og i landbruk og fiske, og dette er bransjer som opplever nedgang på landsbasis.

Akershus Vest har hatt den beste bransjeeffekten mellom 2000 og 2012. Akershus Vest har en høy konsentrasjon av arbeidsplasser i vekstbransjer.

De andre regionene i Akershus har hatt en bransjeeffekt som er svakt positiv eller litt negativ. Veksten i antall arbeidsplasser i basisnæringene i disse regionene har vært like høy som, eller litt lavere, enn det bransjeeffekten skulle tilsi.

Bare Akershus Vest er plassert litt over forventningsverdien, og har dermed hatt en positiv bransjejustert vekst.

2.1.1 Bransjustert vekst i basisnæringene

I tabellen under ser vi hvordan regionene på Østlandet kommer ut når det gjelder *bransjustert* vekst i basisnæringene. Arbeidsplassveksten er altså dekomponert i bransjeeffekten, som vi viste til på forrige side, og den bransjusterte veksten. Bransjeeffekten viser hvordan veksten i fylket ville vært dersom veksten hadde vært lik som på landsbasis. Den bransjusterte veksten viser hvilken del av veksten som kan forklares av lokale forhold, etter at vi har justert for bransjeeffekten. I et regionalt perspektiv er en ofte opptatt av den bransjusterte veksten.

Tabell 9: Bransjustert vekst i basisnæringene på Østlandet. Kolonnen til venstre viser rangeringen etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog. snitt	Hele perioden
1	Kongsberg/Numedal	-0,6	1,8	0,2	-0,8	0,1	1,9	1,0	2,9	1,6	3,3	3,0	0,7	1,8	16,2
11	Midt-Telemark	-1,1	0,4	0,2	0,4	0,7	0,4	-0,6	0,7	-0,9	-0,1	0,8	1,3	0,3	2,3
17	Halden	-0,3	0,8	0,2	-1,2	-0,5	0,4	0,4	-1,1	0,6	0,2	0,3	0,9	0,2	0,7
21	Tønsbergregionen	0,2	-0,6	-0,4	0,4	-0,4	0,1	0,5	0,0	0,0	0,3	0,1	0,2	0,1	0,5
22	Vest-Telemark	-0,7	0,6	1,2	0,2	0,4	1,0	-0,6	0,5	-0,3	-0,2	0,3	0,1	0,1	2,6
32	Midt-Gudbrandsdal	1,7	0,2	1,5	0,0	-0,5	0,2	0,0	0,7	-0,4	0,3	-0,2	0,0	0,0	3,5
33	Oslo (Region)	-1,2	-0,1	-1,2	0,1	0,0	0,2	-0,2	0,0	-0,3	0,0	0,3	0,2	0,0	-1,9
34	Drammensregionen	-0,4	-0,2	0,2	0,5	-0,4	-0,5	0,2	-0,1	0,0	0,3	0,3	-0,1	0,0	-0,2
40	Hadeland	-0,3	-0,4	0,2	0,0	0,0	-0,1	0,4	-0,1	-0,7	0,4	-0,1	0,1	0,0	-0,5
41	Midt-Buskerud	-0,4	0,1	-0,3	0,7	0,5	-0,4	0,3	-0,2	-0,2	0,3	-0,3	0,0	0,0	0,1
47	Hamarregionen	0,3	0,2	0,2	-0,1	-0,4	0,0	-0,4	-0,5	0,0	0,0	-0,1	0,5	0,0	-0,3
50	Sandefjord/Larvik	0,4	-0,4	-0,1	0,9	0,1	0,2	-0,4	-0,5	-0,2	0,2	-0,1	0,1	0,0	0,1
52	Nedre Romerike	-0,6	-0,3	0,1	-0,3	0,0	-0,2	-0,1	0,1	-0,2	0,1	-0,3	0,0	-0,1	-1,7
54	Indre Østfold	0,5	0,3	0,3	0,3	0,0	-0,3	0,1	0,3	-0,4	0,1	0,0	-0,5	-0,1	0,8
57	Øvre Romerike	-0,2	0,1	0,5	0,0	2,0	-0,3	-0,5	-0,2	-0,2	-0,4	-0,3	0,1	-0,1	0,5
60	Follo	-0,2	-0,1	0,5	0,0	-0,4	-0,3	0,0	-0,1	0,1	-0,3	-0,1	-0,2	-0,1	-1,2
61	Fjellregionen	0,3	1,2	-1,3	1,2	-0,2	0,1	-0,3	0,0	0,3	-0,1	-0,1	-0,7	-0,1	0,4
62	Akershus Vest	2,8	1,3	2,1	-0,7	-0,3	-0,8	0,3	0,3	-0,1	0,5	-0,4	-0,7	-0,1	4,4
65	Lillehammerregionen	0,3	0,6	0,2	-0,3	0,3	-0,8	-0,1	-0,3	-0,1	0,1	-0,4	0,0	-0,1	-0,5
66	Glåmdal	-0,1	-0,6	-0,1	-0,3	0,0	-0,4	-0,5	0,2	-0,6	-0,6	0,1	0,3	-0,2	-2,6
68	Sør Østerdal	0,3	-0,7	-0,2	0,1	-0,7	0,0	-0,5	0,3	0,0	-0,1	-0,7	0,0	-0,2	-2,3
69	Valdres	1,1	1,3	-0,2	-0,2	-0,6	0,3	-0,3	-0,4	0,1	-0,4	0,2	-0,5	-0,2	0,3
70	Gjøvikregionen	-0,6	0,8	-0,6	-0,6	-0,9	0,1	0,1	-1,0	-0,2	0,5	0,1	-0,6	-0,2	-3,0
71	Nedre Glomma	-0,5	-0,5	-0,1	-0,4	-0,9	-0,2	-0,1	-0,6	-0,3	0,1	0,0	-0,3	-0,2	-3,8
75	Hallingdal	-0,1	0,2	-0,2	0,8	0,3	-0,2	-0,5	-0,7	-0,2	0,0	-0,2	-0,7	-0,3	-1,8
78	Ringerike/Hole	-0,6	-1,1	-0,2	0,1	1,0	0,7	0,0	-0,5	-0,3	-0,1	-0,1	-1,7	-0,3	-2,9
79	Grenland	-0,3	-0,7	-1,2	0,1	0,0	-0,7	-0,8	0,4	0,0	-0,1	-0,3	-0,8	-0,3	-4,6
81	Mossregionen	-0,2	0,1	0,6	0,2	-0,1	-0,5	0,2	-0,7	-1,1	0,3	-0,2	-0,7	-0,3	-2,3
82	Øst-Telemark	-0,9	0,6	-0,3	-1,0	0,7	0,0	-1,1	-0,4	0,1	-0,6	-1,0	0,2	-0,3	-3,6
83	Nord-Gudbrandsdal	0,4	1,4	0,1	0,2	-1,0	-0,2	-0,8	0,0	0,4	-0,3	-0,7	-0,6	-0,4	-1,3

Av kolonnen til høyre ser vi at for hele perioden er det, som vi også så i figuren på forrige side, bare Akershus Vest som har hatt en positiv bransjustert vekst i basisnæringene. Veksten i antall arbeidsplasser har vært høyere enn bransjeeffekten skulle tilsi. Hvis vi ser på det progressive gjennomsnittet, ser vi at alle regionene i Akershus har i snitt hatt en årlig negativ bransjustert vekst i basisnæringene. Veksten har vært lavere enn man skulle kunne forvente av bransjeeffekten. Øvre Romerike hadde positiv bransjustert vekst i 2005. Akershus Vest hadde positiv bransjustert vekst frem til 2003. Samtlige regioner i Akershus rangerer under medianverdien når det gjelder progressivt gjennomsnitt i bransjustert vekst i basisnæringene. Akershus nyter godt av en forholdsvis god bransjestruktur, men veksten har ikke vært nevneverdig høyere enn det som er forventet av denne bransjeeffekten.

2.1.2 Basisnæringer i kommunene

Figur 29 viser nivået på antall arbeidsplasser i de ulike basisnæringene som prosentvis andel av samlet sysselsetting i 2012. Ved siden av kommunenavnet ser vi rangeringen blant alle kommunene i landet.

Bærum skiller seg ut ved å ha store andeler arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene. Bærum rangerer som nummer 22 blant de 428 kommunene med hensyn til antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av sysselsettingen. Antallet arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene tilsvarte 28,8 prosent av sysselsettingen i 2012.

I Asker tilsvarte antallet arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene 9,8 prosent av sysselsettingen i 2012.

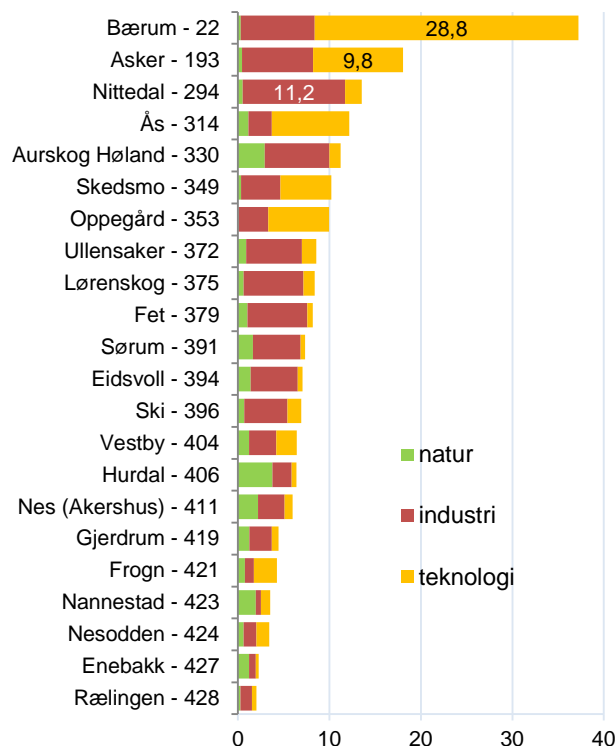
Svært få kommuner i Akershus har store andeler arbeidsplasser i de naturbaserte næringene.

I Nittedal tilsvarte antall arbeidsplasser i industrien 11,2 prosent av sysselsettingen i 2012.

I tabell 10 er kommunene i Akershus rangert etter bransjejustert vekst i basisnæringene. Midtre kolonne, «Relativ», viser differansen mellom vekstimpulsen i basisnæringene i kommunene i Akershus og vekstimpulsene på landsbasis i den siste tiårsperioden. Kolonnen «bransjeeffekt» viser hvor mye av denne veksten som kan tilskrives bransjeeffekten, mens den siste kolonnen, «bransjejustert», viser vekst i basisnæringene utover bransjeeffekten. Den er et godt mål på om stedet over- eller underpresterer i å skape arbeidsplassvekst i basisnæringene utover det som er «statistisk normalt».

Bærum og Ullensaker har hatt klart best bransjejustert vekst i basisnæringene i Akershus. De er begge rangert blant de 100 beste kommunene i landet.

Oppegård rangerer blant de 100 dårligste i å skape vekst i basisnæringene utover det bransjeeffekten tilsier.

Figur 29: Nivå på og rangering av basisnæringene i kommunene i Akershus i 2012 som andel av samlet sysselsetting.

Tabell 10: Kommunene i Akershus, relativ vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst i basisnæringene i perioden 2000 til 2012. Alt er målt som prosentvis andel av samlet sysselsetting i kommunene i 2000.

Rang	Kommune	Relativ	Bransje-effekt	Bransje-justert
78	Bærum	9,2	5,5	3,7
99	Ullensaker	3,0	-0,1	3,1
130	Vestby	1,7	-0,3	2,0
167	Nittedal	-0,2	-1,5	1,2
168	Sørum	0,5	-0,7	1,2
176	Gjerdrum	0,4	-0,7	1,0
194	Nannestad	0,2	-0,4	0,6
195	Nesodden	0,4	-0,2	0,6
199	Rælingen	0,4	-0,2	0,6
220	Enebakk	-0,2	-0,2	0,0
230	Ski	-0,9	-0,7	-0,2
252	Ås	-0,5	0,2	-0,7
254	Aurskog Høland	-3,2	-2,4	-0,8
263	Frogn	-1,2	-0,3	-0,9
274	Asker	-0,8	0,4	-1,2
282	Eidsvoll	-2,7	-1,3	-1,4
293	Nes (Akershus)	-2,5	-0,9	-1,6
295	Skedsmo	-2,0	-0,4	-1,6
315	Hurdal	-3,6	-1,6	-2,0
317	Fet	-3,3	-1,3	-2,0
318	Lørenskog	-3,4	-1,4	-2,1
392	Oppegård	-3,2	2,1	-5,4

2.1.3 Besøksattraktivitet i kommunene

Figur 30 viser besøksoverskuddet i de ulike underkategoriene av besøksnæringene i alle kommunene i Akershus i 2012.

Ullensaker, Skedsmo, Ski og Lørenskog har hatt vekst i handelsnæringene utover det som befolkningsveksten skulle tilsi. Ullensaker har også hatt besøksoverskudd i serveringsbransjen.

Hurdal skiller seg ut ved å ha et forholdsvis stort overskudd i overnattingsbransjen. Enebakk, og Ullensaker har også besøksoverskudd i overnattingsbransjen.

Mange kommuner har negativt besøksoverskudd, eller besøkslekkasje, i handelsnæringene. Antageligvis reiser de som bor i disse kommunene til Oslo eller kommunene i Akershus med handelsoverskudd for å handle.

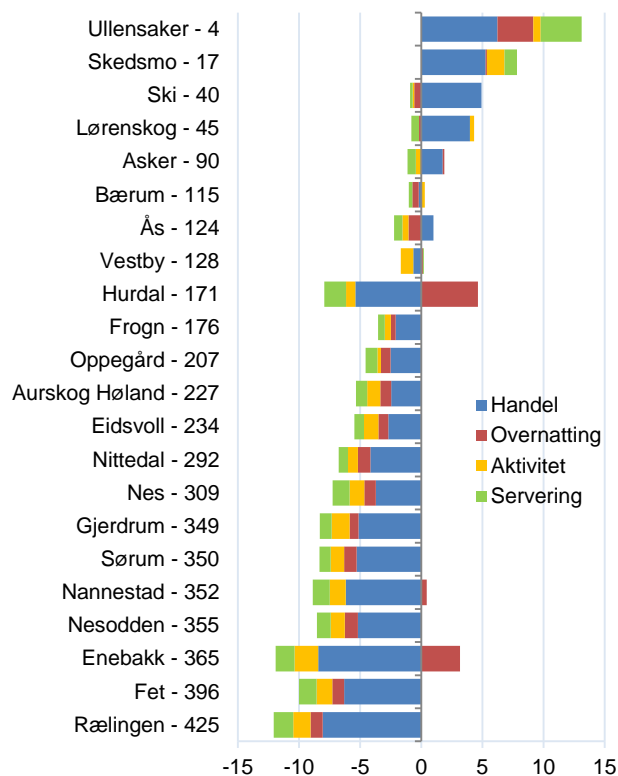
Tabell 11 viser samlet vekstimpuls i besøksnæringene for den siste tiårsperioden. Dette dekomponeres i endring i besøksoverskuddet og i befolkningseffekten. Befolkningseffekten sier noe om befolkningsveksten, mens endringen i besøksoverskuddet sier noe om retningen besøksoverskuddet har hatt i den siste tiårsperioden.

Ullensaker har hatt høyest positiv endring i besøksoverskuddet i den siste tiårsperioden. Bare tre kommuner i Norge har hatt en høyere positiv endring. Den samlede vekstimpulsen i Ullensaker har vært på 9,4 prosent. En del av denne veksten kan forklares av en positiv befolkningseffekt.

Vestby har også hatt sterk vekst i besøksoverskuddet, og rangerer som nummer 21 blant landets 428 kommuner. Videre har Ski, Skedsmo og Oppegård fått en positiv endring i besøksoverskuddet i den siste tiårsperioden.

Kommuner som Gjerdrum og Sørumsund har hatt en særdeles positiv befolkningseffekt.

Ås rangerer nesten nederst blant alle kommuner i landet med hensyn til endring i besøksoverskuddet i den siste tiårsperioden.

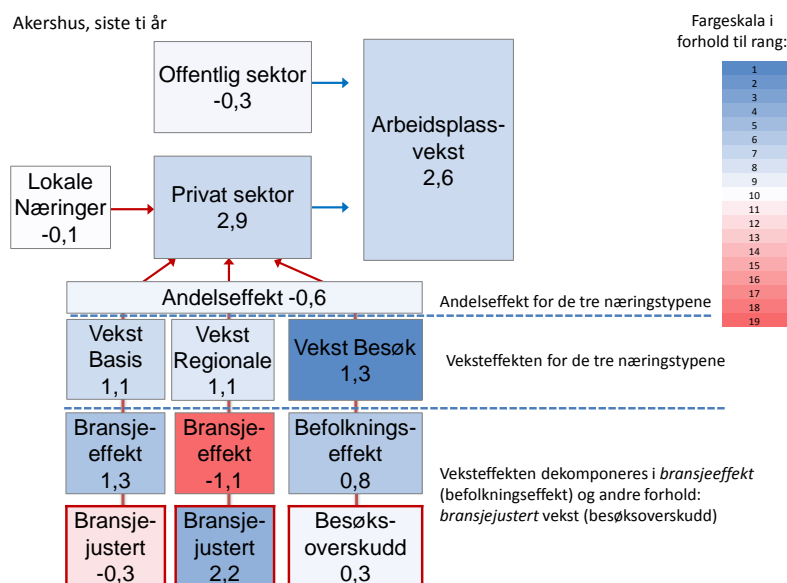
Figur 30: Overskudd av de ulike besøksnæringene som prosent av samlet sysselsetting i 2012.

Tabell 11: Samlet vekstimpuls i besøksnæringene i den siste tiårsperioden. Dekomponert i befolkningseffekt og besøksoverskudd. Til venstre angis rangering med hensyn til nivå blant de 428 kommunene

Rang	Kommune	Vekstimpuls	Befolkningseffekt	Endring Besøksoverskudd
4	Ullensaker	9,4	2,9	6,5
21	Vestby	6,0	2,1	3,9
56	Ski	2,6	0,1	2,5
84	Skedsmo	3,1	1,1	2,0
113	Oppegård	2,1	0,7	1,4
156	Hurdal	-0,1	-0,9	0,8
174	Bærum	1,1	0,5	0,6
193	Asker	0,7	0,3	0,4
203	Lørenskog	0,3	0,0	0,3
286	Nittedal	0,2	1,0	-0,8
295	Nesodden	0,6	1,4	-0,8
321	Frogn	0,1	1,3	-1,1
325	Aurskog Høland	0,0	1,2	-1,2
339	Nannestad	1,1	2,4	-1,3
350	Fet	0,2	1,6	-1,4
358	Rælingen	-0,2	1,3	-1,5
385	Nes (Akershus)	-1,2	0,9	-2,0
400	Enebakk	-0,6	1,7	-2,4
404	Gjerdrum	0,8	3,5	-2,7
413	Eidsvoll	-1,5	1,8	-3,3
414	Sørumsund	0,3	3,6	-3,3
425	Ås	-2,6	1,5	-4,1

2.1.4 Oppsummering bedrifts og besøksattraktivitet

I figuren under er analysen av arbeidsplassutviklingen i Akershus illustrert.

Figur 31: Arbeidsplassutvikling i Akershus beregnet de ti siste årene, som prosent av sysselsetting, og dekomponert. Alle tallene er relative til landsgjennomsnittet i samme periode. Avviket for privat sektor er dekomponert i en veksteffekt og en samlet andelseffekt for de tre næringstypene. Veksteffekten viser hvordan næringstypen ville ha bidratt til samlet vekst dersom næringstypens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan næringstypene ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis. Veksteffektene er dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert vekst.

Som vi har sett tidligere, har arbeidsplassveksten, målt som andel av sysselsettingen, vært 2,6 prosentpoeng høyere i Akershus enn på landsbasis. Utviklingen i privat sektor utgjør det positive bidraget denne relative veksten. Vi dekomponerte utviklingen i de private næringstypene i en veksteffekt og en andelseffekt.

På de forrige sidene har vi dekomponert vekstimpulsene i bransjeeffekt og bransjejustert vekst. I figuren over er veksteffekten i basisnæringene og i de regionale næringene delt inn i bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Veksteffekten i besøksnæringene er delt inn i befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd.

Veksteffekten i besøksnæringene har vært positiv. Mesteparten av veksten skyldes en høy befolkningsvekst, men besøksoverskuddet har også endret seg til det bedre, og står for en liten del av veksten.

Den positive veksteffekten i de regionale næringene skyldes en positiv bransjejustert vekst. Bransjeeffekten er negativ. Akershus har prestert bra i å skape arbeidsplassvekst i de regionale næringene, på tross av en i utgangspunktet ugunstig bransjestruktur.

Den positive veksteffekten i basisnæringene skyldes en god bransjestruktur, målt gjennom en positiv bransjeeffekt. Den bransjejusterte veksten i basisnæringene er derimot negativ. Vi har tidligere sett at Akershus har en stor andel arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene, og dette er næringer som vokser på landsbasis. Dette er fordelaktig for Akershus. Men etter å ha justert for dette, er ikke arbeidsplassveksten bedre enn på landsbasis.

Den samlede andelseffekten for disse tre næringstypene er svakt negativ.

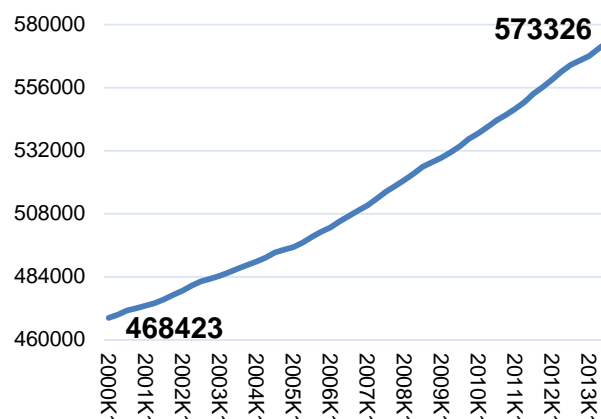
3. Befolkning

Befolkningsutviklingen er kanskje den viktigste indikatoren for regional utvikling, og også den indikatoren som det knytter seg størst interesse til. Mange fylker, regioner og kommuner har befolkningsvekst som overordnet mål i sine regionale planer og strategier. Dette er ikke bare fordi vekst er et mål i seg selv, men også fordi befolkningsveksten, og spesielt flyttebalansen, er en indikator for at stedet utvikler seg positivt. Det er også lettere å endre et sted i retning av høyere kvalitet når det er vekst. Vekst gir høyere inntekter til offentlig sektor og større muligheter til å forbedre samfunnet.

3.1 Befolkningsutvikling i Akershus

Mellom 2000 og 2013 har folketallet i Akershus økt fra 468 423 til 573 326. Dette er en vekst på 104 903 personer.

Veksten har vært tilnærmet lineær i hele perioden.

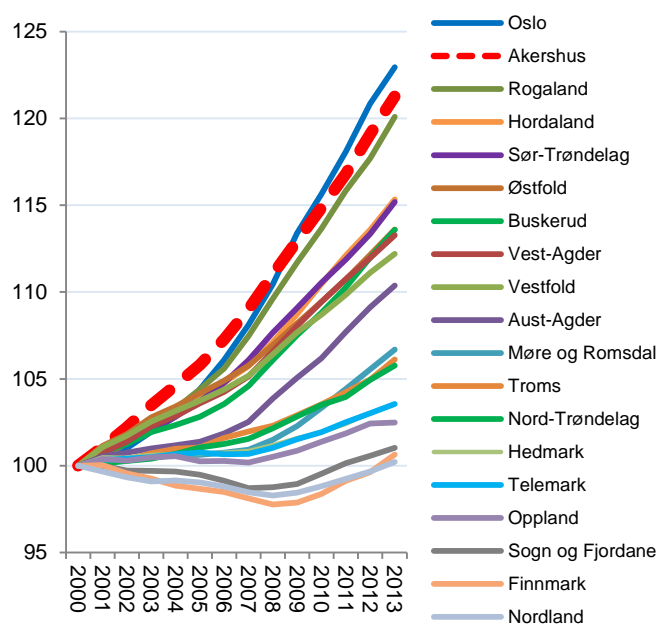

Figur 32: Befolkningsutviklingen i Akershus mellom 2000 og 2012.

Figur 33 viser den indekserte utviklingen til samtlige fylker i samme periode.

Bare Oslo har hatt en sterkere befolkningsvekst enn Akershus. Befolkningen i Akershus vokste med 20 prosent mellom 2000 og 2013.

Norge har opplevd en historisk høy innvandring etter 2007 som følge av økt arbeidsinnvandring etter utvidelsen av EØS-området. Vi ser av figuren at mange fylker har fått ett oppsving i befolkningsveksten etter 2007. Alle fylker i Norge hadde et høyere folketall i 2013 enn i 2000.

Figur 33: Den indekserte befolkningsutviklingen til alle fylkene i Norge. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

3.2 Befolkningsutvikling dekomponert

Vi kan dekomponere befolkningsveksten i innenlandsk flytting, innvandring og fødselsoverskudd. Figur 34 viser sammensetningen av befolkningsveksten i Akershus. Stolpene viser den årlige veksten, og den er målt hvert kvartal siden 2000.

Den innenlandske flyttingen har vært positiv i hele perioden. Fødselsbalansen har også vært jevn positiv i hele perioden. Nettoinnvandringen har vært positiv i hele perioden, og den har tiltatt kraftig etter 2007.

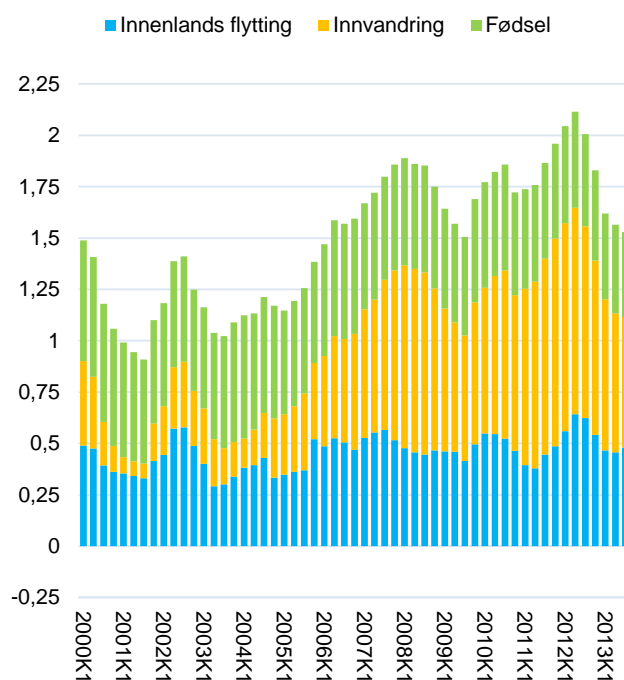
3.3 Befolkningsutvikling, relativ

I figur 35 har vi gjort den samme dekomponeringen, men nå er tallene i figur 34 fratrukket tilsvarende tall for landet som helhet. Dermed får vi fram hvordan de enkelte komponentene bidrar til avvik mellom utviklingen i Akershus og i resten av landet. Skalaen er lik som i figuren over for å kunne gjøre det enklere å sammenlikne utviklingen i fylket med utviklingen nasjonalt.

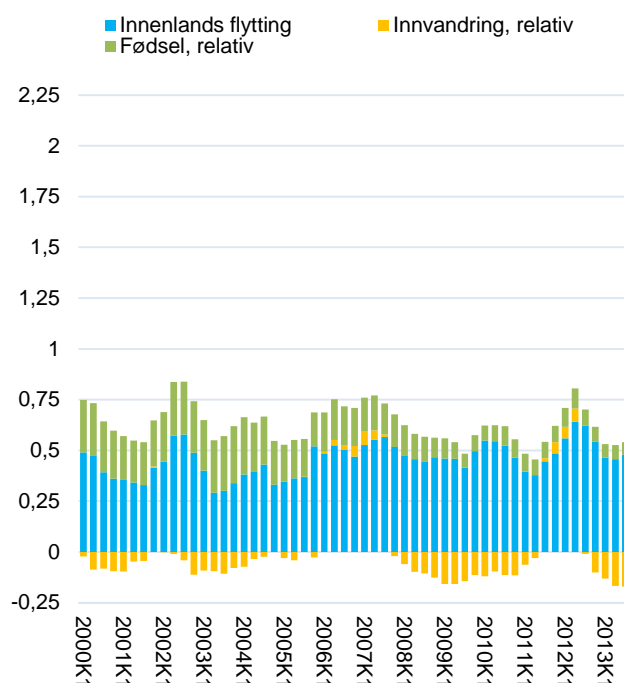
Her kommer det tydelig frem at Akershus får mange innflyttere fra andre fylker i landet, og at relativt sett er det innenlandsk flytting som står for hovedbidraget til befolkningsveksten i Akershus.

Fødselsbalansen er også relativt bedre i Akershus enn i landet som helhet, men fødselsbalansen bidro relativt sett mer til flyttetallet før 2009 enn etter. Fødselsbalansen har nærmet seg landsgjennomsnittet i de siste årene.

Innvandringen til Akershus har i mange perioder vært lavere enn til landet som helhet. Bare i noen få perioder har innvandringen til Akershus vært høyere enn innvandringen på landsbasis. Vi så i figuren over at innvandringen har utgjort det største bidraget til befolkningsveksten i Akershus de senere årene. Den *relative* innvandringen er derimot lavere.

Figur 34: Årlig befolkningsutvikling målt hvert kvartal i Akershus siden 2000. Befolkningsutviklingen er dekomponert i innenlandsk flytting, nettoinnvandring og fødselsbalanse.

Figur 35: Befolkningsutviklingen siste 12 måneder i Akershus sammenliknet med resten av landet, dekomponert.

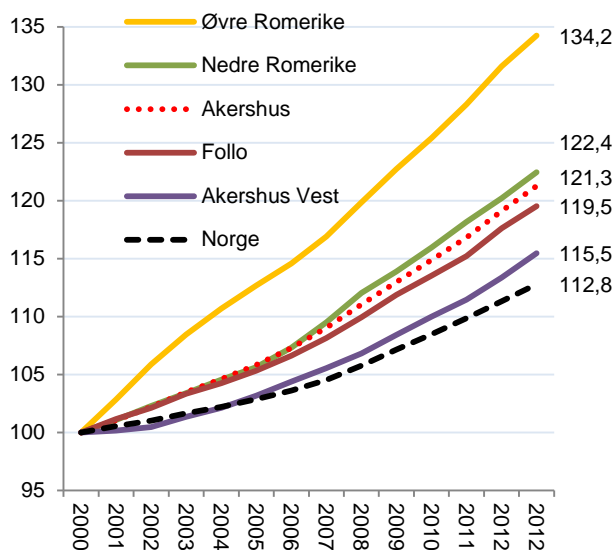
3.4 Befolkningsutvikling i regionene

Figur 36 viser den indekserte befolkningsutviklingen i de enkelte regionene i Akershus. 2000-nivået er indekset til å være lik 100. Veksten i regionene er sammenliknet med veksten nasjonalt og i fylket.

Øvre Romerike har hatt en vekst på 34,2 prosent. Veksten har vært tilnærmet lineær. Veksten er betraktelig høyere enn veksten nasjonalt.

Befolkningen i Nedre Romerike har vokst med 22,4 prosent. Dette er også godt over veksten på landsbasis.

Follo og Akershus Vest har vokst med henholdsvis 19,5 og 15,5 prosent. Dette er under snittet for Akershus, men høyere enn veksten nasjonalt.

Figur 36: Befolkningsutviklingen i regionene i Akershus, sammenliknet med utviklingen i Norge og i hele fylket. 2000-nivået = 100.

3.5 Befolkningsutvikling i kommunene

Figur 37 viser den dekomponerte veksten i kommunene i Akershus for den siste fireårsperioden.

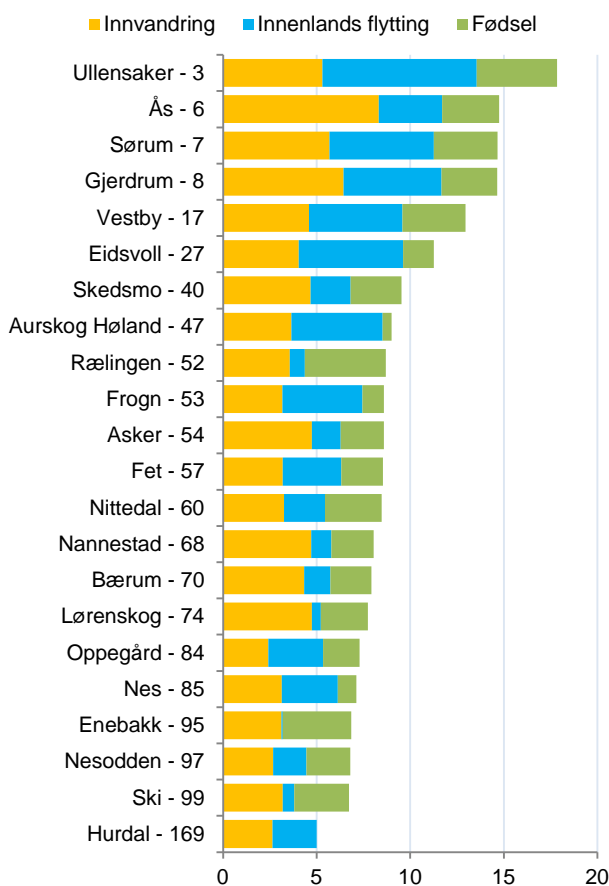
Ullensaker har hatt høyest vekst. Bare to kommuner i hele landet har hatt høyere vekst. Innenlandsk flytting utgjør hovedbidraget, men fødselsoverskuddet og innvandringen bidrar også med forholdsvis mye.

Ås har hatt den nest høyeste veksten i Akershus, og rangerer som nummer seks i Norge. Innvandringen står for hovedbidraget til befolkningsveksten.

Sørums og Gjerdrum rangerer som henholdsvis nummer syv og åtte blant landets 428 kommuner. Innenlandsk flytting og innvandring står for mesteparten av befolkningsveksten, men en positiv fødselsbalanse bidrar også.

Bare Hurdal kommune er ikke rangert blant de 100 kommunene i landet med høyest befolkningsvekst.

Alle kommuner i Akershus har positive eller nullverdier av de tre komponentene.

Figur 37: Befolkningsutviklingen i kommunene dekomponert i innvandring, innenlands flytting og fødselsoverskudd i perioden 2008 – 2012. Rangering ved siden av kommunenavn på venstre akse.

3.6 Relativ flytting

Relativ flytting er nettoflyttingen til et sted inklusive innvandring, fratrukket Norges nettoflytting. Med dette målet får vi et mål for nettoflyttingen til steder som betyr det samme over en lengre tidsperiode, selv om nettoinnvandringen til Norge varierer fra år til år. Den relative nettoflyttingen er dermed et mål som vi kan bruke for å sammenlikne regioner med hverandre, og over et lengre tidsrom.

Tabell 12: Relativ nettoflytting i regionene på Østlandet, rangert etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Siste kolonne viser trenden i den siste tiårsperioden.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog. snitt	Trend
1	Øvre Romerike	2,3	2,5	1,7	1,4	1,1	0,8	1,0	1,2	1,0	0,9	1,0	1,1	0,6	1,0	-0,04
4	Nedre Romerike	0,3	0,4	0,2	0,2	0,3	0,7	1,0	0,9	0,2	0,5	0,4	0,3	0,5	0,5	-0,01
6	Drammensregionen	0,6	0,3	0,2	0,0	0,2	0,3	0,5	0,7	0,3	0,3	0,4	0,5	0,4	0,4	0,03
8	Mossregionen	1,2	0,4	0,1	0,0	0,2	0,3	0,4	0,5	0,5	0,3	-0,1	0,5	0,3	0,3	0,02
10	Oslo	-0,5	0,2	0,1	0,0	0,4	0,4	0,6	0,4	0,8	0,2	0,2	0,4	-0,1	0,3	-0,02
11	Follo	0,3	0,2	0,2	0,0	0,1	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1	0,6	0,2	0,3	0,02
13	Halden	1,2	0,1	0,5	-0,2	0,1	0,2	-0,1	0,0	0,0	0,4	0,7	0,3	0,2	0,2	0,05
14	Akershus Vest	-0,7	-0,4	0,0	-0,1	0,1	0,3	0,0	-0,1	0,1	0,1	0,0	0,4	0,5	0,2	0,04
15	Nedre Glomma	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,3	0,1	0,2	0,2	-0,03
17	Tønsbergregionen	0,6	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	-0,03
18	Indre Østfold	1,0	0,2	0,6	0,3	0,4	0,4	-0,1	0,2	-0,1	0,0	-0,1	0,1	0,4	0,1	-0,02
20	Ringerike/Hole	0,4	-0,1	0,3	0,1	-0,2	0,3	0,4	0,2	0,1	-0,1	-0,2	0,3	-0,1	0,1	-0,01
22	Kongsberg/Numedal	0,4	0,3	0,2	0,4	-0,5	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,04
27	Hamarregionen	0,5	0,0	0,3	0,0	0,2	0,2	0,0	-0,4	-0,1	-0,3	0,1	0,1	-0,1	-0,1	-0,02
28	Sandefjord/Larvik	0,7	0,3	0,5	0,2	0,2	-0,1	-0,1	0,0	-0,2	0,0	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,04
29	Midt-Buskerud	0,8	0,1	0,4	-0,3	-0,7	-0,3	-0,5	-0,1	0,1	-0,7	-0,4	0,1	0,5	-0,1	0,07
31	Lillehammerregionen	0,2	-0,4	0,0	0,0	-0,4	0,3	-0,1	0,0	-0,3	0,3	-0,1	-0,5	-0,7	-0,2	-0,05
36	Gjøvikregionen	0,2	0,0	0,1	0,0	-0,3	-0,3	-0,5	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2	-0,1	-0,5	-0,3	-0,01
37	Hadeland	1,2	0,6	0,0	-0,1	-0,3	-0,3	-0,6	-0,2	-0,9	0,0	-0,3	0,2	-0,5	-0,3	0,00
38	Sør Østerdal	0,2	0,6	0,0	0,0	-0,2	-0,1	-0,3	-0,2	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	-0,03
40	Hallingdal	0,3	-1,5	-0,9	-0,7	0,1	-0,4	-0,9	-0,8	-0,3	-0,5	0,4	-0,1	-0,4	-0,3	0,04
41	Midt-Telemark	0,7	0,3	-0,3	-0,5	-0,2	0,0	-0,4	-0,1	-0,7	-0,5	-0,1	-0,4	-0,3	-0,3	-0,01
42	Grenland	0,2	-0,1	0,0	0,0	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,5	-0,4	-0,3	-0,03
43	Glåmdal	0,3	0,1	0,0	0,0	-0,2	-0,4	-0,3	-0,2	-0,4	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	-0,4	-0,03
57	Øst-Telemark	-0,2	-0,1	-0,7	-0,1	-0,1	-0,9	-1,3	-0,7	-0,7	-0,3	-0,5	-0,6	-0,4	-0,6	-0,01
65	Midt-Gudbrandsdal	-0,2	-0,7	-0,4	-0,2	-0,6	-0,9	-0,9	-0,7	-0,5	-0,5	0,0	-0,8	-1,3	-0,7	-0,03
68	Valdres	0,1	-0,3	0,0	-0,4	-0,8	-0,4	-0,9	-0,7	-0,6	-0,6	-1,1	-0,4	-0,9	-0,7	-0,02
69	Fjellregionen	0,2	-1,1	-0,3	-0,4	-0,8	-0,7	-0,7	-1,0	-1,1	-0,1	-0,7	-0,6	-0,9	-0,7	0,00
72	Vest-Telemark	0,0	0,1	-0,8	-0,4	-0,3	-0,9	-0,7	-0,8	-0,5	-1,0	-1,3	-0,6	-0,5	-0,7	-0,03
77	Nord-Gudbrandsdal	-0,5	-0,7	-0,5	-0,2	-0,6	-0,6	-1,0	-1,2	-0,8	-0,7	-0,7	-0,7	-1,5	-0,9	-0,07

Øvre Romerike har hatt den høyeste relative flyttingen de siste tolv årene. I snitt har den årlige innflyttingen til Øvre Romerike vært ett prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet. Nedre Romerike rangerer som nummer fire i Norge og som nummer to på Østlandet. I snitt har den årlige innflyttingen vært 0,5 prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet i den siste tiårsperioden. Både Øvre og Nedre Romerike har hatt en negativ trend, det vil si at retningen på verdiene har avtatt de siste årene.

Follo rangerer som nummer 11 blant landets 83 regioner. I snitt har den årlige tilflyttingen vært 0,3 prosentpoeng høyere enn på landsbasis. Trenden er også positiv. Akershus Vest har i snitt hatt en årlig innflytting på 0,2 prosentpoeng over nivået på landsbasis, og trenden er positiv. Akershus Vest rangerer som nummer 14 blant de 83 regionene i landet.

3.6.1 Relativ flytting kommuner

Vi kan også se på relativ flytting for kommuner. Mange kommuner har et lavt folketall. Da vil små endringer i flyttemønstrene gi uforholdsmessige store utslag. Derfor har vi i tabellen under operert med tre års glidende gjennomsnitt.

Tabell 13: Relativ flytting i kommunene, tre års glidende gjennomsnitt, rangert etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Siste kolonne viser trenden, dvs. retningen på verdiene i de siste årene.

Rang	Kommune	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2009 - 2011	2010 - 2012	Prog. snitt	Trend
2	Ullensaker	3,1	2,7	2,2	1,8	1,8	2,1	2,2	2,1	1,7	1,3	1,9	-0,1
3	Sørums	0,7	0,6	1,3	1,8	2,3	2,4	2,1	1,6	1,0	0,6	1,5	0,0
5	Gjerdrum	1,4	1,3	1,6	1,6	1,3	0,8	1,3	1,7	1,9	1,1	1,4	0,0
8	Ås	0,3	0,0	-0,2	0,2	0,7	1,5	1,8	1,5	1,5	0,9	1,1	0,2
9	Eidsvoll	0,9	0,8	1,0	1,1	1,3	1,3	1,1	0,8	0,9	1,1	1,0	0,0
11	Skedsmo	1,0	0,9	1,1	1,5	1,9	1,3	0,9	0,4	0,7	0,5	0,9	-0,1
12	Aurskog Høland	1,0	0,4	0,5	0,6	1,2	1,2	0,9	0,6	0,8	1,0	0,9	0,0
16	Vestby	0,8	0,3	0,3	0,6	1,0	0,9	0,9	0,6	0,9	1,2	0,8	0,1
25	Frogn	-0,3	0,3	0,5	1,1	1,3	0,9	0,6	0,2	0,6	0,8	0,7	0,0
38	Nannestad	2,0	1,7	1,0	0,9	0,4	0,2	-0,1	0,2	0,4	0,4	0,4	-0,2
50	Fet	-0,3	0,3	0,8	0,5	0,4	0,0	0,1	0,2	0,3	0,5	0,3	0,0
61	Nes	1,4	0,5	-0,1	-0,1	0,1	0,2	0,1	-0,1	0,4	0,6	0,2	0,0
69	Asker	-0,2	-0,3	-0,1	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1
80	Bærum	-0,2	0,2	0,2	0,2	0,0	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,1	0,0
94	Enebakk	0,3	0,4	0,3	0,4	0,8	0,8	0,1	-0,4	-0,5	-0,3	0,1	-0,1
96	Nesodden	0,3	0,1	0,5	0,6	0,3	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,1	0,1	-0,1
97	Lørenskog	0,0	0,0	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0
107	Nittedal	-0,2	-0,3	-0,3	0,0	0,0	0,1	0,1	-0,1	0,0	0,2	0,0	0,0
121	Oppegård	-0,3	-0,2	0,0	0,0	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	0,0	0,2	-0,1	0,0
136	Ski	0,3	0,3	0,0	-0,3	-0,4	-0,5	-0,4	0,0	0,1	0,0	-0,1	0,0
171	Rælingen	-1,0	-0,7	-0,7	-0,4	-0,7	-0,5	-0,5	-0,1	0,0	0,0	-0,3	0,1
188	Hurdal	0,8	-0,4	-0,9	-1,3	-0,7	-0,5	-0,5	-0,2	-0,2	0,2	-0,4	0,0

Nesten alle kommunene i Akershus har hatt et positivt progressivt gjennomsnitt. Et progressivt gjennomsnitt er et gjennomsnitt der vi i økende grad vekter siste års utvikling tyngre.

Ullensaker har i snitt hatt en netto tilflytting som er 1,9 prosentpoeng høyere enn nivået på landsbasis. Vi ser at den relative tilflyttingen var størst i perioden 2001-2003 og i perioden 2002-2004. Verdiene har vært positive hvert år, men de har avtatt noe med årene. Dette vises også ved at trenden er negativ, og cellen som viser trenden er rosa, hvilket betyr at verdien er blant de laveste i landet.

Sørums og Gjerdrum har i snitt hatt en årlig tilflytting på henholdsvis 1,5 og 1,4 prosentpoeng over landsgjennomsnittet. Utviklingen ser ut til å ha vært stabil; trenden er nøytral for begge kommunene.

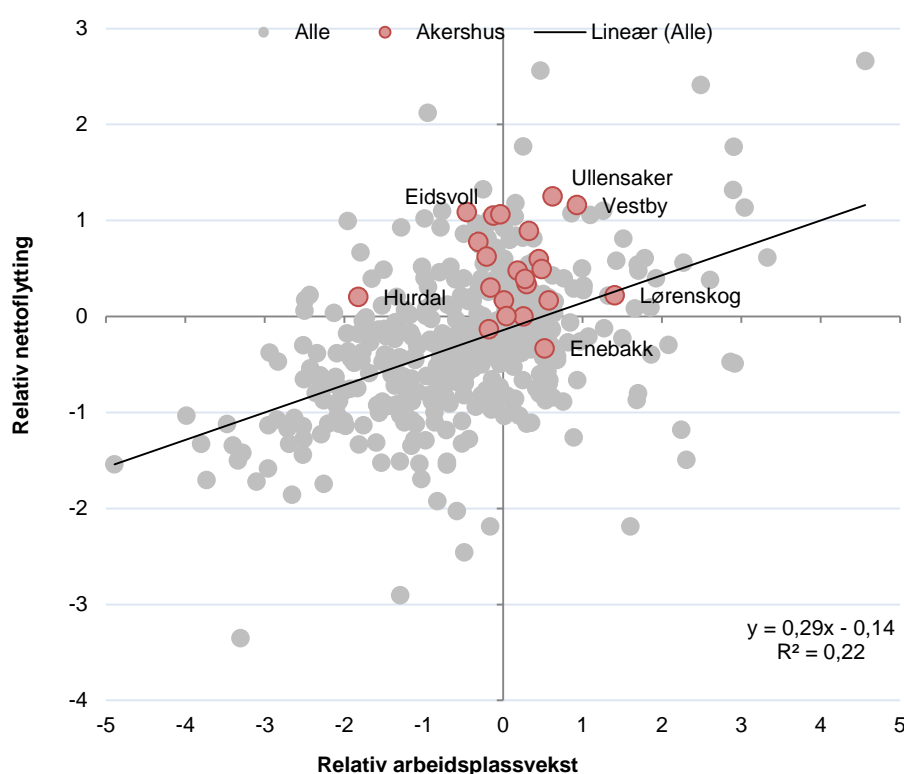
Ås rangerer som nummer åtte blant landets 428 kommuner, og har en positiv trend. Eidsvoll rangerer som nummer ni og har en nøytral trend.

Videre rangerer de fleste kommunene i Akershus høyt. Skedsmo har hatt en negativ trend, og Nannestad har hatt en av de sterkeste negative trendene i landet.

Oppegård, Ski, Rælingen og Hurdal har hatt gode flyttetall i 2010-2012, men i et tiårsperspektiv har den årlige relative flyttingen vært litt lavere enn tilflyttingen nasjonalt.

4. Bostedsattraktivitet

Flytting og arbeidsplassvekst er de dominerende størrelsene for å beskrive regional utvikling. Det er åpenbart en sterk positiv sammenheng mellom et steds nettoflytting og den samlede arbeidsplassveksten. Steder med sterk vekst i antall arbeidsplasser vil trekke til seg innflyttere, og da vil den sterke arbeidsplassveksten være en årsak til innflyttingen. Andre steder kan ha sterk innflytting uten arbeidsplassvekst i en periode, og da vil denne innflyttingen føre til arbeidsplassvekst i skjermede sektorer i senere perioder. Flytting og arbeidsplassvekst vil dermed her en gjensidig positiv påvirkning.

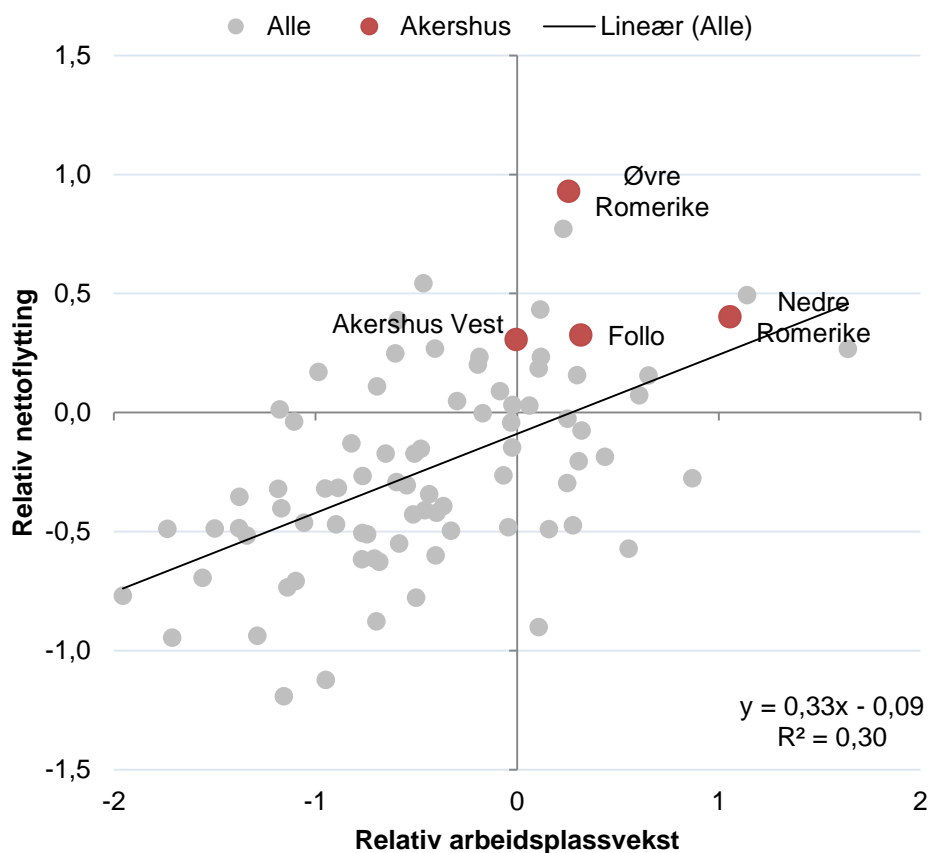
Figur 38: Kommunene i Norge i perioden 2010-2012 etter relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst.

Figuren viser hvordan sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst har vært i kommunene i Norge i perioden 2010 - 2012. Streken viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene, og representerer forventet nettoflytting, gitt nivået på arbeidsplassveksten. Sammenhengen er positiv, men mange kommuner har en nettoflytting som avviker ganske sterkt fra forventningsverdien.

Enebakk har en relativ nettoflytting som er under det den relative arbeidsplassveksten skulle tilsi. Lørenskog har hatt høy arbeidsplassvekst, og den positive tilflyttingen er som forventet av denne arbeidsplassveksten.

De øvrige kommunene i Akershus har et høyere flyttetall enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Tilflyttingen er høyere enn det som er «statistisk normalt», gitt arbeidsplassveksten. Spesielt Ullensaker og Eidsvoll ligger høyt over forventningslinjen.

Vi kan vise den samme figuren for regionene i Akershus.

Figur 39: Nettoflytting og arbeidsplassvekst i regionene i Norge i perioden 2010-2012.

Samtlige regioner i Akershus har et høyere flyttetall enn arbeidsplassveksten skulle tilsi.

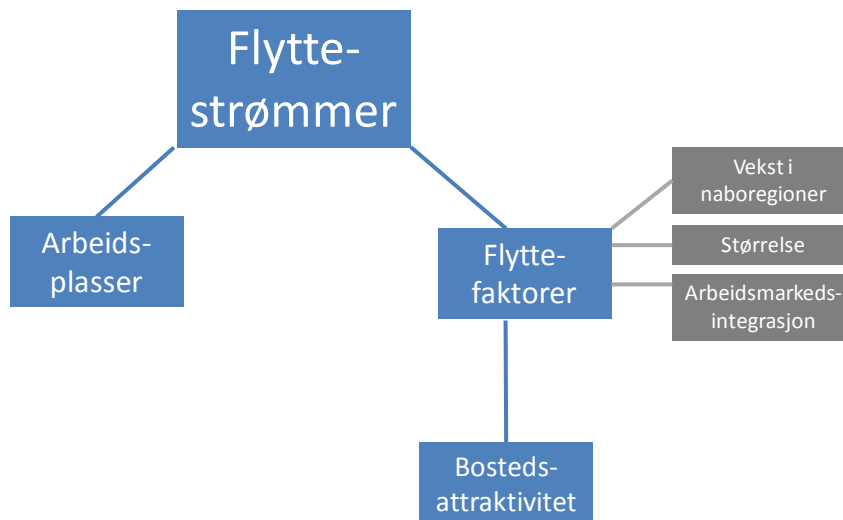
Øvre Romerike skiller seg ut ved å ha en tilflytting som er mye høyere enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Akershus Vest har hatt en arbeidsplassvekst som er omtrent like stor som arbeidsplassveksten på landsbasis, men den relative flyttingen er høyere enn det som er «statistisk normalt» for denne arbeidsplassveksten.

Follo har hatt en arbeidsplassvekst som er høyere enn veksten nasjonalt. Den relative flyttingen har vært positiv og høyere enn forventet.

Nedre Romerike har hatt sterkest arbeidsplassvekst. Tilflyttingen er også høy, og litt høyere enn det som er «statistisk normalt» for et slikt nivå på arbeidsplassveksten.

4.1 Hva styrer flyttestrømmene?

Som vi så på forrige side, påvirker arbeidsplassveksten på et sted nettoflyttingen på en positiv måte. Men vi så også at noen steder har mye bedre flyttebalanse enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre har mye dårligere flyttebalanse. Det er dermed faktorer ved siden av arbeidsplassveksten på et sted som har stor betydning for flyttebalansen. Det er svært interessant å få avdekket hva de andre flyttefaktorene består i.

Figur 40: Faktorer som styrer flyttestrømmene.

I figuren over har vi definert tre strukturelle forhold som har en signifikant og positiv betydning for flyttebalansen til et sted, når effekten av arbeidsplassveksten er tatt hensyn til.

Det ene er stedets *befolkningsstørrelse*, som betyr at steder med en stor befolkning har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav befolkning. Det er et uttrykk for at steder med en høy konsentrasjon av folk virker tiltrekkende.

Dernest ser vi at steder med høy *arbeidsmarkedsintegrasjon* har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav. Det betyr at steder som ligger innenfor et større arbeidsmarked, og dermed har gode pendlingsmuligheter for befolkningen, får en gevinst i form av høyere netto innflytting.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen regnes ut ved å legge sammen den prosentvise andelen av de sysselsatte på stedet som pendler ut med den prosentvise andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

Den tredje strukturelle faktoren, *nabovekst*, er vekst i antall arbeidsplasser på omkringliggende steder som ligger innenfor pendlingsavstand. Dersom det er arbeidsplassvekst i nabokommunene, vil dette føre til høyere netto innflytting.

Telemarksforskning har analysert hvordan disse faktorene påvirker nettoflyttingen i kommunene i Norge i en regresjonsanalyse med input av data fra 2001 til og med 2012. Når vi kjenner disse sammenhengene, kan vi analysere hvordan disse faktorene hver for seg og til sammen har påvirket nettoflyttingen i en bestemt kommune. Et steds *bostedsattraktivitet* blir målt som en restfaktor; avviket mellom den faktiske nettoflyttingen og den forventede nettoflyttingen når vi tar hensyn til stedets arbeidsplassvekst, arbeidsplassveksten i nabokommuner, befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder som har bedre nettoflytting enn forventet vil da bli karakterisert som attraktive som bosted. Slike steder har egenskaper som fører til høyere nettoflytting enn hva som er «statistisk normalt».

4.1.1 Strukturfaktorer for kommuner og regioner

I figur 41 har vi undersøkt hvilken effekt de strukturelle flyttefaktorene, befolkning, arbeidsmarkedsintegrasjon og nabovekst, har på nettoflyttingen etter at vi har kontrollert for arbeidsplassveksten.

Nesten alle kommunene i Akershus har gode forutsetninger for positiv nettoflytting.

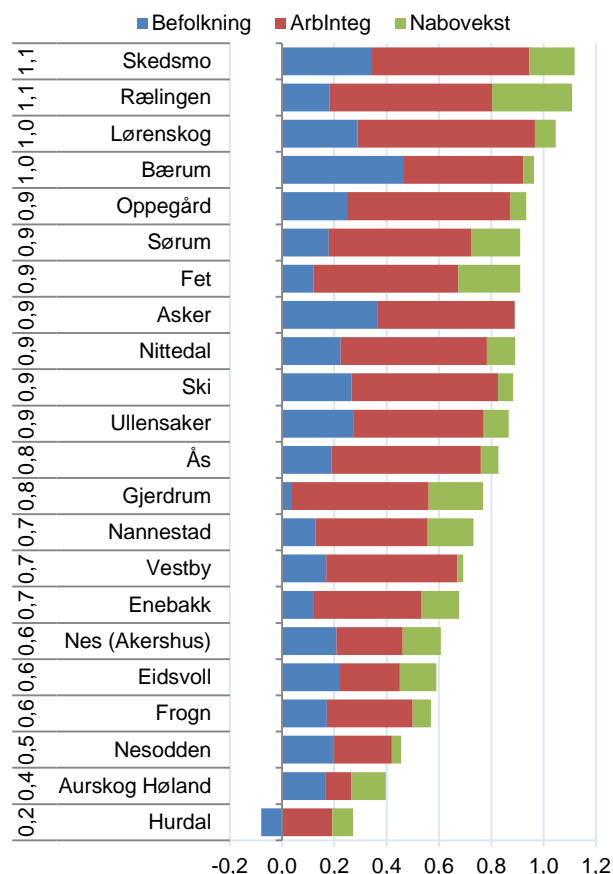
Skedsmo og Rælingen har best forutsetninger for positiv nettoflytting i Akershus. Det er spesielt den gode arbeidsmarkedsintegrasjonen som har hatt en positiv effekt på tilflyttingen til disse kommunene. Skedsmos høye folketall har hatt en positiv effekt på tilflyttingen til kommunen, mens arbeidsplassvekst i nabokommunene til Rælingen har hatt en positiv effekt på tilflyttingen til Rælingen.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjonen som skiller seg ut som den mest utslagsgivende faktoren for positiv tilflytting til de fleste kommunene i Akershus.

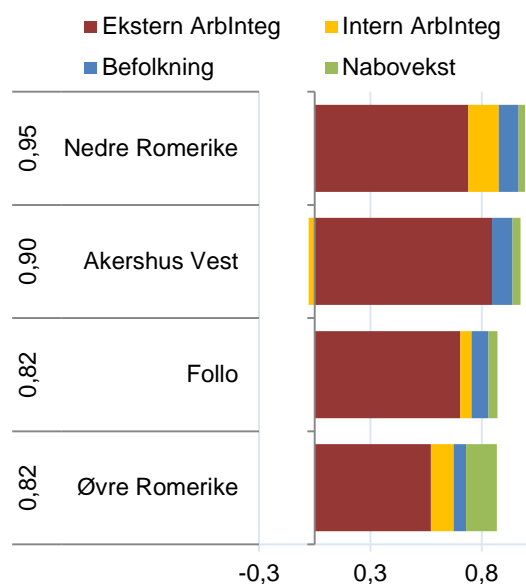
I figur 42 ser vi struktureffektene for alle regionene i Akershus. Her har vi også beregnet den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen i regionen.

Det er først og fremst den eksterne arbeidsmarkedsintegrasjonen som gjør Akershus til et populært sted å flytte. Pendlingen til Oslo er stor – i 2012 var det 102 316 personer som er bosatt i Akershus som pendlet til Oslo - og dette reflekteres nok her. Nedre Romerike har en forholdsvis høy verdi av intern arbeidsmarkedsintegrasjon, og dette har bidratt positivt til nettoflyttingen.

For regionene i Akershus teller befolkningsstørrelsen og naboveksten positivt, men det er den eksterne arbeidsmarkedsintegrasjonen som er avgjørende for det positive flyttetallet, etter at vi har justert for arbeidsplassveksten.

Figur 41: Strukturfaktorenes betydning på årlig nettoflytting i perioden 2010-2012. Samlet struktureffekt helt til venstre, som årlig ekstra netto innflytting av folketallet.

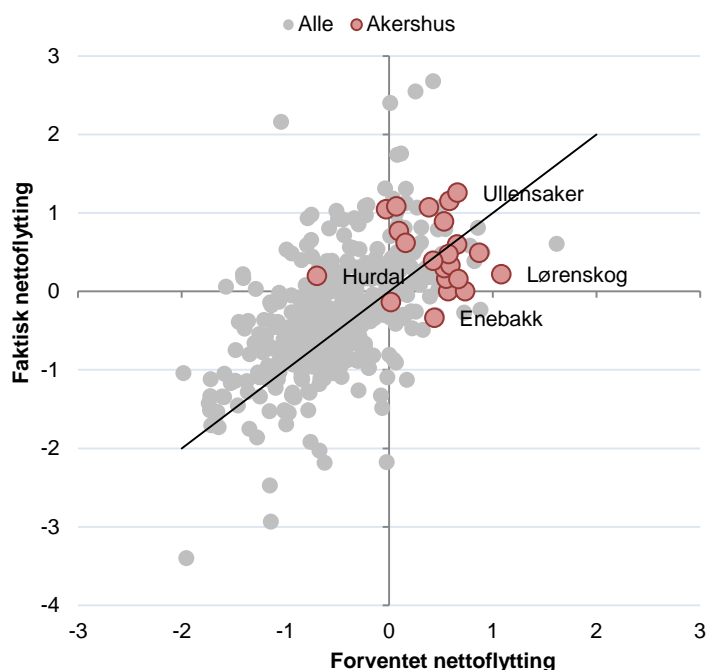

Figur 42: Strukturfaktorenes betydning på årlig nettoflytting i perioden 2010-2012. Samlet struktureffekt helt til venstre.

4.2 Bostedsattraktivitet

Vi har så langt i dette kapitlet vist at nettoflyttingen til en kommune eller region påvirkes positivt av arbeidsplassveksten på stedet. Det er en velkjent og nesten selvfølgelig sammenheng. Dernest har vi vist at nettoflyttingen også påvirkes positivt av arbeidsplassvekst i nabokommuner eller naboregioner, at størrelsen på folketallet påvirker nettoflyttingen positivt og at også arbeidsmarkedsintegrasjonen målt med brutto inn- og utpendling påvirker nettoflyttingen i positiv retning. Dermed er det fire kjennetegn ved kommuner og regioner som har en påviselig statistisk positiv sammenheng med nettoflyttingen.

Vi kan da regne ut hvor stor nettoflytting en kommune er forventet å få, gitt disse fire størrelsene. I figuren under er forventet nettoflytting regnet ut for alle kommunene i landet, og sammenholdt med den faktiske nettoflyttingen

Figur 43: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012.

Etter at vi har kontrollert for de strukturelle flyttefaktorene – befolkningsvekst, arbeidsmarkedsintegrasjon og arbeidsplassvekst i nabokommunene – har det skjedd en påfallende endring sammenliknet med mønsteret vi så i figur 38 i begynnelsen av kapittel 4. Mens vi i figur 38 så at nesten alle kommunene hadde et bedre flyttetall enn arbeidsplassveksten skulle tilsi, er ikke dette lenger tilfelle når vi også kontrollerer for de strukturelle flyttefaktorene.

Nesten alle kommunene har en positiv forventet nettoflytting. Dette skyldes til dels god arbeidsplassvekst, men også gode forutsetninger for tilflytting, dvs. høye og positive verdier på de strukturelle flyttefaktorene. Lørenskog har best forutsetninger for positiv nettoflytting. Den statistisk forventede nettoflyttingen er på 1,1 prosent per år. Den faktiske nettoflyttingen har derimot vært lavere enn dette.

Ullensaker har positiv forventet nettoflytting, men den faktiske nettoflyttingen har vært høyere enn det som er «statistisk normalt». Ullensaker har dermed positiv bostedsattraktivitet. Alle kommunene som befinner seg over forventningslinjen har positiv bostedsattraktivitet. Hurdal er den eneste kommunen i Akershus med en forventet negativ nettoflytting. Men nettoflyttingen har vært positiv, og langt høyere enn det som er statistisk forventet. Hurdal har også positiv bostedsattraktivitet.

Det statistiske målet for bostedsattraktivitet vil variere en del fra år til år, og da spesielt for de små kommunene. En ukjent andel av denne variasjonen er nok et utslag av rene tilfeldigheter. Det er derfor best å se på utviklingen av bostedsattraktiviteten over tid.

I tabellen under ser vi hvordan bostedsattraktiviteten har vært i kommunene de siste ti treårsperiodene.

Tabell 14: Bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Tallene til venstre viser rangeringen til kommunen blant de 428 kommunene i landet med hensyn til ti års progressivt gjennomsnitt.

Rang	Kommune	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2009 - 2011	2010 - 2012	prog. snitt	Trend
3	Ullensaker	2,7	2,5	1,7	1,2	1,3	1,6	1,6	1,5	1,1	0,6	1,3	-0,17
10	Gjerdrum	0,8	0,7	1,0	1,2	0,9	0,6	0,9	1,2	1,4	0,7	1,0	0,02
11	Eidsvoll	0,9	1,0	0,9	1,1	1,4	1,2	0,9	0,7	0,8	1,0	1,0	-0,01
12	Sørum	0,7	0,5	0,8	1,3	1,9	1,9	1,5	1,0	0,3	-0,1	0,9	-0,04
13	Aurskog Høland	0,9	0,4	0,6	0,7	1,3	1,3	0,9	0,8	0,7	1,1	0,9	0,03
27	Ås	-0,2	-0,3	-0,6	-0,1	0,0	1,2	1,3	1,2	0,9	0,4	0,6	0,17
41	Frogn	-0,4	0,2	0,4	1,0	0,9	0,6	0,2	0,2	0,6	0,7	0,5	0,05
125	Skedsmo	0,6	0,3	0,4	0,7	1,1	0,7	0,3	-0,2	-0,1	-0,4	0,2	-0,10
132	Vestby	0,3	-0,4	-0,7	-0,1	0,4	0,4	0,3	-0,1	0,2	0,6	0,2	0,06
153	Hurdal	0,9	-0,3	-0,6	-0,9	0,1	-0,1	-0,4	0,3	0,6	0,9	0,2	0,07
176	Nes (Akershus)	1,3	0,6	-0,4	-0,3	-0,1	0,1	-0,1	-0,2	0,4	0,5	0,1	-0,04
202	Nesodden	0,3	0,1	0,1	0,4	0,3	0,2	-0,1	0,0	0,0	-0,2	0,1	-0,04
213	Nannestad	1,8	1,5	0,5	0,5	0,1	-0,1	-0,6	-0,3	0,0	0,0	0,0	-0,21
283	Fet	-0,4	0,1	0,3	0,0	0,0	-0,3	-0,3	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,02
300	Enebakk	0,2	0,3	0,4	0,1	0,4	0,5	0,0	-0,4	-0,6	-0,8	-0,2	-0,12
370	Asker	-0,7	-0,8	-0,3	-0,5	-0,4	-0,5	-0,3	-0,4	-0,2	-0,3	-0,4	0,05
385	Nittedal	-0,3	-0,5	-0,6	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5	-0,4	-0,01
394	Bærum	-0,9	-0,4	-0,2	-0,5	-0,7	-0,8	-0,7	-0,5	-0,4	-0,2	-0,5	0,02
395	Oppegård	-0,5	-0,3	-0,3	-0,3	-0,7	-0,7	-0,6	-0,6	-0,5	-0,4	-0,5	-0,01
413	Ski	0,1	0,0	-0,4	-0,8	-0,9	-1,0	-0,9	-0,6	-0,4	-0,6	-0,7	-0,06
420	Lørenskog	-0,2	-0,4	-0,7	-0,7	-0,6	-0,5	-0,7	-0,8	-1,0	-0,9	-0,7	-0,07
424	Rælingen	-1,2	-1,0	-1,2	-1,0	-1,3	-0,9	-1,0	-0,6	-0,8	-0,7	-0,9	0,06

Omtrent halvparten av kommunene i Akershus har hatt en årlig gjennomsnittlig positiv bostedsattraktivitet de siste ti årene. Ullensaker rangerer som nummer tre blant landets 428 kommuner med hensyn til bostedsattraktivitet. Bostedsattraktiviteten i Ullensaker var spesielt høy på begynnelsen av 2000-tallet. Trenden er negativ.

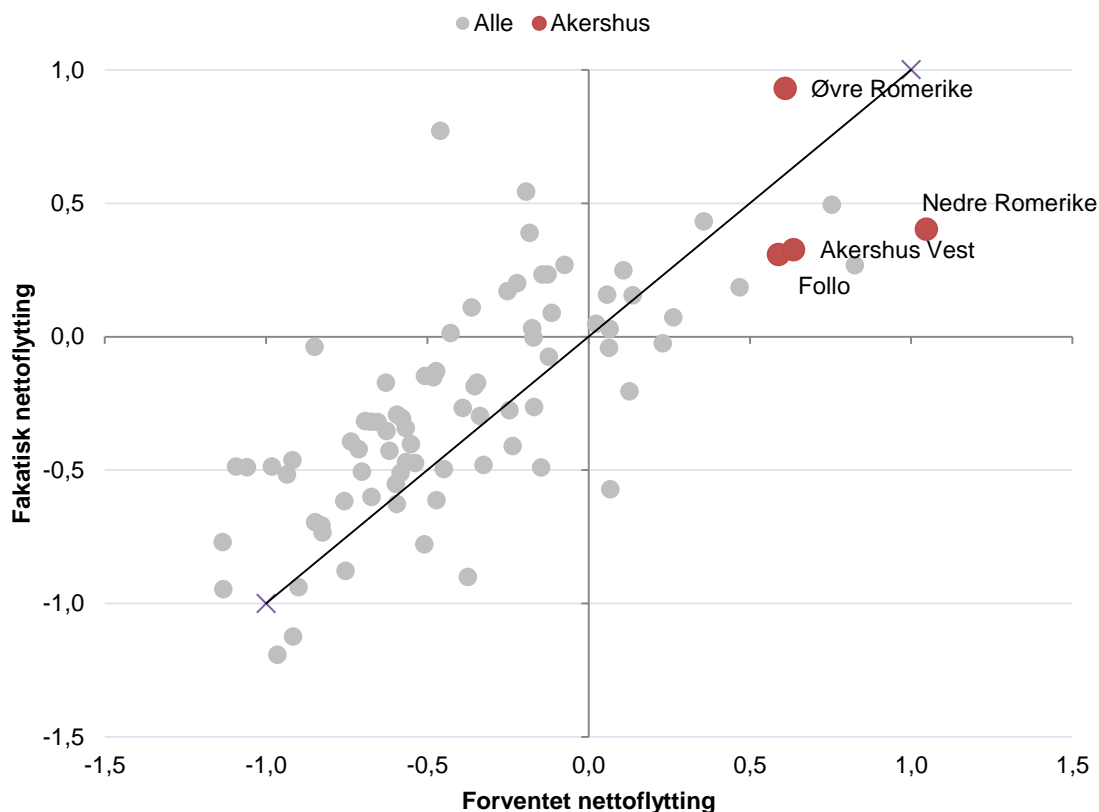
Gjerdrum, Eidsvoll, Sørum og Aurskog Høland rangeres også høyt når det gjelder bostedsattraktivitet.

Ås rangerer som nummer 27 blant landets 428 kommuner. Ås hadde negativ bostedsattraktivitet frem til perioden 2006-2008. Deretter har den vært positiv. Trenden er positiv.

En del kommuner i Akershus rangeres veldig lavt med hensyn til bostedsattraktivitet. Lørenskog og Rælingen rangeres nesten helt nederst i landet. Gode forutsetninger for tilflytting til tross, den faktiske nettoutflyttingen vært har lavere enn forventet. Kan dette skyldes mangel på boliger?

4.2.1 Bostedsattraktivitet for regioner

Vi kan også se på regionene i Akershus, med hensyn til faktisk nettoflytting, og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold.

Figur 44: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012.

Alle regionene i Akershus har gode betingelser for positiv nettoflytting. Øvre Romerike hadde en faktisk nettoflytting som er høyere enn det som var forventet av arbeidsplassutviklingen og de strukturelle flyttefaktorene. Nedre Romerike har best betingelser for en positiv nettoflytting. Den faktiske nettoflyttingen til Nedre Romerike har vært positiv, men ikke så høy som forventet. Akershus Vest og Follo har også gode betingelser for positiv nettoflytting. Den årlige nettoflyttingen til disse regionene var på 0,3 prosent i perioden 2010 - 2012, mens den forventede nettoflyttingen for disse regionene var på omtrent 0,6 prosent. Bare noen ytterst få regioner i landet har så gode strukturelle betingelser for positiv nettoflytting som regionene i Akershus.

Det kan være verd å merke seg at de fleste regionene i Norge har en forventet *negativ* nettoflytting. Bare noen ytterst få, gjerne folkerike regioner eller regioner i nærheten av store arbeidsmarkeder, har en positiv forventet nettoflytting.

4.2.2 Regionene på Østlandet

I tabellen under ser vi bostedsattraktiviteten i alle regionene på Østlandet.

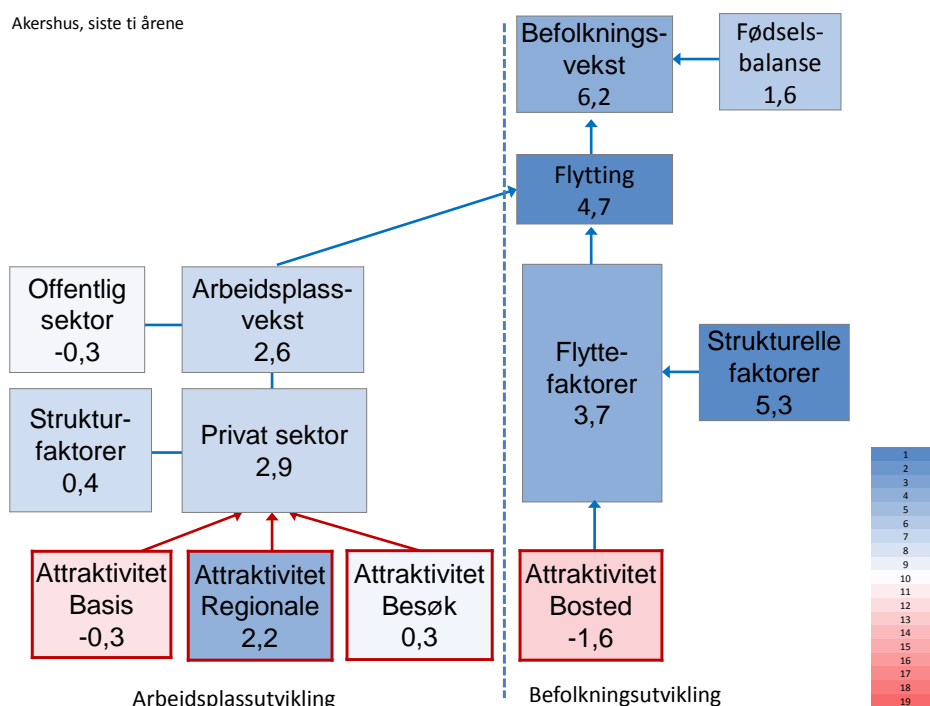
Tabell 15: Bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Tallene til venstre viser rangeringen til kommunen blant de 83 regionene i landet med hensyn til ti års progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2009 - 2011	2010 - 2012	prog. snitt	Trend
3	Øvre Romerike	1,4	1,2	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,4	0,5	0,3	0,5	-0,09
4	Nedre Glomma	0,6	0,7	0,9	0,5	0,3	0,3	0,5	0,6	0,5	0,4	0,5	-0,03
5	Halden (Region)	0,0	0,6	0,7	0,5	0,1	0,2	0,4	0,5	0,5	0,6	0,4	0,02
6	Hallingdal	-0,5	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,2	0,3	0,7	0,8	0,8	0,4	0,14
8	Sandefjord/Larvik	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,6	0,3	0,3	0,03
10	Ringerike/Hole	0,0	-0,1	0,0	0,4	0,5	0,4	0,2	0,0	0,3	0,5	0,3	0,04
11	Glåmdal	0,3	0,2	0,2	0,2	0,5	0,2	0,3	0,2	0,4	0,2	0,3	0,00
13	Sør Østerdal	0,5	0,0	0,2	0,4	0,6	0,2	-0,1	-0,1	0,4	0,4	0,2	-0,01
17	Valdres	-0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,3	0,1	0,2	0,2	0,4	0,2	0,04
19	Tønsbergregionen	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	0,3	0,1	0,1	0,0	0,2	-0,01
20	Indre Østfold	0,3	0,3	0,1	0,1	0,3	0,0	0,1	-0,1	0,2	0,4	0,2	0,00
24	Gjøvikregionen	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,01
25	Midt-Gudbrandsdal	-0,3	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	0,2	0,3	0,4	0,2	0,1	0,06
27	Mossregionen	-0,1	0,1	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,02
30	Lillehammerregionen	-0,3	-0,2	-0,1	0,2	0,4	0,2	0,4	0,0	0,2	-0,2	0,1	0,03
33	Øst-Telemark	0,1	0,4	0,2	0,1	-0,1	0,0	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	-0,02
34	Grenland	0,3	0,2	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,1	0,2	0,3	0,1	0,00
35	Drammensregionen	-0,3	-0,3	-0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,05
36	Nord-Gudbrandsdal	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,00
41	Hamarregionen	-0,1	-0,1	0,2	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,00
45	Midt-Buskerud	0,0	-0,2	-0,4	-0,2	0,1	0,2	0,1	-0,1	0,0	0,2	0,0	0,03
46	Fjellregionen	0,0	-0,2	-0,1	-0,2	0,0	-0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,02
49	Midt-Telemark	0,1	-0,2	0,0	0,1	0,3	0,1	0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,0	0,00
51	Oslo (Region)	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	-0,2	-0,3	0,0	-0,05
59	Kongsberg/Numedal	0,3	0,2	0,0	-0,3	-0,5	-0,6	-0,2	0,0	0,2	0,0	-0,1	-0,01
68	Hadeland	0,2	-0,2	-0,2	-0,2	0,0	-0,2	0,0	-0,4	-0,2	-0,3	-0,2	-0,03
72	Vest-Telemark	0,1	-0,2	0,0	-0,4	0,0	-0,1	0,0	-0,6	-0,4	-0,3	-0,3	-0,04
73	Follo	-0,1	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2	-0,3	-0,3	-0,01
76	Nedre Romerike	0,1	-0,2	-0,2	-0,1	0,1	0,1	-0,2	-0,4	-0,6	-0,6	-0,3	-0,06
82	Akershus Vest	-0,8	-0,5	-0,2	-0,5	-0,6	-0,8	-0,6	-0,5	-0,4	-0,3	-0,5	0,02

Mens Øvre Romerike rangerer øverst på Østlandet, rangerer de øvrige regionene i Akershus nederst. Bostedsattraktiviteten i Øvre Romerike har vært positiv siden 2001 - 2003, men den er avtakende. Bostedsattraktiviteten i Akershus Vest har vært tiltakende i de senere årene, og trenden er positiv.

4.2.3 Oppsummering attraktivitet

I figuren under oppsummeres analysen av flytting og bostedsattraktivitet i Akershus.

Figur 45: Relativ utvikling i Akershus de ti siste årene, dvs. differanse mellom utviklingen i Akershus og i Norge. Tall for arbeidsplassvekst er i prosent av sysselsettingen, mens tall for befolkningsendringer og flytting er i prosent av befolkning. Boksene nederst til venstre viser bedriftsattraktiviteten i basis-, de regionale – og besøksnæringene. Boksen nederst til høyre viser bostedsattraktiviteten.

Befolkningsveksten i Akershus har vært 6,2 prosentpoeng høyere enn veksten på landsbasis i den siste tiårsperioden. Hovedbidraget til den positive befolkningsveksten kommer fra den relative flyttingen (4,7). Den relative fødselsbalansen (1,6) har også bidratt positivt.

Flyttingen til Akershus kan forklares av arbeidsplassvekst og andre flyttefaktorer. Arbeidsplassveksten, målt som andel av sysselsettingen, er 2,6 prosentpoeng høyere i Akershus enn på landsbasis. Mens offentlig sektor har bidratt svakt negativt til denne relative arbeidsplassveksten, har utviklingen i privat sektor bidratt positivt. De strukturelle forholdene for arbeidsplassvekst i Akershus er gode. Boksen som viser «strukturelle faktorer» er blå, og verdien er positiv (0,4). Dette skyldes i stor grad at Akershus har store andeler arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene, en sektor som opplever generell oppgang på landsbasis.

Etter å ha kontrollert for bransjeeffekten i basisnæringene og i de regionale næringene og for befolkningseffekten i besøksnæringene, ser vi at veksten i de regionale næringene har vært større enn forventet, mens veksten i basisnæringene har vært lavere enn forventet.

Andre flyttefaktorer har også bidratt positivt til flyttebalansen. De strukturelle forholdene for positiv tilflytting, dvs. arbeidsmarkedsintegrasjon, nabovekst og befolkningsstørrelse, er gode, og har hatt en positiv effekt på tilflyttingen til Akershus (5,3). Når vi justerer for de strukturelle flyttefaktorene, sitter vi igjen med bostedsattraktiviteten, dvs. tilflytting utover det som kan forklares av arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene. Bostedsattraktiviteten i Akershus er negativ (-1,6). Den faktiske tilflyttingen er lavere enn arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene skulle tilsi.

5. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^v.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren "næringslivets størrelse" er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

5.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert. Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierselskap. En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp.

Akershus har fulgt den samme utviklingen som landet, men etableringsfrekvensen har ligget over Norge i alle årene.

I 2012 var etableringsfrekvensen i Akershus 7,6 prosent, mot 7,1 prosent på landsbasis.

5.1.1 Etableringsfrekvens i fylkene

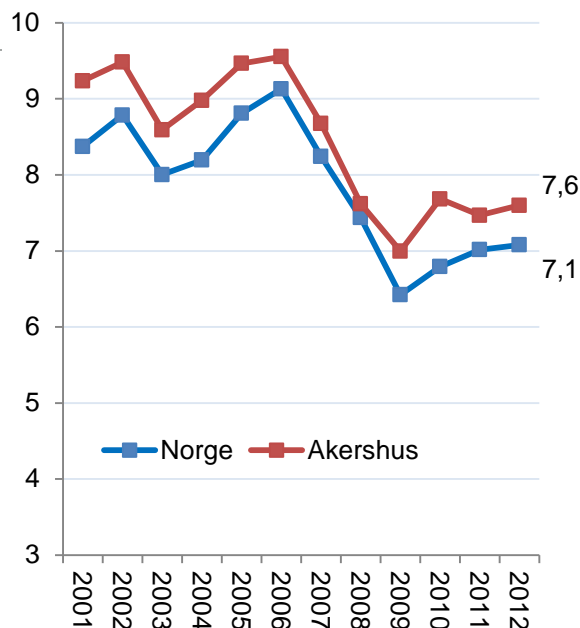
I figur 47 ser vi etableringsindeksen i alle fylkene, for 2012, og som gjennomsnitt for de ti siste årene.

Oslo har hatt høyest etableringsfrekvens, mens Sogn og Fjordane har lavest etableringsfrekvens både i 2012 og i snitt siste ti år.

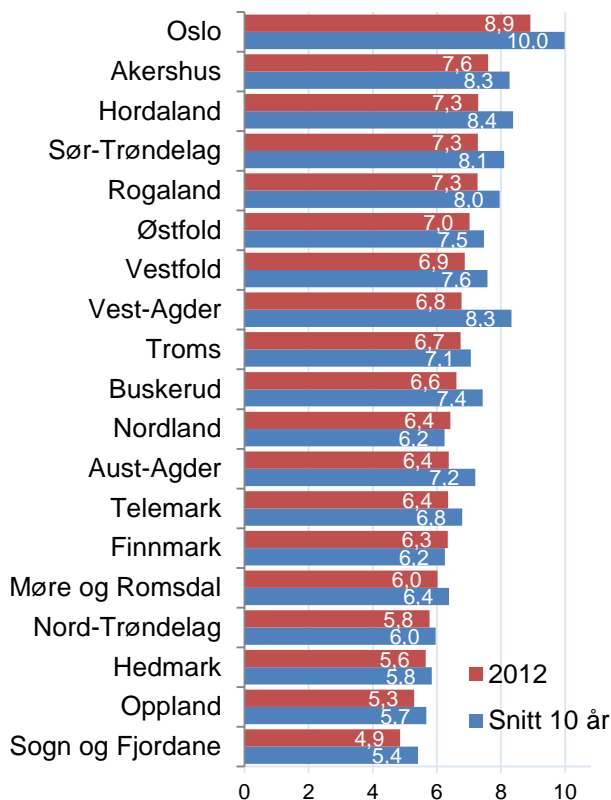
I 2012 hadde Akershus nest høyest etableringsfrekvens av fylkene. Over ti år har Akershus tredje høyest etableringsfrekvens.

Noe av forskjellen i etableringsfrekvensen mellom fylkene kan forklares av bransjestrukturen. Enkelte fylker har mange foretak i bransjer hvor det er mindre nyetablering og færre nedleggelse.

Det kan se ut til at vekst, og spesielt høy vekst i befolkningen, forårsaker høy etableringsfrekvens.

Figur 46: Etableringsfrekvensen i Norge og Akershus i perioden 2001-2012.

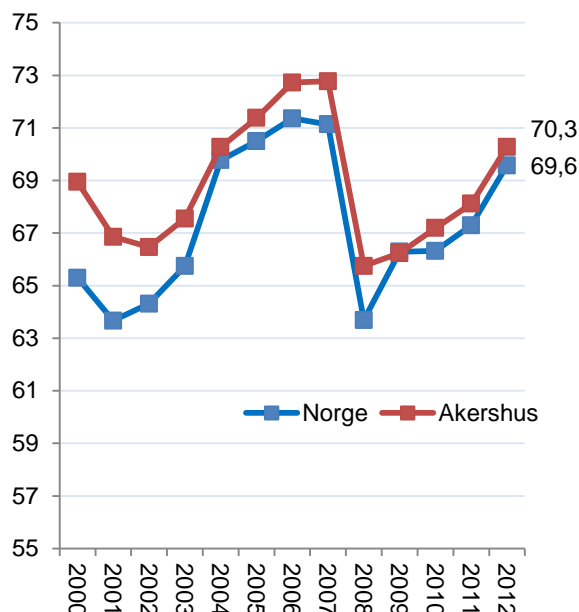
Figur 47: Etableringsfrekvensen i fylkene i 2012, og gjennomsnitt av etableringsfrekvensen for siste ti år.

5.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet i fylkene måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de tre siste årene, og nærmer seg det høye nivået i 2006/2007. I 2012 hadde 69,6 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

70,3 prosent av foretakene i Akershus hadde overskudd i 2012. Det er en høyere andel enn ellers i landet. Næringslivet i Akershus har hatt en høyere andel lønnsomme foretak enn Norge i alle årene vi har målt.

Figur 48: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Norge og Akershus i perioden 2000-2012.

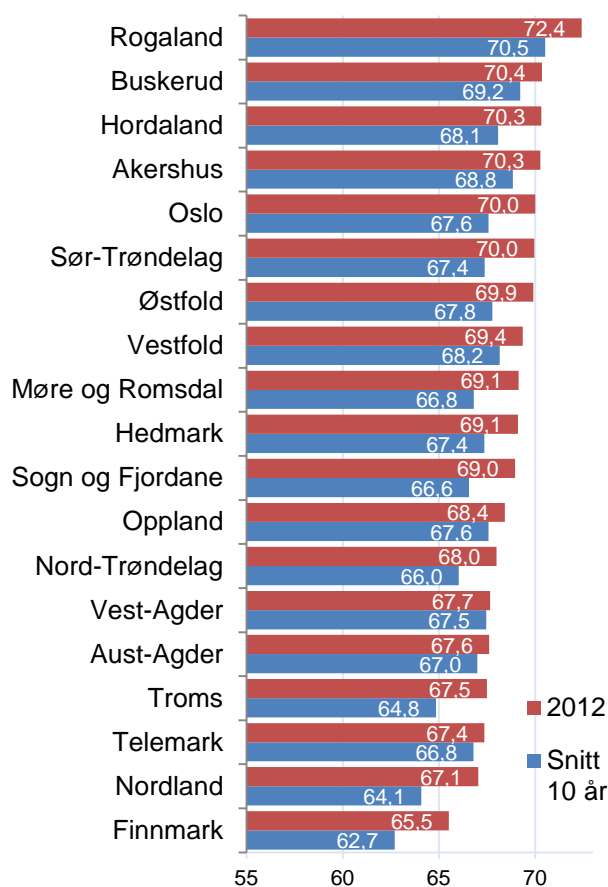
5.2.1 Andel lønnsomme foretak i fylkene

I figur 49 ser vi hvordan andelen lønnsomme foretak varierer mellom fylkene i Norge.

Rogaland har den beste lønnsomheten, fulgt av Buskerud og Hordaland.

De fire nordligste fylkene har vesentlig bedre lønnsomhet i 2011 og 2012 i forhold til gjennomsnittet de siste ti årene.

Næringslivet i Akershus har den fjerde høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i landet. Akershus er tredje best på lønnsomhet for de ti siste årene sett under ett.

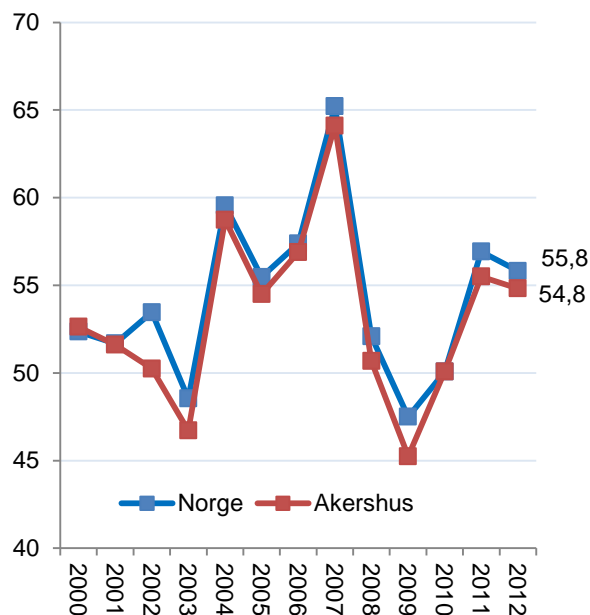
Figur 49: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2012 og i snitt siste ti år.

5.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp fram til 2012, da det ble en liten nedgang.

I Akershus har andel vekstforetak vært nokså lik landsgjennomsnittet i mange av årene i perioden 2000-2012. I 2009 var andelen vekstforetak lavere enn ellers i landet, og det gjelder også de to siste årene.

I 2012 hadde 54,8 prosent av foretakene i Akershus omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Det er ett prosentpoeng enn andelen på landsbasis.

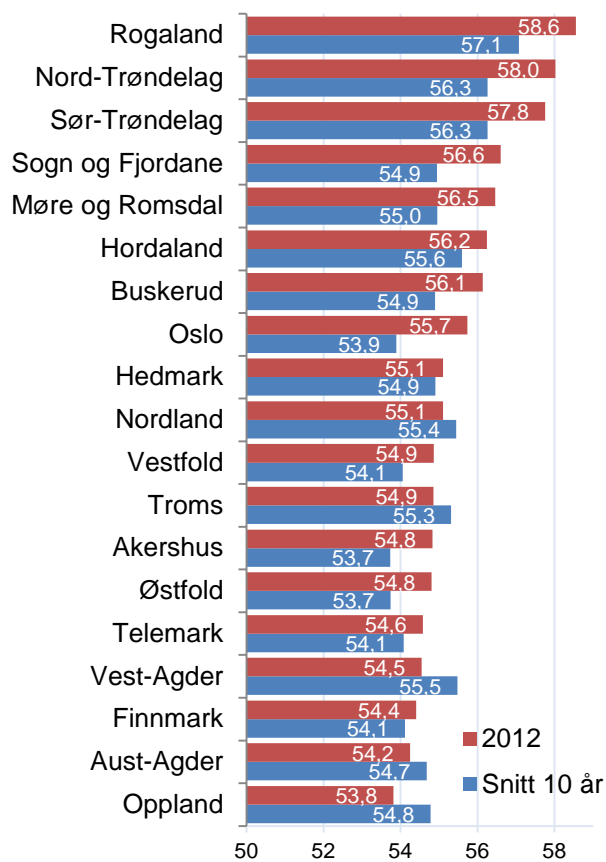
Figur 50: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Akershus og Norge i perioden 2000-2012.

5.3.1 Andel vekstforetak i fylkene

Rogaland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag hadde en andel vekstforetak på over 57 prosent i 2012. I den siste tiårsperioden er det også de samme tre fylkene som har hatt høyest andel vekstforetak, med et snitt på over 56 prosent. Rekkefølgen er også den samme for andel vekstforetak de siste ti årene, som i 2012.

Akershus er rangert som nummer 12 av fylkene for andel vekstforetak i 2012. I snitt for siste ti år er Akershus rangert på siste plass.

Denne indikatoren er av og til vanskelig å forstå og tolke bevegelsene til. Den rimer ganske dårlig for Akershus, hvor næringslivet vokser raskt i antall arbeidsplasser.

Figur 51: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2012 og i snitt for siste ti år.

5.4 NæringsNM for fylkene

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste ni årene.

Figur 52 viser plasseringen til Akershus i årene 2000-2012. Akershus hadde sin klart beste plassering i 2000, da var Akershus nest beste fylke. Det var før vi hadde disse kåringene i NæringsNM.

Akershus ble tredje beste fylke i 2010, mens det har blitt to sjetteplasser de siste to årene.

Figur 52: Rangeringen til Akershus i NæringsNM i perioden 2000-2012.

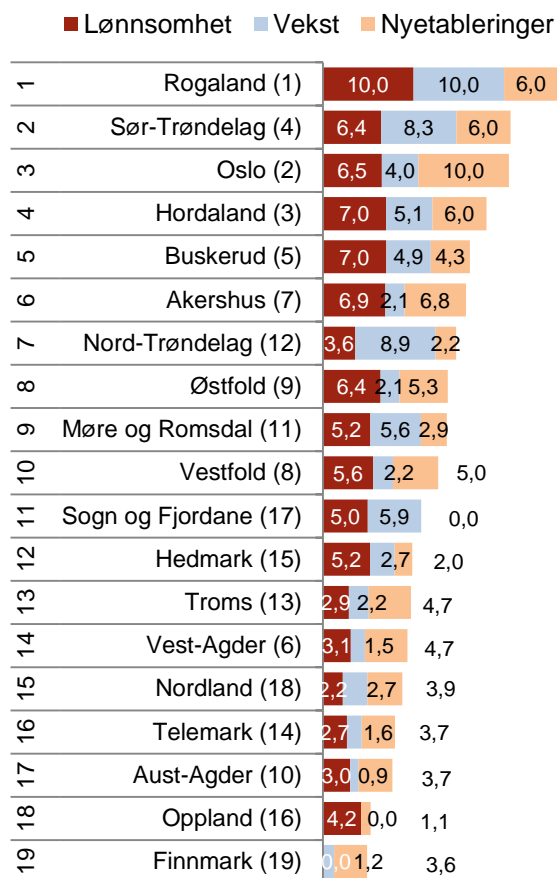
5.4.1 Fylkenes plassering

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Rogaland kom best ut av fylkene i 2012, foran Sør-Trøndelag og Oslo. Med Hordaland på fjerdeplass, er det fylkene med de største byene som gjorde det best. Rangeringen for siste ti år er nokså lik; med Rogaland på førsteplass, etterfulgt av Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag.

Akershus skårer over middels for lønnsomhet og nyetableringer, men godt under middels for andel vekstforetak.

For den siste tiårsperioden er Akershus rangert som nummer sju av 19 fylker.

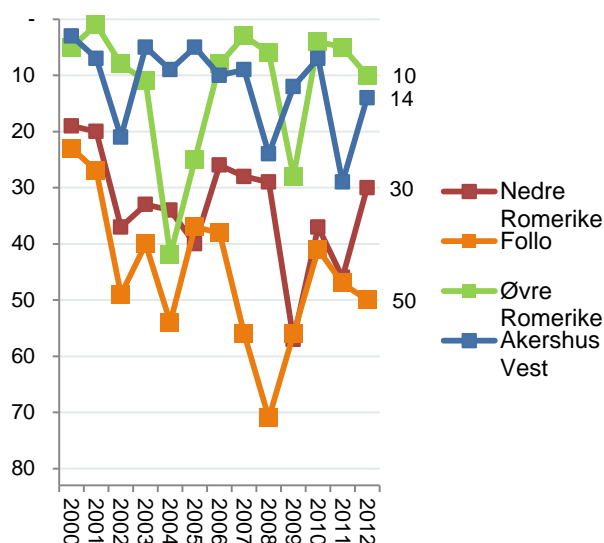
Figur 53: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2012. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2003-2012.

5.5 NæringsNM for regioner

Øvre Romerike og Akershus Vest har begge en serie gode plasseringer i NæringsNM, og har vekslet på å være beste region i Akershus. Øvre Romerike var beste næringsregion i 2001, men det var før kåringene ble kjent. Akershus Vest har åtte plasseringer på topp ti regioner i Norge i NæringsNM, mens Øvre Romerike har ni plasseringer i dette celebre selskapet.

Nedre Romerike har ingen topplasseringer, mer er som regel å finne i den beste halvdel av regionene.

Follo har svakere resultater enn de andre regioner, og har som regel blitt lavest rangert av regionene i Akershus.

Figur 54: Rangeringen til regionene i Akershus i NæringsNM i perioden 2000-2012.

5.5.1 Regionene på Østlandet

Regionenes plassering i NæringsNM er basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse.

Det er regionene på Vestlandet som gjør det sterkest i NæringsNM, og Stavangerregionen er på topp for både 2012 og siste ti år.

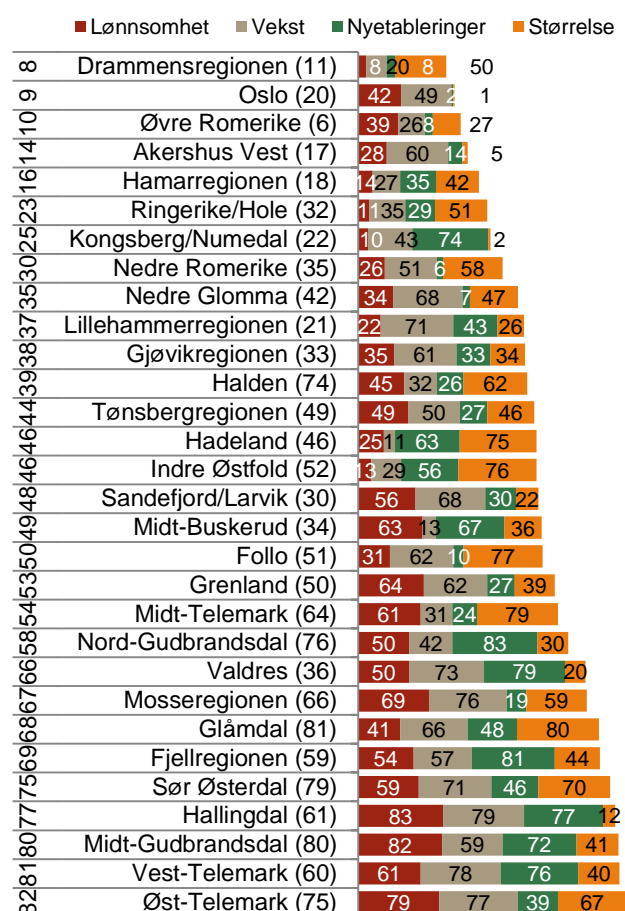
Drammensregionen ble beste region på Østlandet, med sin åttende plass, foran Oslo på niende.

Øvre Romerike ble nummer ti i NæringsNM siste år, og er på sjetteplass blant alle regionene i landet for de siste ti årene.

Akershus Vest ble nummer 14 siste år, og er nummer 17 de ti siste årene.

Nedre Romerike ble nummer 30 siste år, er nummer 35 for de siste ti årene.

Follo ble rangert under middels, som nummer 50 av de 83 regionene. Follo har ganske lite næringsliv i forhold til folketallet, og taper en del plasseringer på det hvert år. Det er en indikator som ikke er lett å forbedre på kort sikt.

Figur 55: NæringsNM for regionene på Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

5.6 NæringsNM for kommuner

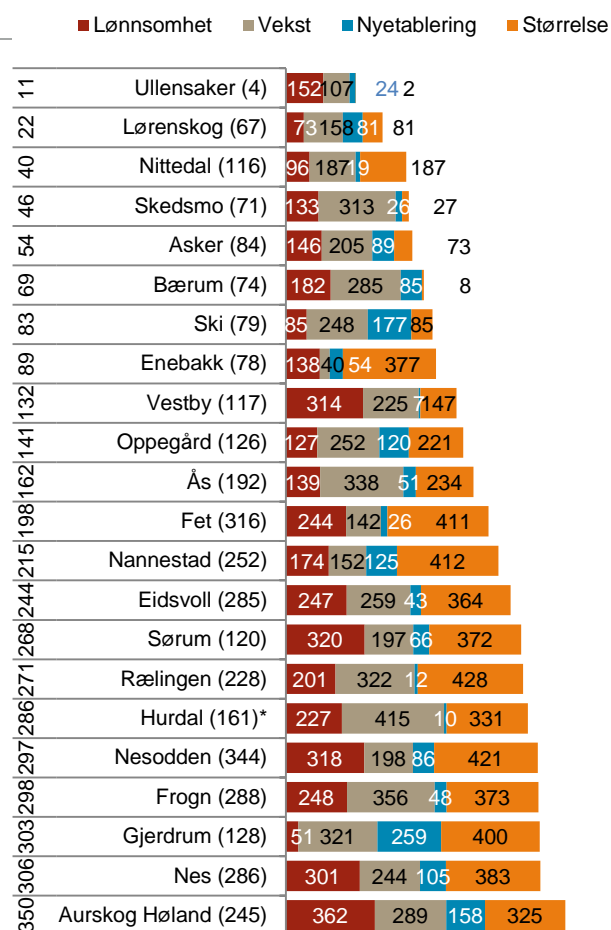
Ullensaker var best av kommunene i Akershus i siste NæringsNM. Det er ingen overraskelse. Ullensaker gjør det alltid bra i NæringsNM, og har sju plasseringer på topp ti siden 2012. Ullensaker er fjerde beste kommune i NæringsNM for de siste ti årene samlet.

Lørenskog, Nittedal og Skedsmo ble også blant de 50 beste kommunene i NæringsNM siste år.

Kommuner som Asker, Bærum, Ski og Enebakk var rangert mellom 50 og 100.

De andre kommunene i Akershus taper på å ha lite næringsliv, og blir lavt rangert for næringslivets størrelse. Det er ikke så lett å gjøre noe med på kort sikt.

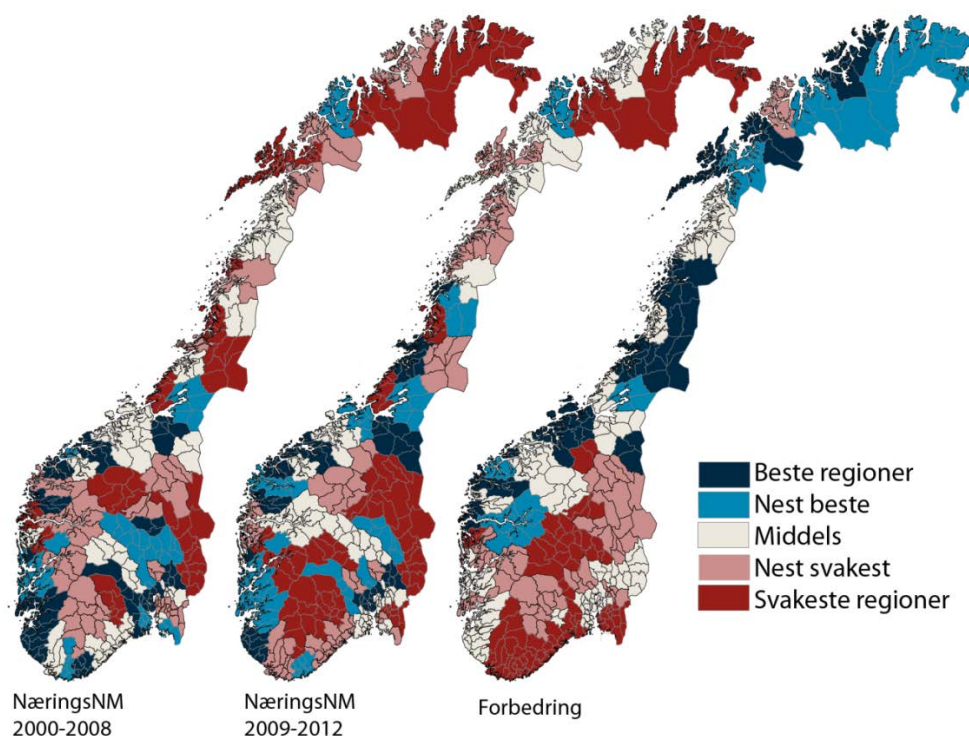
De kommunene som ble rangert bedre enn 100 i Akershus i siste NæringsNM er også de som har gjort det best i NæringsNM for de siste ti årene samlet.

Figur 56: Kommunene i Akershus sine resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 428 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

5.6.1 NæringsNM før og etter finanskrisen

Finanskrisen som startet i 2008, representerer et veiskille i den regionale utviklingen i Norge og har påvirket næringsutviklingen ulikt i de forskjellige regionene.

Figur 57: Kart som viser regionenes sammenlagte resultat i NæringsNM i perioden 2000-2008 til venstre, sammenlagte resultater fra perioden 2009-2012 i midten, og regionenes forbedring i siste periode til høyre.

I kartene over har vi vist hvordan regionene gjorde det i NæringsNM i perioden 2000 til 2008 i kartet til venstre. I midten ser vi hvordan regionene presterte i NæringsNM i perioden 2009-2012, det vil si etter finanskrisen.

Forskjellen mellom disse to periodene blir ganske tydelig i det siste kartet, der vi har illustrert regionenes endring i rangering i NæringsNM i disse to periodene. Ingen regioner i de åtte fylkene på Østlandet eller de to Agderfylkene har hatt fremgang i NæringsNM. Samtidig er de fleste av regionene med sterk tilbakegang lokalisert på Østlandet eller i Agder.

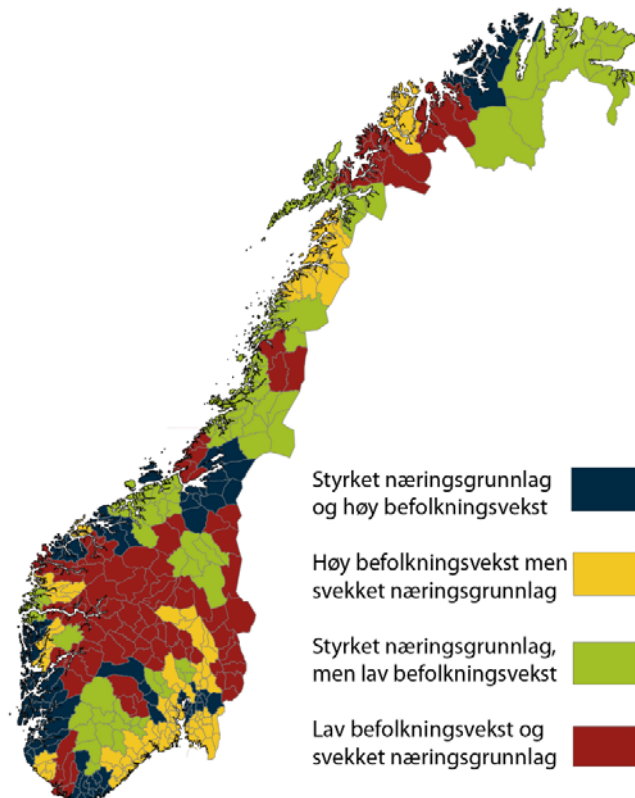
Samtlige regioner som har hatt forbedring i NæringsNM er lokalisert på Nord-Vestlandet, Trøndelag eller Nord-Norge. Rogaland og ytre deler av Hordaland framstår som uendret, ettersom de var blant de beste regionene også før finanskrisen, og dermed har det ikke vært rom for forbedring.

Finanskrisen ser dermed ut til å ha rammet næringslivet på Østlandet og Agder hardere enn i resten av landet. Eksportrettet industri har hatt vanskelige kår etter finanskrisen, for eksempel i sektorer som bildeler og papir, og det har gitt negative impulser på mange industristeder på Østlandet. Noen av de mest sentrale regionene på Østlandet, som Romerike, Akershus Vest, Drammensregionen og Kongsberg har likevel fremdeles et sterkt næringsliv. Akershus Vest og Kongsberg er regioner med mye olje- og gassrelatert virksomhet.

Vestlandet har mer olje- og gassrelatert virksomhet som har dratt nytte av stadig høyere investeringsnivå på sokkelen, mens Nord-Norge har fått positive impulser fra høy produksjon og gode priser på fisk, samt økende aktivitet innenfor olje- og gassutvinning.

5.7 Næringsdrevet eller befolkningsdrevet vekst?

Regionenes næringsstetthet, som er målt som antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av befolkning, har utviklet seg forskjellig. Noen regioner får økt næringsstetthet ved at næringslivet har en høyere vekst enn befolkningen, og får etter hvert styrket sitt næringsgrunnlag. De mest vellykkede av disse regionene har også høyere befolkningsvekst enn gjennomsnittet, samtidig som de har fått styrket næringsgrunnlaget. I andre regioner øker folketallet raskere enn antall arbeidsplasser i næringslivet, og disse har da fått et svekket næringsgrunnlag. Mest sårbare er regioner som kombinerer svak befolkningsvekst med svekket næringsgrunnlag.

Figur 58: Regionene i Norge, fordelt etter om de har over eller under gjennomsnittlig befolkningsvekst (median av regionene), og om de har økt eller svekket næringsgrunnlag, målt som endring av næringsstetthet fra 2000 til 2012.

Mange regioner på Vestlandet og i Trøndelag har siden 2000 fått styrket næringsgrunnlag samtidig som befolkningsveksten har vært over middels av regionene. De indre strøkene på Vestlandet har imidlertid både svak befolkningsutvikling og svekket næringsgrunnlag.

På Østlandet har regioner som Nedre Romerike, Follo og Akershus Vest fått økt næringsstetthet sammen med høy befolkningsvekst, men den økte næringsstettheten har skjedd på bekostning av næringsstettheten i Oslo. Mange regioner på Østlandet har høy befolkningsvekst, men har etter

hvert stadig lavere næringsstetthet. Dermed har sysselsettings-andelen falt. Kongsberg/Numedal har imidlertid oppnådd kombinasjonen av høy befolkningsvekst med styrket næringsgrunnlag.

Mange regioner i Nord-Norge har lav befolkningsvekst, men også samtidig et styrket næringsgrunnlag. Alle regionene i Finnmark har fått styrket sitt næringsgrunnlag etter 2000.

6. Innovasjon

Innovasjon er et sentralt begrep for å forklare global vekst. Nye produkter og forbedrede prosesser skaper økonomisk vekst. Det er derfor interessant å forsøke å måle regionale variasjoner i næringslivets innovasjon. Kan slike forskjeller være med på å forklare hvorfor regionene har ulik næringsutvikling?

Statistisk Sentralbyrå gjennomfører regelmessig en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet, som vi har fått tilgang til. Siste utgave av denne undersøkelsen ble gjennomført i 2010 og omfattet 6 595 foretak. Mange av disse hadde virksomhet i flere bransjer og kommuner, og hadde til sammen 10 870 bedrifter. Undersøkelsen har en rekke spørsmål om FoU, innovasjon og samarbeid. Vi har konsentrert oss om spørsmål som går direkte på om bedriftene faktisk har gjennomført innovasjoner.

Tabell 16: Spørsmål fra innovasjonsundersøkelsen som er brukt i innovasjonsmålingen.

	Tekst: Verdi lik 1 hvis...	Kort navn	Vekt
Produkt-innovasjon	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden 2008-2010	Vare	2
	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester i perioden 2008-2010	Tjeneste	2
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for markedet i perioden 2008-2010	Nytt for markedet	4
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for verdensmarkedet i perioden 2008-2010	Nytt i verden	4
Prosess-innovasjon	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller fremstilling av varer og tjenester i 2008-2010	Metode	2
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester i 2008-2010	Distribusjon	1
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT i 2008-2010	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: vesentlige endringer i design (utseende/utforming) av en vare eller tjeneste	Design	1
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye media eller nye måter for promotering av produktet	Media	1
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de spørsmålene som danner grunnlag for indikatorer for innovasjon i regioner og fylker. De er samlet i tre typer av innovasjon: Produktinnovasjon, prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Det er også definert vekt for hvert av spørsmålene, som vi bruker når vi skal lage en samlet indeks for innovasjon. Vektingen er skjønnsmessig, og baserer seg på at noen av spørsmålene intuitivt virker å være viktigere enn andre. Spørsmål om produktinnovasjoner er nye for markedet og om produktinnovasjonene er nye for verdensmarkedet er tillagt størst vekt. Spørsmål om nye måter for produkt plassering eller nye metoder for prising er gitt lavest vekt.

6.1 Innovasjonsfrekvens

Den enkleste og mest direkte metoden å måle regional innovasjon på er å se på andelen, eller frekvensen, av bedrifter som oppgir å ha gjennomført innovasjoner av de 11 ulike typer, basert på de 11 spørsmålene i tabellen på forrige side.

Tabell 17: Andel av bedriftene som oppgir ulike typer av innovasjon.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Innovasjons-grad
1	Sør-Trøndelag	697	17,8	11,3	20,8	8,6	12,8	3,7	7,7	14,3	14,5	10,3	7,0	264,8
2	Nord-Trøndelag	258	15,9	13,6	18,2	4,3	14,7	4,7	9,7	17,8	14,7	17,1	12,0	257,6
3	Oslo	1683	15,3	13,8	20,1	7,4	9,2	5,9	9,3	14,9	15,4	11,0	9,0	257,3
4	Vestfold	452	20,1	8,2	20,4	6,9	9,1	4,0	7,1	15,0	16,6	9,5	6,9	249,6
5	Telemark	349	16,6	10,9	18,1	6,6	17,8	7,4	10,0	11,5	12,6	7,2	5,2	248,3
6	Sogn og Fjordane	280	12,1	12,9	13,6	5,0	19,6	7,9	13,2	18,2	17,5	13,6	5,0	247,9
7	Møre og Romsdal	690	18,6	8,1	20,0	7,1	12,3	5,4	9,1	12,6	13,2	9,1	6,8	247,2
8	Hordaland	1032	16,3	11,3	18,0	7,5	10,7	4,9	9,8	14,2	14,0	10,6	8,2	245,1
9	Buskerud	527	17,5	8,9	18,0	8,3	13,1	5,5	9,3	12,0	14,0	6,8	6,3	243,7
10	Troms	324	12,3	14,2	19,4	5,6	12,7	7,4	9,6	11,4	15,4	10,8	9,3	243,7
11	Akershus	934	17,5	10,4	18,8	7,4	9,0	5,2	8,7	13,5	15,4	9,1	6,7	242,8
12	Østfold	509	18,5	8,1	18,1	5,5	12,2	4,3	7,3	14,7	14,7	10,6	7,3	236,4
13	Oppland	342	14,0	8,8	17,3	5,0	13,7	4,1	9,9	14,6	14,0	10,8	9,1	229,2
14	Aust-Agder	220	18,2	5,5	17,3	7,3	15,5	1,4	6,4	13,6	10,5	7,3	3,2	227,0
15	Rogaland	1110	14,5	8,8	15,8	7,1	10,2	3,7	10,3	11,4	11,2	8,3	5,9	213,6
16	Nordland	530	10,2	9,4	14,5	4,2	10,9	5,5	10,9	9,2	11,9	8,3	6,0	189,8
17	Vest-Agder	391	11,5	7,9	12,0	5,6	12,8	4,9	7,4	10,5	9,5	7,4	6,4	184,7
18	Hedmark	393	13,2	7,4	13,2	1,0	10,7	2,3	6,1	11,5	12,0	6,9	6,1	169,3
19	Finnmark	149	8,1	8,7	14,8	3,4	9,4	8,7	4,7	5,4	10,7	4,7	2,0	163,1

I tabellen over ser vi hvordan andelen av innovative bedrifter varierer mellom fylker, for de 11 ulike innovasjonstypene. Vi ser også resultatet av en samlet indeks for innovasjon til slutt, der vi har brukt vektene fra tabellen på forrige side.

Målt på denne måten er det Sør-Trøndelag som har høyest andel innovative foretak, fulgt av Nord-Trøndelag, Oslo og Vestfold. Finnmark, Hedmark og Vest-Agder har lavest andel innovative bedrifter.

Akershus kommer ut som nummer 11 av fylkene på denne rangeringen. Akershus har mange bedrifter med produktinnovasjoner i form av nye varer, og mange av disse er oppgitt til å være produkter som er nye på verdensmarkedet. Det er forholdsvis lite prosessinnovasjon blant bedriftene i Akershus. Det er imidlertid lite som skiller fylkene fra rangeringsnummer fire til 11, så forskjellene mellom disse fylkene er antakelig ikke signifikante.

6.1.1 Innovasjonsfrekvens – enbedriftsforetak og flerbedriftsforetak

Et kompliserende forhold er at vi har en del foretak som har bedrifter i flere kommuner. Store industriforetak som f.eks. Hydro, Orkla og Statoil har virksomhet i en rekke kommuner. I tallene på forrige side har vi regnet hver enkelt bedrift i slike flerbedriftsforetak som innovative dersom foretaket har oppgitt å ha innovasjon. Spørsmålet er om ikke statistikken over innovasjon i enbedriftsforetakene er et bedre mål på regional innovasjon, enn statistikk som tar med avdelinger av større foretak. Hvis vi tar ut en tabell som på forrige side, men bare med enbedriftsforetak får vi følgende tall:

Tabell 18: Andel av enbedriftsforetakene som oppgir ulike typer av innovasjon.

Rang	Fylke	N	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Innovasjons grad
1	Møre og Romsdal	329	22,2	7,0	22,5	7,6	15,2	4,3	7,3	14,0	12,5	7,3	5,5	267,5
2	Sør-Trøndelag	311	17,7	9,6	22,8	9,0	13,5	2,9	5,8	13,5	12,9	9,0	5,8	265,0
3	Hordaland	484	18,4	8,5	19,6	9,1	10,7	4,1	9,7	13,2	11,8	10,5	8,9	251,9
4	Oslo	990	13,1	13,3	20,2	7,4	6,9	5,1	8,3	13,7	14,2	11,4	9,8	242,6
5	Akershus	496	18,1	7,9	19,6	9,3	7,9	3,6	7,3	12,1	12,5	8,9	6,5	238,3
6	Buskerud	284	19,0	5,6	18,0	9,5	10,9	3,2	3,9	12,0	13,0	8,5	7,4	232,9
7	Vestfold	253	19,8	6,7	18,6	7,1	8,7	2,4	6,3	13,8	12,6	8,7	7,9	230,4
8	Aust-Agder	129	19,4	4,7	17,8	7,8	10,9	0,8	2,3	14,7	10,1	7,8	3,1	220,2
9	Oppland	182	14,8	5,5	15,4	6,6	11,0	2,2	6,6	10,4	12,1	6,6	7,7	199,5
10	Sogn og Fjordane	124	11,3	8,1	15,3	3,2	13,7	1,6	5,6	13,7	16,1	7,3	8,1	198,8
11	Nord-Trøndelag	129	16,3	5,4	14,7	3,1	14,0	3,1	4,7	12,4	11,6	8,5	9,3	195,7
12	Telemark	177	14,1	7,9	13,6	5,1	11,9	4,0	6,2	10,2	11,3	7,9	6,8	191,5
13	Østfold	260	16,5	4,6	15,4	5,0	9,2	1,9	3,8	10,4	11,5	8,1	6,5	187,7
14	Rogaland	538	14,1	6,1	14,5	6,1	8,9	2,2	6,5	11,0	8,6	5,9	4,8	185,5
15	Vest-Agder	181	11,6	6,1	10,5	5,5	11,0	3,3	4,4	13,3	9,9	5,5	6,1	171,5
16	Nordland	209	11,5	8,1	12,4	2,9	10,5	1,9	7,7	10,5	10,5	10,0	4,8	170,1
17	Troms	147	10,9	8,8	13,6	4,1	8,8	3,4	4,8	8,2	8,2	6,8	5,4	166,7
18	Hedmark	159	8,8	5,7	10,7	0,6	8,2	1,3	3,8	8,8	10,1	6,3	5,7	129,2
19	Finnmark	73	4,1	2,7	6,8	0,0	5,5	1,4	2,7	5,5	4,1	4,1	2,7	74,7
	Norge	5455	15,6	8,1	17,5	6,8	9,9	3,3	6,5	12,2	11,9	8,6	7,0	207,4

Når vi bare måler innovasjonsgraden i foretak som bare har virksomhet på ett sted, får vi en litt annen rangering, enn vi fikk når vi tok med flerbedriftsforetakene. Nå er det Møre og Romsdal som har høyest innovasjonsgrad, foran Sør-Trøndelag og Hordaland. Finnmark, Hedmark og Troms kommer nederst.

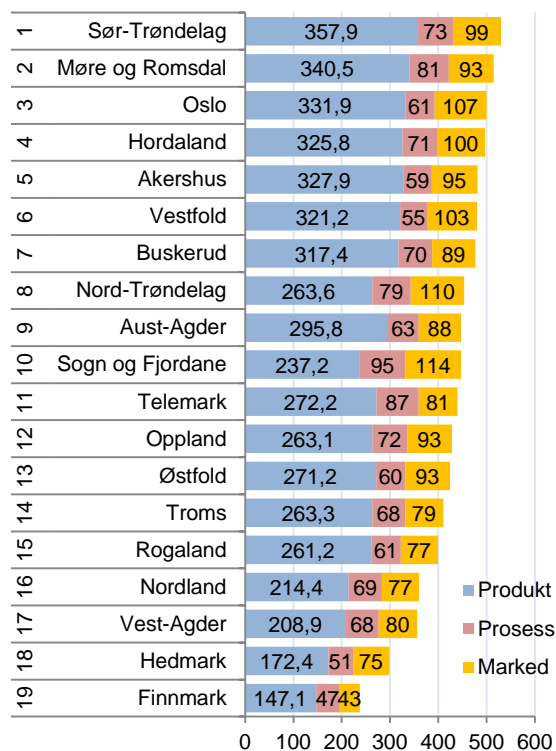
Akershus kommer på femte når vi bare måler innovasjonsandelen av enbedriftsforetakene i fylket. Nå er bedriftene i Akershus nest best på den flatterende indikatoren «produktinnovasjon med produkt eller tjeneste som er ny på verdensmarkedet».

6.1.2 Innovasjonsgrad fylker

Hvis vi skal foreta en rangering av fylkene når det gjelder andeler innovative foretak, kan vi kombinere resultatene fra de to tabellene vi har vist i de foregående sidene. Vi får da en rangering som vist i figuren til høyre. Sør-Trøndelag har den høyeste innovasjonsgraden, fulgt av Møre og Romsdal og Oslo.

Figuren illustrerer også at det er liten forskjell mellom fylkene, bortsett fra Finnmark og Hedmark som har en del lavere frekvens av innovative foretak. Når det er lite som skiller fylkene, vil rangeringen bli ganske sterkt påvirket av valg av indikatorer.

Akershus kommer ut som nummer fem på denne rankingen, som vi mener er mest hensiktsmessig for å rangere områder med hensyn til andel innovative foretak.

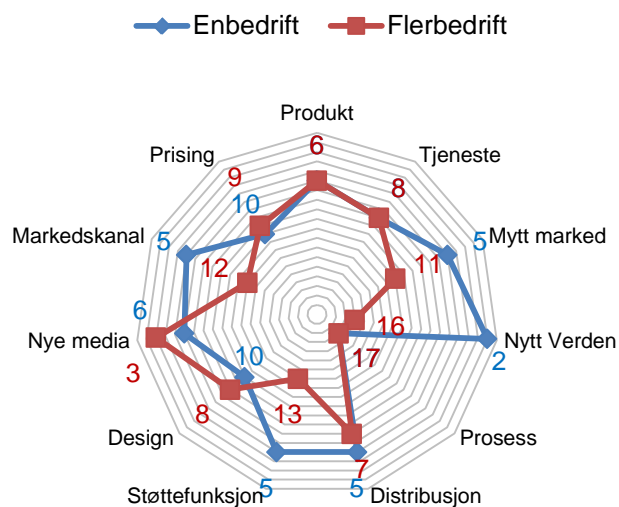

Figur 59: Innovasjonsgrad i fylkene

I figur 60 kan vi se hvor Akershus skårer godt og dårlig for de 11 innovasjonstypene, for henholdsvis de lokale enbedriftsforetakene, og for sine avdelinger av større foretak med virksomhet flere steder.

Bedriftene som hører til i Akershus alene, har over middels andel med produktinnovasjoner i form av nye varer og tjenester, også de som er nye for markedet og ikke bare for bedriften, og er det en høy andel som oppgir at de nye varene og tjenestene er nye for verdensmarkedet. Det er lite prosessinnovasjon i form av nye produksjonsmetode.

De bedriftene som hører til større foretak med virksomhet flere steder har gjennomgående lavere andeler av innovasjon i forhold til flerbedriftsforetak i andre fylker.

Figur 60: Rangering for Akershus for de ulike innovasjonstypene.

6.1.3 Innovasjonsgrad i regionene

Andelen innovative bedrifter varierer ikke så mye mellom fylker, men variasjonene er sterkere mellom regioner. For regionene har vi i tillegg til frekvensen av innovative bedrifter i undersøkelsen også regnet ut hvor stor andel de innovative bedriftene utgjør av samlet sysselsetting. Resultatene av denne utregningen er vist i siste kolonne i tabellen under. Noen regioner er slått sammen på grunn av lavt antall bedrifter som er med i undersøkelsen, slik at det er 80 regioner som er rangert.

Tabell 19: Andel innovative bedrifter for de ulike innovasjonstypene, blant regionene på Østlandet. Samlet rang for frekvens, og rang for andel av samlet sysselsetting innen innovative bedrifter helt til høyre. Rangeringen er gjort gjennom å kombinere andel av innovative bedrifter og andel av sysselsatte i innovative bedrifter.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt i Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markeds-kanal	Prising	Rang frekvens	Rang veid syss
2	Kongsberg/Numedal	29,0	9,9	26,8	22,7	28,1	6,1	11,8	14,4	10,8	10,8	6,4	14	1
3	Midt-Buskerud	54,9	19,7	46,5	14,0	40,8	14,0	5,7	54,9	54,9	14,0	7,0	1	40
5	Halden	21,5	14,9	27,6	13,0	25,4	2,2	6,3	25,4	29,2	25,1	16,6	15	2
6	Akershus Vest	29,2	20,2	31,8	15,3	16,3	8,1	11,6	19,6	21,4	11,0	10,1	11	4
14	Gjøvikregionen	29,7	9,5	31,2	10,5	21,1	3,3	10,7	25,4	17,7	13,1	16,2	19	13
18	Oslo	22,6	21,0	30,9	11,4	13,2	8,7	13,8	22,3	23,2	17,0	14,1	18	20
19	Ringerike/Hole	28,0	12,8	27,2	4,9	26,5	12,8	18,9	11,8	8,3	3,4	4,9	34	9
20	Midt-Telemark	26,8	14,6	34,1	7,3	34,1	12,2	7,3	21,9	39,0	19,5	0,0	9	43
21	Nedre Glomma	32,0	11,6	30,3	10,7	15,2	5,4	10,7	19,9	21,4	12,2	8,6	22	18
24	Sandefjord/Larvik	27,7	16,5	29,3	6,9	16,0	5,9	12,8	21,8	27,7	13,8	10,1	23	25
25	Tønsbergregionen	30,2	8,8	28,7	13,5	11,7	5,5	8,9	20,5	19,7	13,7	11,5	27	23
27	Grenland	25,6	16,6	25,8	8,3	23,0	11,8	14,9	17,2	19,6	12,1	8,4	28	24
30	Drammensregionen	27,4	12,5	28,0	12,4	15,2	5,5	11,3	20,0	21,7	11,4	10,2	26	35
32	Nedre Romerike	29,4	6,6	28,8	10,6	13,3	5,6	17,3	19,7	20,4	13,9	10,6	29	36
34	Fjellregionen	20,8	19,5	33,8	0,0	19,5	6,5	9,1	24,7	24,7	27,3	6,5	24	53
40	Lillehammerregionen	12,9	15,8	23,9	1,9	18,7	9,1	20,1	21,8	23,9	20,9	15,1	42	37
43	Vest-Telemark	22,4	9,4	22,4	13,0	21,3	0,0	11,8	19,4	15,9	13,0	19,4	36	66
48	Mossregionen	19,5	7,5	22,0	3,6	12,0	9,5	9,5	20,9	21,5	20,4	11,4	49	42
49	Follo	19,8	10,2	23,5	5,7	10,1	7,6	15,2	21,3	21,3	15,1	12,6	45	58
55	Hamarregionen	21,6	10,5	22,1	2,2	14,0	3,4	10,5	15,4	17,9	7,8	5,6	57	45
56	Øvre Romerike	17,7	9,4	19,9	5,9	7,4	4,3	8,8	19,0	24,9	15,4	4,4	58	46
58	Glåmdal	18,8	9,8	19,3	1,2	18,2	0,0	4,9	17,3	22,2	8,9	13,5	64	50
60	Indre Østfold	26,1	5,5	16,8	3,8	20,6	1,8	5,5	13,0	16,4	12,7	9,3	65	55
62	Øst-Telemark	18,0	6,6	18,0	11,4	24,7	4,8	7,2	6,6	10,9	6,6	8,5	56	64
65	Hadeland	11,8	22,2	28,1	0,0	0,0	22,2	22,2	11,4	11,8	5,9	5,9	53	68
68	Gudbrandsdal	13,6	12,2	15,2	7,6	16,7	0,0	10,5	10,3	22,6	16,5	13,6	66	59
69	Valdres	13,1	0,0	13,1	7,5	31,8	13,1	20,6	13,1	20,6	7,5	0,0	60	77
76	Hallingdal	2,9	4,4	4,4	2,9	8,8	10,3	5,9	7,4	26,5	23,5	19,1	76	65
79	Sør Østerdal	7,9	1,2	2,4	0,0	10,2	0,0	0,0	6,7	4,8	6,7	14,0	79	69

Kongsberg/Numedal er rangert høyest av regionene på Østlandet, og som nummer to av alle regioner i landet.

Akershus Vest blir rangert som nummer seks av de 80 regionene. Det er en høy andel av bedrifter i Akershus Vest med produktinnovasjoner som er nye for verdensmarkedet.

Nedre Romerike er rangert noe bedre enn middels, som nummer 32. Follo og Øvre Romerike er rangert under middels, som henholdsvis nummer 40 og 56.

6.2 Innovasjonsklima

Andelen av innovative foretak varierer ganske sterkt mellom ulike bransjer. I en bransje som produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter oppgir over 65 prosent av foretakene at de har introdusert nye produkter på markedet, mens i andre bransjer er andelen null. Samtidig øker sannsynligheten for at bedriften er innovativ med størrelsen til bedriften. Dermed vil en region som har mange bedrifter i bransjer med høy innovasjonsgrad naturlig få en høyere andel innovative bedrifter, mens regioner med mange bedrifter i bransjer med lav andel innovative bedrifter vil sannsynligvis få lave andeler med innovative bedrifter. Vi kan måle andelen innovative bedrifter i regionene, der vi samtidig korrigerer for ulikheter i bransjestruktur og fordeling mellom små og store bedrifter. Da får vi et uttrykk for om regionen har høy eller lav andel innovative foretak gitt sin bransje- og størrelsesstruktur. Vi kaller dette for *innovasjonsklima*^{vi}. Vi konsentrerer oss om enbedriftsforetakene i denne analysen. Resultatene av denne analysen er gitt i tabellen under.

Tabell 20: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Oslo er referansefylke, og har derfor verdien 0 for alle indikatorene. Tallene måler sannsynligheten for innovasjon i forhold til Oslo.

Rang	Fylke	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markeds-kanal	Prising	Indekstall
1	Møre og Romsdal	0,3	0,3	0,3	0,1	0,7	0,2	0,4	0,1	0,1	-0,2	-0,3	4,8
2	Hordaland	0,2	0,2	0,1	0,3	0,4	0,2	0,7	0,1	0,0	0,2	0,3	4,7
3	Sør-Trøndelag	0,2	0,2	0,3	0,3	0,7	-0,3	0,0	0,1	0,1	-0,1	-0,4	4,5
4	Buskerud	0,2	-0,1	0,0	0,3	0,4	0,1	-0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	2,9
5	Akershus	0,2	-0,2	0,0	0,2	0,2	-0,2	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	0,9
6	Oppland	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4	-0,3	0,4	-0,1	0,0	-0,4	0,0	0,9
7	Sogn og Fjordane	-0,3	0,5	0,0	-0,6	0,7	-0,6	0,3	0,3	0,4	-0,2	0,2	0,2
8	Oslo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9	Nordland	-0,2	0,6	-0,1	-0,5	0,3	-0,4	0,7	0,1	0,0	0,2	-0,3	-0,7
10	Telemark	-0,2	0,3	-0,4	-0,4	0,5	0,3	0,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	-1,6
11	Rogaland	0,0	-0,2	-0,2	-0,2	0,2	-0,3	0,3	0,1	-0,3	-0,3	-0,3	-2,2
12	Troms	-0,2	0,3	-0,2	-0,2	0,1	0,1	-0,1	-0,3	-0,3	-0,2	-0,3	-2,3
13	Vestfold	0,0	0,0	-0,2	-0,3	0,0	-0,4	0,2	0,1	0,0	-0,1	0,1	-2,3
14	Nord-Trøndelag	0,0	0,1	-0,2	-0,9	0,6	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	0,4	-2,4
15	Aust-Agder	0,2	-0,4	0,0	0,1	0,3	-1,4	-0,9	0,1	-0,2	-0,2	-1,0	-2,7
16	Vest-Agder	-0,3	0,1	-0,5	-0,2	0,3	0,1	-0,1	0,2	-0,2	-0,4	-0,1	-2,7
17	Østfold	0,0	-0,2	-0,2	-0,3	0,2	-0,5	-0,3	-0,1	0,1	0,0	0,0	-3,0
18	Hedmark	-0,8	-0,1	-0,6	-2,3	0,0	-1,0	-0,4	-0,4	-0,2	-0,4	-0,3	-16,2
19	Finnmark	-1,0	-0,8	-0,7	-17,7	-0,3	-0,7	-0,3	-0,6	-1,0	-0,9	-1,1	-82,0

Møre og Romsdal er rangert best av fylkene når det gjelder innovasjonsklima, foran Hordaland, Sør-Trøndelag og Buskerud. Finnmark og Hedmark kommer ut klart svakere enn de andre fylkene. Det er forholdsvis jevnt mellom de andre fylkene.

Akershus er rangert som nummer fem, samme rangering som når vi bare målte andelen innovative bedrifter. Næringslivet i Akershus har dermed en forholdsvis høy tilbøyelighet til å være innovative, også korrigert for bransje- og størrelse.

6.2.1 Innovasjonsklima i regionene

Vi kan bruke samme metode for å beregne innovasjonsklima i regionene. Vi tar da utgangspunkt i rangeringer for hver enkelt innovasjonstype. Resultatene for regionene på Østlandet er vist i tabellen under.

Tabell 21: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Oslo er referanseregion. Tallene i tabellen viser rangering for hver av indikatorene fra 1=beste region til 80=dårligste region.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distri-busjon	Støtte-funk.	Design	Nye media	Markeds-kanal	Prising	Indekstall	Rang 2008
3	Midt-Buskerud	2	16	18	17	11	2	75	2	1	39	55	327	1
9	Fjellregionen	30	2	3	70	3	9	22	4	4	1	35	423	9
11	Midt-Telemark	45	5	10	24	10	50	14	6	41	48	77	436	26
14	Nedre Romerike	13	55	17	10	37	39	6	19	40	27	27	468	3
15	Drammensregionen	19	30	20	9	52	44	41	20	25	28	19	492	23
16	Gjøvikregionen	18	33	22	5	36	47	33	25	47	57	22	499	19
23	Vest-Telemark	34	37	32	3	68	57	72	16	42	20	6	634	68
26	Lillehammerregionen	51	28	16	71	29	4	2	21	19	13	13	649	31
27	Sandefjord/Larvik	35	14	36	40	48	31	16	30	20	32	34	658	53
28	Akershus Vest	16	34	28	15	47	28	56	56	51	46	52	662	21
33	Gudbrandsdal	59	17	45	4	28	70	24	76	22	37	28	705	64
35	Grenland	29	27	48	41	24	16	17	50	32	24	40	713	56
37	Oslo	37	38	34	30	56	29	42	44	37	26	31	743	37
39	Nedre Glomma	20	45	30	28	67	38	43	58	30	40	61	774	55
41	Mossregionen	56	21	46	52	64	20	45	13	27	10	7	801	16
43	Øvre Romerike	50	53	38	31	49	76	36	35	15	21	62	819	51
46	Halden	70	43	51	45	14	79	58	33	5	5	8	853	54
48	Ringerike/Hole	26	40	55	50	9	14	40	62	69	70	65	885	71
49	Kongsberg/Numedal	46	62	52	19	42	35	61	66	46	23	50	895	22
55	Tønsbergregionen	48	60	54	34	60	42	55	55	57	43	16	982	30
56	Follo	57	64	61	38	65	36	31	36	43	36	33	985	58
62	Indre Østfold	41	63	59	44	22	72	62	68	70	69	46	1062	50
66	Valdres	55	79	63	57	1	13	32	67	64	76	78	1070	36
69	Hamarregionen	54	51	53	55	59	45	47	69	55	66	66	1111	20
71	Hallingdal	79	75	78	56	57	10	65	70	19	3	10	1199	63
74	Glåmdal	78	47	69	78	63	77	59	59	33	44	32	1289	66
75	Øst-Telemark	76	54	77	54	54	69	79	74	62	67	23	1295	47
79	Sør Østerdal	74	76	80	66	74	55	76	72	76	65	12	1422	76
80	Hadeland	67	70	75	80	80	74	74	71	39	59	43	1434	42

De regionene på Østlandet med best innovasjonsklima er kanskje noe overraskende Midt-Buskerud, Fjellregionen og Midt-Telemark. Det er regioner som har mange innovative bedrifter når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse.

Nedre Romerike bykser oppover på rangeringen når vi måler andelen innovative bedrifter i forhold til bransje og størrelse. Nedre Romerike er nå rangert som nummer 14 av 80 regioner. Da vi rangerte etter andeler uten bransjjustering var Nedre Romerike nummer 30.

Akershus Vest er nå rangert som nummer 28. Da vi rangerte etter andeler uten bransjjustering var Akershus Vest nummer 6. Den høye andelen av innovative bedrifter i Akershus Vest er dermed dels et utslag av at bransjestrukturen i regionen, men mange bedrifter i bransjer der et er vanlig å ha innovasjon.

Øvre Romerike og Follo er fremdeles rangert under middels av regionene.

6.3 Internasjonalisering

Hvilke fylker har det mest internasjonale næringslivet? Innovasjonsundersøkelsen har også data om hvorvidt bedriftene selger varer og tjenester til utlandet, og om de har sitt hovedmarked utenlands. Det kan vi bruke for å se hvordan tilbøyeligheten til å selge varer og tjenester utenlands varierer mellom fylkene.

I figur 61 ser vi hvordan andelen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands varierer mellom fylkene.

Møre og Romsdal har den høyeste andelen av eksportbedrifter i utvalget. Aust-Agder har den høyeste andelen av bedrifter som har sitt hovedmarked utenlands.

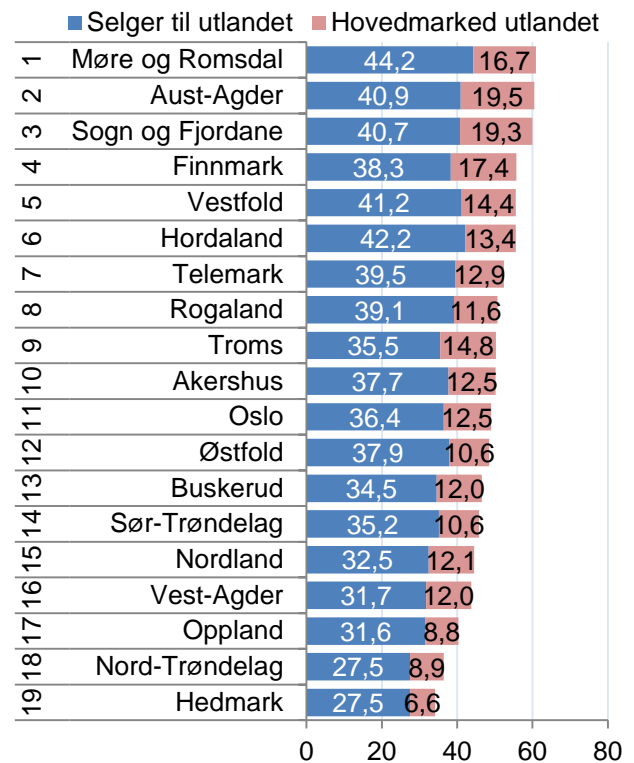
Akershus er rangert helt middels av fylkene som nummer 10, og har dermed middels andel eksportbedrifter av fylkene.

Innovasjonsundersøkelsen er en utvalgsundersøkelse, og vi kan ikke være helt sikre på at utvalget er helt representativt for næringslivet i fylkene.

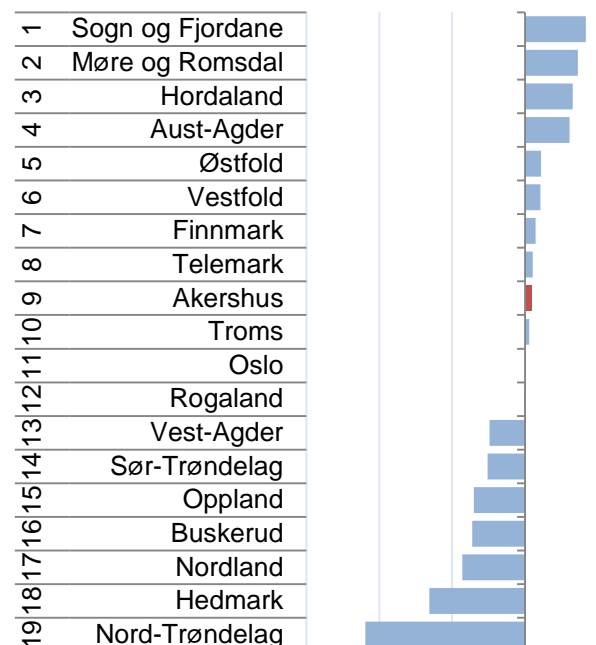
Tilbøyeligheten til å eksportere varierer med hensyn til bransje, der det er noen bransjer som har mye eksport. Det er også flere store bedrifter som eksporterer enn små.

Vi kan derfor måle *eksportklima*^{viii} med å bruke samme metode som vi brukte for å måle innovasjonsklima. Resultatene er vist i figur 62. Her ser vi at Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Hordaland og Aust-Agder har en høyere eksporttilbøyelighet enn de andre fylkene.

Akershus er nå rangert på 9. plass av fylkene. Det er omtrent samme tilbøyelighet til å eksportere i næringslivet i Akershus enn ellers i landet, når vi sammenlikner eksportandelen for samme bedriftsstørrelse og bransje.

Figur 61: Andel av bedrifter i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands.

Figur 62: Eksportklima: Tilbøyelighet til å ha eksport, korrigert for størrelse og bransje.

6.3.1 Internasjonalisering regioner

Andelen av bedrifter som har eksport varierer ganske sterkt mellom regionene.

I figur 63 ser vi hvordan andelen eksportbedrifter varierer i regionene på Østlandet. Halden har den nest høyeste andelen eksportbedrifter, av de bedriftene som har deltatt i innovasjonsundersøkelsen.

Akershus Vest har også en høy eksportandel, og den høyeste andelen av bedrifter som har sitt hovedmarked utenlands på Østlandet.

Næringslivet i de andre regionene har forholdsvis lave eksportandeler.

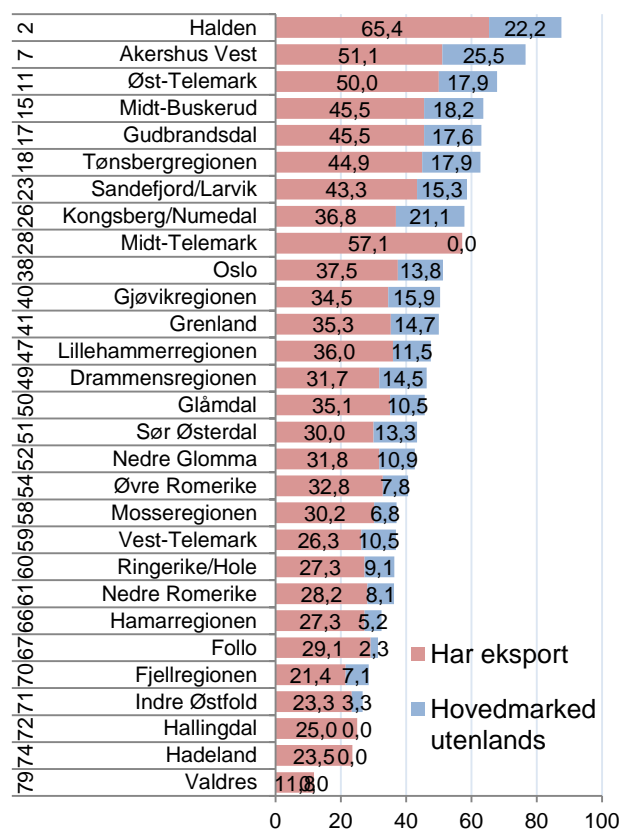
6.3.2 Eksportklime regioner

Når vi måler eksporttilbøyeligheten, korrigerer vi for forskjeller i størrelse og bransje. Da blir rangeringen noe annerledes. Halden har høyest eksporttilbøyelighet av alle regionene i landet.

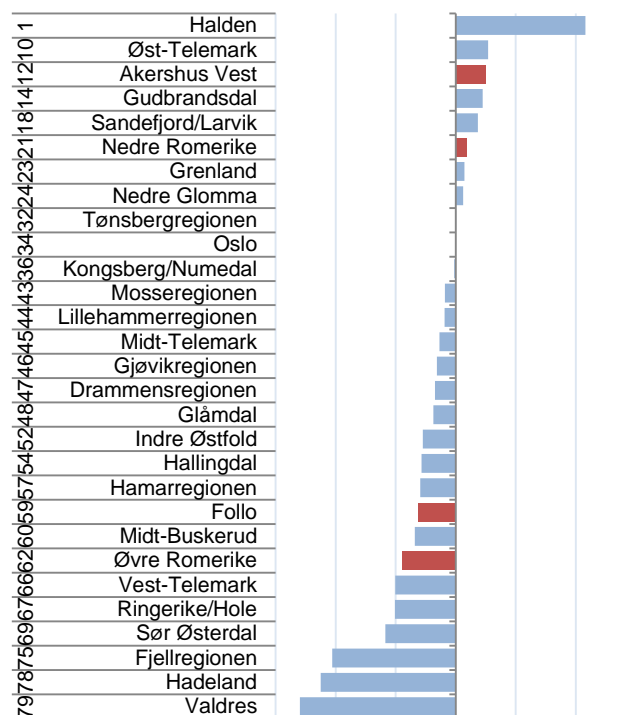
Akershus Vest er fremdeles rangert høyt, som nummer 12 av regionene. Den høye eksportandelen er dermed ikke et utslag av bransjestruktur, men viser en høyere tilbøyelighet for bedriftene til å ha eksport.

Nedre Romerike har også høy eksporttilbøyelighet, selv om andelen eksportbedrifter var lav. Det er dermed bransjestrukturen som gjorde at Nedre Romerike hadde en lav eksportandel.

Follo og Øvre Romerike har lav eksporttilbøyelighet.

Figur 63: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands.

Figur 64: Eksporttilbøyelighet korrigeret for størrelse og bransje i regionene.

6.4 Innovasjonssamarbeid

Innovasjonsundersøkelsen har også detaljerte spørsmål om innovasjonssamarbeid. Det spørres om hvilke typer institusjoner som bedriftene har samarbeid med, og hvor disse samarbeidspartnerne er lokalisert geografisk.

De første vi undersøker er hvor stor andel av bedriftene som har innovasjonssamarbeid, og hvor disse er lokalisert.

Tabell 22: Andel av enbedriftsforetak som oppgir samarbeid, fordelt etter samarbeidspartnerens lokalisering.

Fylke	Regionalt	Norge	Norden	Europa	USA	Kina/India	Andre land	Har samarbeid	SUM utland	N
Sør-Trøndelag	8,7	6,8	3,2	4,2	2,3	0,6	1,9	17,7	12,2	311
Møre og Romsdal	13,7	21,9	4,3	7,3	2,1	1,2	1,8	16,1	16,7	329
Oppland	16,5	15,9	4,4	6,0	5,5	0,5	0,5	15,9	17,0	182
Troms	7,5	9,5	4,1	5,4	2,7	0,7	0,0	15,0	12,9	147
Sogn og Fjordane	24,2	18,5	4,8	6,5	0,8	0,0	0,0	12,1	12,1	124
Akershus	9,9	7,1	5,0	5,8	3,4	3,4	3,2	11,9	21,0	496
Nord-Trøndelag	18,6	12,4	3,1	9,3	3,9	2,3	3,1	11,6	21,7	129
Hedmark	10,1	11,3	4,4	2,5	0,6	0,0	0,6	11,3	8,2	159
Telemark	11,3	18,1	9,6	9,6	1,1	1,7	2,3	11,3	24,3	177
Vest-Agder	13,8	15,5	7,2	8,3	3,3	1,1	2,2	11,0	22,1	181
Rogaland	9,3	10,6	5,0	6,1	3,5	0,9	1,7	11,0	17,3	538
Aust-Agder	14,7	14,7	6,2	10,1	1,6	2,3	3,1	10,9	23,3	129
Hordaland	5,0	6,6	1,9	3,7	1,4	0,6	0,4	10,3	8,1	484
Oslo	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,5	0,7	10,0	3,6	990
Nordland	16,3	10,5	1,0	4,8	1,4	1,0	2,4	9,6	10,5	209
Buskerud	9,2	15,8	7,0	9,5	1,1	0,0	0,7	8,8	18,3	284
Vestfold	8,7	7,9	6,7	9,5	3,2	2,8	4,3	8,7	26,5	253
Østfold	7,7	5,4	5,8	5,0	0,4	1,2	1,2	8,1	13,5	260
Finnmark	6,8	6,8	0,0	1,4	0,0	0,0	1,4	5,5	2,7	73

Fylkene er sortert etter hvor stor andel av bedriftene som har samarbeid. Det er Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal som har høyest andel av bedrifter som har innovasjonssamarbeid. Det kan også være interessant å se hvor mange som har innovasjonssamarbeid med utenlandske partnere. Her er det Vestfold som skårer høyest, fulgt av Telemark og Aust-Agder. Sogn og Fjordane har klart høyest andel som har innovasjonssamarbeid regionalt, mens Oslo har klart lavest andel av regionale partnere. En skulle kanskje tro at bedrifter i Oslo ville hatt mange flere potensielle partnere å samarbeide med enn for eksempel Sogn og Fjordane, så dette er kanskje noe overraskende.

Bedriftene i Akershus har mye innovasjonssamarbeid med andre partnere generelt. De har spesielt ofte innovasjonssamarbeid med partnere i utlandet, men forholdsvis lite samarbeid med partnere i egen region.

6.4.1 Type innovasjonspartner

Det er også interessant å se hvilke typer innovasjonspartnere som bedriftene samarbeider med. I spørreundersøkelsen spørres det om hvorvidt partnere er kunde, leverandør, konkurrent, universitet, FoU-institusjon eller forskningsinstitutt.

Tabell 23: Andel som har innovasjonssamarbeid med ulike typer partnere.

Fylke	Har samarbeid	Eget konsern	Forskningsinstitutt	Konkurrenter	Konsulenter	Kunder	Lab/FoU-foretak	Leverandører	Universiteter
Østfold	8,1	3,1	3,1	0,8	2,3	5,8	3,5	5,4	2,7
Akershus	11,9	4,8	4,2	4,2	4,4	7,1	2,8	6,3	4,0
Oslo	10,0	0,7	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6
Hedmark	11,3	1,9	3,1	2,5	2,5	7,5	2,5	6,3	3,1
Oppland	15,9	7,7	4,4	3,3	6,6	7,7	6,0	8,8	4,9
Buskerud	8,8	5,3	4,9	2,5	4,2	8,8	4,9	8,1	4,6
Vestfold	8,7	8,3	4,0	2,0	4,3	7,1	5,1	9,5	2,8
Telemark	11,3	7,9	7,3	1,1	5,1	10,7	5,1	9,0	7,3
Aust-Agder	10,9	4,7	3,9	7,0	4,7	11,6	3,9	13,2	3,9
Vest-Agder	11,0	7,2	5,5	2,2	4,4	6,6	8,3	9,4	7,7
Rogaland	11,0	4,5	3,3	4,1	4,1	7,2	3,5	6,7	3,7
Hordaland	10,3	2,1	2,3	1,4	2,7	3,1	2,7	3,5	1,9
Sogn og Fjordane	12,1	7,3	4,8	4,0	9,7	10,5	2,4	11,3	4,8
Møre og Romsdal	16,1	7,0	5,5	3,3	4,9	10,6	4,6	10,9	5,5
Sør-Trøndelag	17,7	2,6	3,5	2,9	2,9	6,1	2,3	3,9	3,5
Nord-Trøndelag	11,6	2,3	5,4	2,3	5,4	11,6	3,9	13,2	8,5
Nordland	9,6	3,8	2,9	3,3	1,9	10,5	1,9	7,2	5,7
Troms	15,0	1,4	2,0	2,7	4,1	7,5	2,7	5,4	4,1
Finnmark	5,5	2,7	2,7	0,0	2,7	4,1	1,4	2,7	0,0
<i>Norge</i>	<i>11,4</i>	<i>3,9</i>	<i>3,3</i>	<i>2,5</i>	<i>3,4</i>	<i>6,3</i>	<i>3,1</i>	<i>6,1</i>	<i>3,5</i>

Det er kunder som det er flest som har innovasjonssamarbeid med. 6,3 prosent av utvalget har samarbeid med kundene sine. Dernext er det leverandører som har nest høyest hyppighet, med 6,1 prosent. Universiteter, konsulenter, forskningsinstitutter og FoU-foretak har henholdsvis mellom 3 og 4 prosent av utvalget innovasjonssamarbeid med. Konkurrenter har lavest hyppighet for innovasjonssamarbeid, kanskje ikke så overraskende. Det er likevel 2,5 prosent av bedriftene som har innovasjonssamarbeid med konkurrenter. Samarbeid innen eget konsern er også en kategori. Her er det mange bedrifter som ikke inngår i konsern, slik at av denne andelen er nok ganske høy for de bedriftene som inngår i konserner, naturlig nok.

Det er ganske stor variasjon mellom fylkene når det gjelder hvem bedriftene samarbeider med. Bedriftene i Akershus skiller seg ikke spesielt ut når det gjelder type innovasjonspartner, utenom å ha oftere samarbeid med konkurrenter.

7. Utdanning

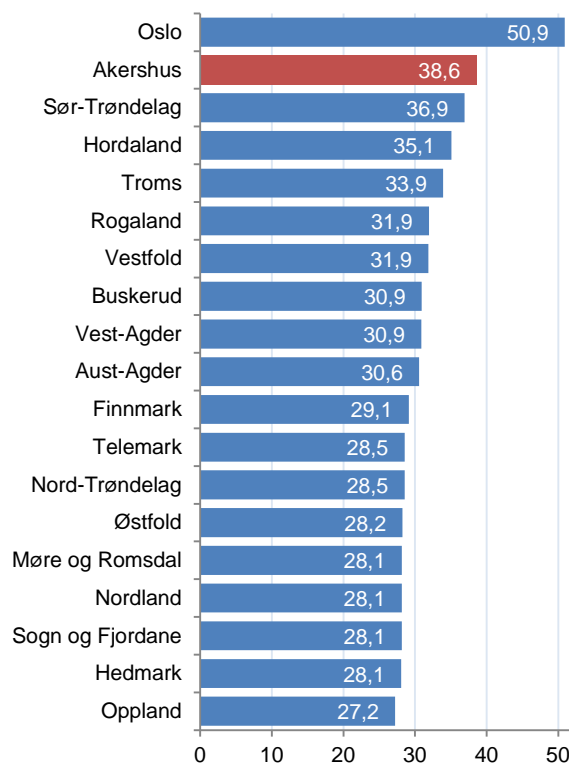
Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Telemarksforskning har fått tilgang til data fra SSB om utdanningsnivå for alle sysselsatte fordelt på arbeids- og bokommune, og etter sektor og næring. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkning, deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

7.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom fylkene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 50,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt.

Etter Oslo er det Akershus, Sør-Trøndelag, Hordaland og Troms som har høyest andel av de sysselsatte med høyere utdanning.

38,6 prosent av befolkningen i Akershus har minst treårig utdanning fra høyskole eller universitet.

Figur 65: Andel av den sysselsatte befolkningen minst tre års utdanning på høyskole eller universitet.

7.1.1 Utdanningsnivå i arbeidsliv og befolkning

På forrige side så vi hvordan utdanningsnivået varierte i den sysselsatte befolkningen. Når vi beregner andelen med høy utdanning etter arbeidssted i stedet for etter bosted, får vi et litt annerledes resultat. Oslo har fremdeles den høyeste andelen med høyere utdanning, men nå er nivået 48 prosent. Det er lavere enn når vi målte etter bosted. Det betyr at andel med høyere utdanning blant de som arbeider i Oslo er lavere enn andelen av de som har arbeid og bor i Oslo. Etter Oslo er det Sør-Trøndelag, Akershus og Hordaland som har det mest kompetansekrevende arbeidslivet.

Akershus er nummer tre av fylkene når det gjelder utdanningsnivå blant som arbeider i fylket. Utdanningsnivået er høyere for de som bor i fylket enn for de som arbeider i fylket.

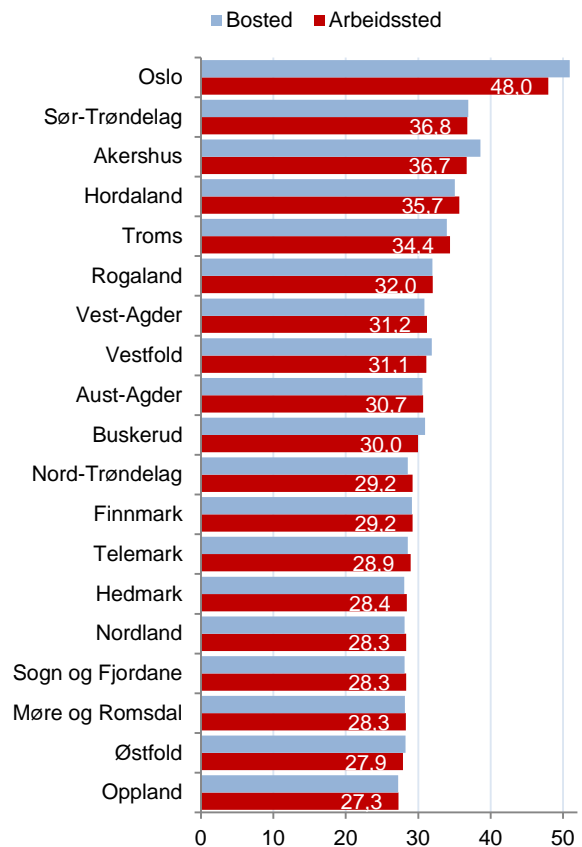
7.1.2 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av fylkene.

Oslo har en ganske mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det samme gjelder Akershus, Buskerud og Vestfold. På Østlandet har Østfold, Hedmark, Oppland og Telemark høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn. Kanskje betyr det at fylker som Oslo, Akershus og Vestfold er attraktive steder som bosted for folk med høyere utdanning? I så fall vil Hedmark og Telemark vært tilsvarende mindre attraktive for personer med høy utdanning. Kanskje har de med høyere utdanning større preferanse for å bo urbant? Eller bedre råd til å bo i de relativt dyrere byene?

På Vestlandet er det Rogaland som har høyere utdanningsnivå blant de som pendler ut, mens de andre fylkene har lavere.

Hvis differansen mellom utdanningsnivå til inn- og utpendlere reflekterer bostedsattraktivitet for personer med høy utdanning er Akershus attraktivt for de med høy utdanning, men mindre attraktivt enn Oslo og Vestfold.

Figur 66: Andel med høyere utdanning av sysselsatte, etter bosted og arbeidssted 2012.

Tabell 24: Andel med høyere utdanning hos pendlere.

	Pendler ut	Pendler inn	Differanse
Østfold	32,0	34,2	-2,2
Akershus	45,0	41,8	3,1
Oslo	51,0	43,0	8,0
Hedmark	29,4	35,9	-6,5
Oppland	29,7	32,6	-2,8
Buskerud	37,7	35,8	1,8
Vestfold	36,1	31,0	5,1
Telemark	30,9	35,4	-4,5
Aust-Agder	34,1	36,9	-2,9
Vest-Agder	32,8	33,5	-0,8
Rogaland	33,9	28,2	5,7
Hordaland	32,2	36,1	-3,9
Sogn og Fjordane	30,8	31,3	-0,5
Møre og Romsdal	29,9	30,1	-0,2
Sør-Trøndelag	40,2	37,8	2,4
Nord-Trøndelag	30,9	41,9	-11,0
Nordland	29,0	32,3	-3,3
Troms	30,7	37,3	-6,7
Finnmark	31,4	33,6	-2,1

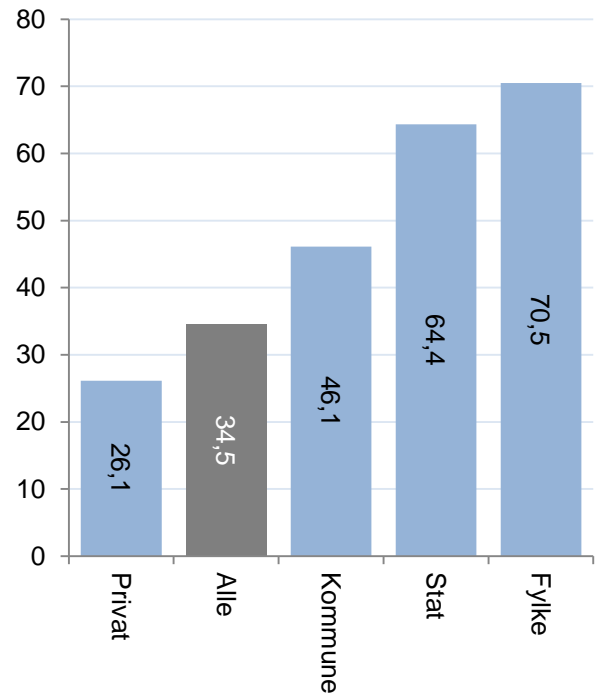
7.1.3 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens 64,4 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning.

Blant kommuneansatte er også utdanningsnivået høyere enn gjennomsnittet. Her har 46,1 prosent av arbeidstakerne høyere utdanning.

Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor. 26,1 prosent av de som jobber i næringslivet har høyere utdanning.

Det har naturligvis stor betydning for den regionale variasjonen i utdanningsnivået. Steder hvor en stor andel av sysselsettingen er i offentlig sektor vil naturlig få et høyere utdanningsnivå i arbeidslivet, og sannsynligvis også i befolkningen.

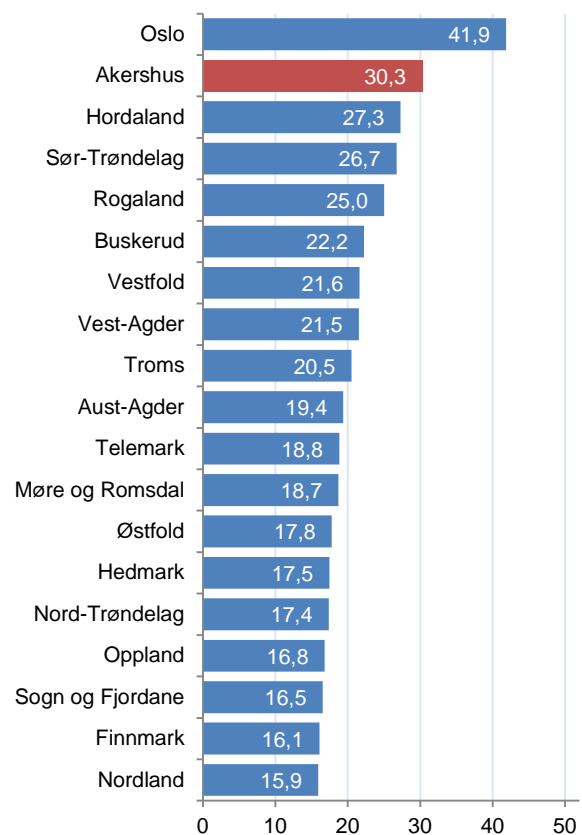
Figur 67: Andel med høyere utdanning etter sektor, 2012.

7.1.4 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av rapporten skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figur 68.

Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sitt næringsliv. 41,9 prosent av de som arbeider i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus, Hordaland og Sør-Trøndelag har også et høyere utdanningsnivå i næringslivet enn tilsvarende tall på landsbasis. Alle de andre fylkene har et lavere utdanningsnivå i næringslivet enn landet som helhet. Umiddelbart kan de synes som om det ikke er spesielt sterk sammenheng mellom utdanningsnivå og innovasjon. Møre og Romsdal, som utmerket seg når vi målet innovasjonsklima og internasjonalisering, er på den nedre halvdel når det gjelder utdanningsnivå.

Akershus er nest best av fylkene når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet. 30,3 prosent av de som arbeider i næringslivet i Akershus har høyere utdanning.

Figur 68: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2012.

7.1.5 Utdanningsnivå regioner

Hvordan varierer utdanningsnivået i næringslivet i regionene? I tabellen under ser vi hvordan utdanningsnivået i regionene på Østlandet har utviklet seg.

Tabell 25: Andel med høyere utdanning i næringslivet i regionene, etter arbeidssted.

Rang 2012	Region	2000	2005	2010	2011	2012	Rang 2000	Forbedring rang
1	Akershus Vest	36,0	40,2	41,9	42,0	45,7	1	0
2	Oslo	33,0	35,6	38,1	38,2	41,9	2	0
3	Kongsberg/Numedal	25,0	27,3	30,1	31,0	34,7	3	0
8	Lillehammerregionen	17,9	19,6	21,2	21,2	23,6	9	1
10	Follo	19,0	20,5	21,0	20,9	23,0	7	-3
12	Tønsbergregionen	16,1	18,3	19,9	20,4	22,7	10	-2
14	Sandefjord/Larvik	14,0	15,7	18,2	18,9	20,8	18	4
15	Ringerike/Hole	13,8	15,0	17,8	18,0	20,6	21	6
16	Halden	15,4	16,8	18,4	18,8	20,5	11	-5
17	Drammensregionen	14,7	16,5	17,8	17,9	20,4	14	-3
19	Hamarregionen	14,1	15,7	18,3	18,6	20,2	17	-2
20	Grenland	13,7	15,6	17,7	18,0	19,6	22	2
22	Nedre Romerike	15,2	16,4	17,1	17,2	19,3	13	-9
23	Mossregionen	13,2	15,4	17,0	16,9	19,2	24	1
27	Midt-Telemark	12,6	13,8	16,2	16,3	18,5	27	0
32	Nedre Glomma	11,7	14,2	16,3	16,2	17,9	33	1
33	Vest-Telemark	10,3	12,4	14,6	15,2	17,8	46	13
36	Øvre Romerike	13,5	13,9	14,8	15,0	17,3	23	-13
40	Sør Østerdal	10,6	12,5	14,7	15,1	16,7	45	5
41	Gjøvikregionen	11,7	13,2	14,9	14,9	16,5	34	-7
47	Fjellregionen	9,9	12,5	13,8	13,9	15,8	53	6
48	Midt-Buskerud	10,7	12,4	14,5	14,2	15,8	42	-6
52	Hadeland	9,5	12,3	14,2	14,3	15,6	55	3
53	Hallingdal	10,3	11,9	13,1	13,1	15,5	48	-5
57	Øst-Telemark	11,2	12,1	13,8	13,6	14,9	38	-19
60	Indre Østfold	9,2	10,9	13,1	13,2	14,4	58	-2
63	Valdres	8,7	10,3	12,5	12,9	14,1	63	0
72	Glåmdal	8,1	9,5	11,6	11,4	13,0	71	-1
79	Midt-Gudbrandsdal	7,4	9,1	10,5	10,2	11,7	76	-3
80	Nord-Gudbrandsdal	7,0	8,4	10,0	10,3	11,5	79	-1

Akershus Vest, Oslo og Kongsberg/Numedal har det høyeste utdanningsnivået av regionene i Norge. Det har de hatt i hvert fall tilbake til år 2000.

Follo har også et relativt høyt utdanningsnivå i næringslivet i forhold til de andre regionene, selv om andelen er lavere enn på landsbasis.

Nedre Romerike og Øvre Romerike har høyere utdanningsnivå enn middels av regionene. Disse to regionene har ikke hatt så sterk økning i utdanningsnivået i næringslivet som andre, og har derfor falt en del på rangeringen siden 2000. Vi vet ikke helt om dette skyldes høy vekst av arbeidsplasser med lav kompetanse, eller om det skyldes lav vekst eller nedgang i kompetansearbeidsplasser. Ettersom det er regioner med god arbeidsplassvekst er det kanskje mest nærliggende å tro at det ha vært en vekst i bransjer med lavt kompetansenivå som har ført til nedgangen i rankingen blant regionene.

7.1.6 Utdanningsnivå i kommuner

Vi kan også se på utdanningsnivået i næringslivet i kommunene.

Tabell 26: Andel med høyere utdanning i næringslivet i kommunene, etter arbeidssted.

Rang 2012	Navn	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Rang 2000	Forbedring rang
1	Bærum	36,8	38,7	39,7	41,2	41,8	42,4	42,3	41,9	42,4	44,5	44,4	44,8	48,6	1	0
4	Asker	33,9	32,9	32,8	33,5	32,8	34,1	34,6	33,3	33,8	34,8	34,9	34,3	37,6	2	-2
9	Nesodden	19,7	19,4	21,4	21,7	21,8	21,8	24,2	22,8	24,1	24,8	24,6	24,9	29,2	17	8
10	Oppegård	26,6	27,3	27,6	29,8	28,8	28,6	28,5	27,7	26,9	27,9	26,8	27,4	28,8	5	-5
23	Frogn	18,0	18,6	19,8	19,8	20,0	21,7	21,4	21,3	21,8	22,8	21,8	22,0	24,8	22	-1
26	Ås	20,3	20,3	21,2	20,6	20,4	21,9	21,8	20,6	20,3	21,9	21,8	22,0	24,2	14	-12
42	Skedsmo	18,0	18,1	18,3	18,7	18,0	18,5	18,6	17,9	18,5	18,8	18,9	19,5	21,2	21	-21
54	Vestby	14,8	15,7	16,6	16,2	16,9	17,6	17,5	16,9	17,8	18,5	17,5	17,4	20,0	45	-9
64	Ski	15,0	14,6	15,4	15,9	15,8	16,0	16,7	16,6	16,8	18,1	18,4	17,7	19,7	44	-20
68	Lørenskog	14,2	14,5	15,1	15,5	15,9	16,6	17,1	16,7	16,8	17,5	17,0	16,9	19,4	52	-16
69	Nittedal	13,7	14,2	14,9	15,0	15,3	16,2	16,7	16,5	16,9	17,7	17,0	17,5	19,4	62	-7
98	Ullensaker	15,6	15,5	15,4	15,2	15,3	15,2	15,0	14,9	14,7	15,6	15,8	15,7	18,0	38	-60
102	Eidsvoll	10,7	11,3	12,3	12,4	12,9	13,2	13,7	13,8	13,8	14,5	14,6	15,5	17,8	143	41
123	Hurdal	12,9	12,7	13,9	12,2	13,9	15,0	14,4	12,1	14,3	15,1	16,3	16,2	16,9	79	-44
137	Gjerdrum	11,2	10,1	9,8	10,7	11,4	11,3	12,9	12,5	12,9	13,8	13,5	13,9	16,5	121	-16
140	Sørum	14,1	13,7	13,7	13,1	12,2	12,8	13,5	12,1	12,2	12,5	13,4	13,2	16,4	55	-85
155	Fet	11,6	11,8	12,0	13,1	12,8	13,5	14,7	13,8	13,7	14,7	14,1	13,5	15,9	110	-45
157	Rælingen	11,7	14,0	13,8	13,6	13,1	14,7	16,2	15,8	13,9	15,0	16,3	14,6	15,8	105	-52
194	Nes	9,2	9,0	8,9	8,7	9,3	10,7	10,9	10,6	10,8	11,6	11,4	12,1	14,9	220	26
222	Nannestad	8,7	8,3	9,5	9,3	7,9	9,3	9,5	9,7	10,8	11,6	11,7	12,1	14,2	240	18
261	Enebakk	9,3	8,3	9,3	9,1	9,6	10,3	10,1	10,5	10,2	11,1	12,4	12,3	13,3	202	-59
290	Aurskog Høland	9,0	9,1	9,1	8,9	8,6	9,4	9,5	10,1	10,3	10,9	11,3	11,2	12,7	227	-63

Bærum har den høyeste andelen av arbeidstakere i næringslivet med høyere utdanning av alle kommuner i landet. Det hadde de i 2000 også. Asker, Nesodden og Oppegård har også en andel med høyere utdanning i næringslivet som er blant de ti kommunene i landet med høyest nivå.

De fleste kommunene i Akershus har høyere utdanningsnivå i næringslivet enn middels av norske kommuner. De fleste kommunene faller på rangeringen av utdanningsnivået. Samtlige har en økende andel med høyere utdanning, men økningen i utdanningsnivået er altså raskere i andre deler av landet. Det er faktisk bare fire kommuner i Akershus hvor utdanningsnivået i næringslivet har blitt relativt høyere i forhold til andre kommuner i landet, Nesodden, Eidsvoll, Nes og Nannestad.

7.2 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er stor forskjell på utdanningsnivået mellom de ulike bransjene. Vi kan derfor gjøre en bransjustering på samme måte som vi har gjort tidligere i denne rapporten, og få fram om regionene har mer eller mindre høyt utdanningsnivå gitt den bransjestrukturen de har. Resultatene er vist i tabellen til høyre. I tabellen har vi først vist normalisert andel med høy utdanning, der vi har sett på differansen mellom andel med høy utdanning i næringslivet i regionen og den tilsvarende andelen på landsbasis. Derne har vi regnet ut hvor mye av dette avviket som kan forklares av bransjestrukturen, og til slutt en bransjustert utdanningsandel.

Da ser vi at det bare er noen få regioner som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået i næringslivet skal ligge høyere enn gjennomsnittet for Norge. Det er bare Oslo, Halden og Akershus Vest som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået skal være høyere enn landet.

Når vi justerer for bransjestrukturen, ser vi at rangeringen med hensyn til utdanningsnivå blir litt annerledes enn når vi bare ser på andelen uten å ta hensyn til bransjestrukturen.

Regionene i Akershus blir høyere rangert når vi måler den bransjusterte andelen med høyere utdanning. Det høye utdanningsnivået i næringslivet er dermed ikke bare et resultat av at bransjestrukturen, med mye næringsliv i kompetansebransjer. Næringslivet i Akershus er også mer tilbøyelig til å ansette personer med høyere kompetanse bransje for bransje, enn næringslivet ellers i landet. Det kan også være et resultat av tilbudssiden i arbeidslivet. Dersom Akershus er et attraktivt sted for folk med høyere kompetanse, vil bedriftene har flere søkere med høyere utdanning. Vi så fra pendlerstatistikken at Akershus var et fylke med en opphopning av personer med høyere kompetanse.

Tabell 27: Normalisert andel med høyere utdanning i næringslivet, bransjeeffekten, og bransjustert andel med høyere utdanning.

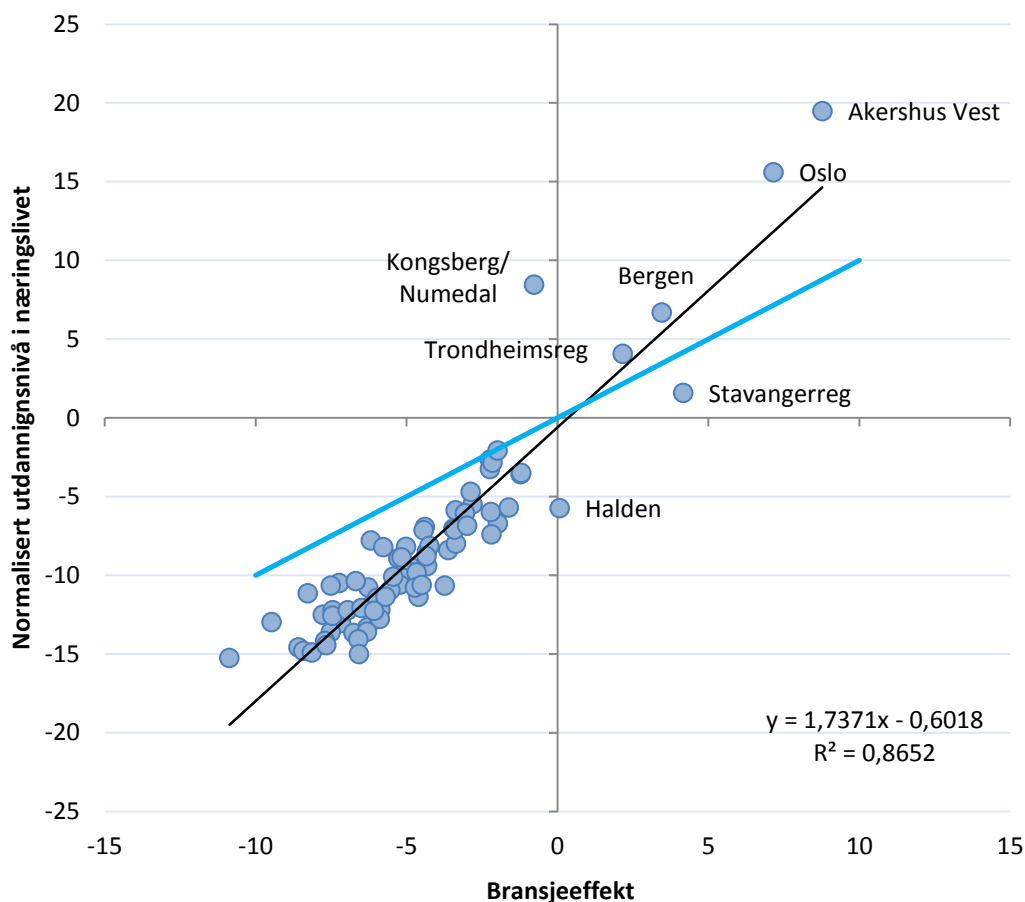
Rang	Region	Normalisert andel	Bransjeeffekt	Bransjustert
1	Akershus Vest	19,5	8,8	10,7
2	Kongsberg/Numedal	8,5	-0,8	9,2
3	Oslo	15,6	7,2	8,4
7	Lillehammerregionen	-2,7	-2,2	-0,4
9	Follo	-3,2	-2,2	-1,0
10	Midt-Telemark	-7,8	-6,2	-1,6
13	Tønsbergregionen	-3,6	-1,2	-2,4
15	Drammensregionen	-5,9	-3,4	-2,5
16	Nedre Romerike	-6,9	-4,4	-2,6
18	Sandefjord/Larvik	-5,5	-2,8	-2,7
21	Hamarregionen	-6,1	-3,1	-3,0
24	Fjellregionen	-10,5	-7,2	-3,3
26	Mossregionen	-7,0	-3,4	-3,6
27	Øvre Romerike	-8,9	-5,3	-3,7
34	Ringerike/Hole	-5,7	-1,6	-4,1
35	Vest-Telemark	-8,5	-4,3	-4,2
39	Hallingdal	-10,8	-6,3	-4,5
43	Grenland	-6,7	-2,0	-4,7
46	Nedre Glomma	-8,4	-3,6	-4,8
47	Sør Østerdal	-9,6	-4,8	-4,9
49	Gjøvikregionen	-9,8	-4,7	-5,1
60	Midt-Buskerud	-10,5	-4,8	-5,7
62	Indre Østfold	-11,9	-6,1	-5,7
63	Halden	-5,7	0,1	-5,8
65	Midt-Gudbrandsdal	-14,6	-8,6	-6,0
69	Valdres	-12,2	-6,1	-6,1
72	Nord-Gudbrandsdal	-14,8	-8,4	-6,4
74	Øst-Telemark	-11,4	-4,6	-6,8
79	Hadeland	-10,7	-3,7	-6,9
80	Glåmdal	-13,3	-6,3	-7,0

Når en betrakter tabellen, vil den oppmerksomme leser oppdage at de som har høy utdanningsandel i næringslivet også ser ut til å få høy bransjustert andel.

Det betyr at bransjestrukturen ikke helt ut forklarer hvorfor noen regioner har et høyere utdanningsnivå i næringslivet, men at det også må være andre forhold som påvirker utdanningsnivået.

Det skal vi se litt mer på, på neste side.

I figuren under har vi satt inn alle regionene etter utdanningsnivå og bransjeeffekten.

Figur 69: Utdanningsnivå, normalisert, og bransjeeffekten på utdanningnivå i norske regioner i 2012.

Av denne figuren kan en lese seg til flere forhold. For det første er det bare seks av 83 regioner med en andel av næringslivets ansatte med høy utdanning som er over andelen på landsbasis. Det er de største byregionene, Akershus Vest og Kongsberg/Numedal. Det er dermed hele 77 regioner som har lavere utdanningsnivå i sitt næringsliv enn gjennomsnittet for Norge.

For det andre er det bare seks regioner som har en bransjestruktur som tilsier en høyere utdanningsandel. Halden er en av disse, mens Kongsberg/Numedal ikke har en slik bransjestruktur.

Når vi legger inn en regresjonslinje (den sorte streken), ser vi at korrelasjonen mellom bransjeeffekten og utdanningsandelen er svært høy, hele 0,852. Bransjestrukturen forklarer dermed svært mye av variasjonene, tilsynelatende. Problemet er at bransjestrukturen overforklarer forskjellene. Regresjonsformelen, som vi kan lese av diagrammet er y (utdanningsandel) = $1,7371 \cdot x$ (Bransjeeffekt) - $0,6018$. Betaværdien, som er tallet 1,7371, burde ligge nært verdien 1. Da skulle regresjonslinjen vært som den blå streken i diagrammet. Når vi regner ut bransjustert utdanningsandel er det avstanden til den blå streken som gir svaret.

Når vi går inn og ser på utdanningsnivået i regioner som Oslo og Akershus Vest, ser vi at de har mye høyere utdanningsnivå enn landet i alle bransjer. Så hvis en region har en bransjestruktur med en stor andel i kompetanseintensive bransjer, så blir også utdanningsnivået i lite kompetanseintensive bransjer også høyere.

ⁱ Alle tall om arbeidsplasser og sysselsetting er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB

ⁱⁱ Progressivt gjennomsnitt er et gjennomsnitt for de siste ti årene, der de siste årene gis størst vekt, siste år teller 10, nest siste 9, osv. Dette er en metode som vi bruker for å rangere utviklingen mellom ulike geografiske områder for en rekke indikatorer, fordi vi da ikke bare måler utviklingen i tiårsperioden, men også får med om trenden er positiv eller negativ.

ⁱⁱⁱ Vi bruker begrepet *vekstimpuls* om arbeidsplassvekst, når vi måler veksten i arbeidsplasser i en bransje, eller sektor i prosent av samlet sysselsetting i et område. Dette til forskjell fra prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i den samme bransjen fra et tidspunkt til et annet. Da vil bransjer med høy prosentvis egenvekst, men som utgjør en liten andel av samlet sysselsetting komme ut med lav vekstimpuls. Dette gjør at vi slipper å forklare at sektorer og bransjer som har høy prosentvis egenvekst egentlig ikke betyr så mye for utviklingen.

^{iv} Les mer om *shift-share-analysis* og *industry mix effect* og *local share effect* på denne Wikipedia-artikkelen: http://en.wikipedia.org/wiki/Shift-share_analysis

^v Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

^{vi} Rent teknisk måler vi innovasjonsklima gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har innovasjon (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha innovasjon. Denne regresjonsanalysen er kjørt for alle de 11 innovasjonstypene, og deretter veid på samme måte som vi veier for frekvenser.

^{vii} Eksportklima måles gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse er avhengig variabel er om bedriften har eksport (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha eksport.

Regioninndeling Akershus 2013:

Regionnr.	Region	Kommunenr.	Kommune
5	Akershus Vest	0219	Bærum
		0220	Asker
6	Follo	0211	Vestby
		0213	Ski
		0214	Ås
		0215	Frogn
		0216	Nesodden
		0217	Oppegård
		0229	Enebakk
7	Nedre Romerike	0221	Aurskog Høland
		0226	Sørumsund
		0227	Fet
		0228	Rælingen
		0230	Lørenskog
		0231	Skedsmo
		0233	Nittedal
8	Øvre Romerike	0234	Gjerdrum
		0235	Ullensaker
		0236	Nes
		0237	Eidsvoll
		0238	Nannestad
		0239	Hurdal